بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد لە سوریا

((تێڕوانینێکی ڕەخنەیی لە ناوەوە))

سەلاح بەدرەدین

بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد لە سوریا

((تێڕوانینێکی ڕەخنەیی لە ناوەوە))

ناونيشانى كتيَب : بزووتنةوةى نةتةوةيي كورد لةسوريا
نووسةر : سةلاَح بةدرةدين
وةرطيَرِ : ميكائيل ئيبراهيم
تيراذ : (١٠٠٠) دانة
ضاثى يةكةم / ٢٠٠٣
ضاث : بنكةى كاوة بؤ رؤشنبيريي كوردى
مافى لةضاثدانةوةى ثاريَزراوة بؤ بنكةى كاوة.

كوردســتانى عيــراق- هــةوليَر - ذمــارةى تةلــةفؤن ٢٢٤٢٨٤٣ - ٢٢٤٠٤٤١

ذمارةى سثاردن بةكتيَبخانةى نيشتمانى هةريَمى كوردستان/ عيراق
(١٦٤)ى سالَى ٢٠٠٣

ناوەڕۆك

ل	بابەت
	پێشكەشە
	پێشەكی
	دەروازەیەكی مێژوویی
	لە هوشیاری نەتەوەییەوە بەرەو بزووتنەوەی نەتەوەیی
	پارتی دیموكراتی كوردستان لە سوریا
	دیمەنی پێش بەستنی كۆفرانسی ئابی/١٩٦٥
٦٦	لە سەر ڕێگای داڕشتنی پرۆژەی نەتەوەیی نیشتیمانی
٧٠	
٧١	شاندێكی میللی كوردی لە دیمەشق
٧٥	
٧٨	هەندێ وشە دەربارەی هێماكانی نەتەوەیی و حزبی
٨٣	
٩٣	عوسمان سەبری
٩٦	

ل	بابەت
١٠٢	جەگەرخوین
١١٤	
١١٨	پشتێنەی عەرەبی و بڕیاری بەرپەرچدانەوەی
١٢٧	
١٣٠	پێشنیاری دیکە سەبارەت بە خێڵە عەرەبەکان
١٣٩	
١٤١	شەپۆلی دەستگیرکردنەکانی ساڵی ١٩٦٦
١٤٦	
١٤٩	گەشتی کوردستانی عێراق و دیدار لە گەل بارزانی نەمردا
١٥٢	
١٥٨	پەیوەندیە سیاسیە نیشتیمانیەکان
١٦٣	
١٧٢	کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا
١٧٧	
١٨١	دەستگیرکردن و بەندیخانە
١٨٧	
١٨٩	لە دادگای باڵای ئاسایيشی دەولەتدا
١٩٨	کێشەی"د. شڤان و سەعید ئالچی"
٢٠٢	
٢٠٦	بەردەوامکردنی ململانێ لە گەل راسترەوی نەتەوەیی
٢٠٩	

بابەت	ل
گەشتی ئەوروپا و زیندانی بەرلین	
بەیانی ١١ی ئاداری ساڵی ١٩٧٠	
کۆنگرەی هەشتەمی پارتی دیموکراتی کوردستان	
کۆنگرەی نیشتیمانی کوردەکانی	
قوتابیە لە بەرلینی رۆژهەڵات و کرێکارە لە بەرلینی رۆژئاوا	
گەڕانەوە بۆ بەیروت	
سەرکردایەتی -راستڕەو- لە بەغدا	
کۆمبەندی کاوەی رۆشنبیری کوردی	
کۆنگرەکانی حزب	
پەیوەندیەکانی عەرەبی و پرۆژەی ناوبژی	
پەیوەندیەکانی نەتەوەیی و شوێنی گۆڕەپانی کوردی سوریا	

بابـــەت	ل
سەرەتاکانی گۆڕان لە بونیادی بزووتنەوەی نەتەوەیی کـوردی و	
دوا وشـــــــــــــــــــــــــــــــــــــە	
سەرچـــــــــــــــــــــــــــــــــاوەکان	
بەڵگەنامـــــــــــــەو وێنـــــــــــــەکان	

پێشکەشە بە:

- باوکم کە خۆشەویستی گەل و وڵاتی لە ناخمدا ڕواند.

- مامۆستای یەکەمم سەیید مەلا رەمەزان.

- هەموو هەڤاڵان.

پێشەکی :

من خؤم ئامادةبووم و وةكو خةونيَك ديَتةوة يادم, كاتيَك لة مالَى خومان وتوويَذ لة نيَوان دوو نةوةدا دةكرا سةبارةت بةو ويَنة هةلَواسراوةى (كةمال ئةتاتؤرك) كة بةقةد ديوارةكةوة بوو. نةوةيةكيان هى سةردةمى شؤرشى شيَخ سةعيدى ثيران/١٩٢٥ بوو و لة قوربانيانى كةمالييةكان بوو و لة زؤر شويَندا بةشداريي لة شةرة خويَناويةكانى دذ بة لةشكةرى تورك كردبوو. نةوةكةى ديكةش لة هةرةتى لاويدا بوو. هةردوو نةوةش خزمانى خؤم بوون, يةكيَك لةوانةش باوكم بوو. نةوةى يةكةم - ويَراى ئةو ئازارةى ضيَشتبووي- سةرسورما بوو بة كةسايةتى "ئةتاتؤرك", كة دةولَةتيَكى نويَى بؤ توركةكان دامةزراند و بة ثيَى راى ئةو داواكةوتوويى عوسمانيى لة ناوبرد. نةوةى دووةميش بة ثيَى راى خؤى ئةم هيَماية شؤظينيةى رةت دةكردةوة كة شةرى نةتةوة ناتوركةكانى دةكرد و لة ناوى دةبردن لةوانةش طةلى كوردمان. لة كؤتاييدا ئةمةى دوايى برديةوة, ئيتر بؤ هةتا هةتا ويَنةى ئةتاتؤرك لابردرا.

ثاشان بة بيرم ديَت ضؤن ويَنةى "بارزانى" بة جلى ذةنرالَيَكى سةربازيةوة بةبىَ هيض مشتومريَك بةلَكو بة ئعجاب و بة ثيرؤزبايى هةموويانةوة لة شويَنى ئةو ويَنةية هةلَواسرا و هةر

من لـة ئـاميَزى خيزانيَكـدا ثـةروةردة بـووم كـة كوردايـةتيي بـة خـؤوة طرتبـوو, ثيَـشوازى لـة كةسـايةتيةكان و سـةركردةى هؤزةكـانى ناوضـةكة و ثيـاوانى ئـاينى و مـةلا و خويَنـدةواران دةكرد, طفتوطؤكانيشيان بيَبـةش نـةدةبوو لـةو يـادة ثر ئازارانـةيان لـة طـةل عوسـمانييةكان و كؤمـارى كةماليـدا و لـة باسـكردنى قوربانيانى راثةرينةكان و فةرمانةكانى لة سيَدارةدانى خـةلَكى بـىَ طونـاه و هةوالـَـةكانى كوردسـتانى عيـراق و كؤمـارى مهابـاد و ريَـرِةوى بـارزانى. هـةروةها ديوةخانـة سـاكارةكةى مالَةكـةمان بيَبـةش نـةبوو لـة ميَوانـانى كوردستانى توركيـا لـة خزم و كـةس و بـرادةران, بـةم شـيَوية بةدواداضـوونى هـةوالَ و رووداوةكـان و ثيَشكةوتنةكانى باكور بةردةوام بوو.

لة قؤناخيَكى دواتردا, جةطةرخوين ثيَش ئةوةى بطوازيَتةوة بؤ عيـراق, ماوةيـةك ميـوانى ئيَمـة بـوو ثـاش ئـةوةى لـة لايـةن نووسينطةى دووةمـةوة راونـرا لـة سـةردةمى يـةكطرتنى سوريا - ميسردا.

هــةر لــة ســةرةتاى هؤشــمةنديم بــةوةى لــة دةوروبــةرم روودةدات, بووم بـة بةشيَك لـة حالـَةتى نةتـةوةيى و نيشتيمانى كـة ئـةو كات لة جغزيَكى بةرتةسكدا بوو, ثاشان بة تيَثةربوونى كات و بة بةدواداهاتنى رووداوةكان بةرفراوان بوو تا وةكو مةسةلةكة لـة ذيانماندا, بوو بـة ثيوةريَك بؤ هةلَسوكةوتكردن لـة طـةل خـةلَكانى ديكـة. هـةموو شتيَك دةكةوتـة ذيَـر بـالَ وثيـوانى ئـةودا, تةنانـةت خيَـزان وئاينـدة وخـزم و كــةس و خــةلَكى دىَ و ناوضــةكةش, شـتةكان ئـةم شـيَويان بـة خـؤوةطرت بـة هـةموو رةنطدانـةوة و بةدواهاتن و كارليَكةكانيةوة.

مـن خـؤم لـة بـةردةم ئـةركى ئةنجامـدانى ئـةم ليَكؤلينةوةيـةدا بينيـةوة, لـة ئـةنجامى وروذانـم بـة دوو سةرضـاوةى جيـاوازةوة.

بە ثيَى توانا لم ليَكؤلَينةوةمدا هةولَمداوة بة شيَوةكى بابةتي رووداو بطوازمةوة و بة ثيَى ريَبازى زانستى لة راظاكةى راماوم (كة خؤم بة هزر و كردةوة ثيَى ثةيوةستم), لة روانطةى ئةو راستيةوة كة ميللةت ميَذوو دروست دةكات و تاكةكان بةشداريى تيَدا دةكةن, منش تةنها يةكيَكم لة بةشداربووانى ريَرةوى بزووتنةوةى نةتةوةيى كورد لة سوريا لة هةندىَ قؤناخى دةستنيشانكراودا ئةويش قؤناخى نةوةى دووةم و سيَيةمة لة دواى نةوةى باوكانى سةرةتا و ثيَشرِةوانى ميَذوويى.

لةم ليَكؤلَينةوةيةمدا, لة نةوبةهارى كارى نةتةوةيى لة

سەلاح بەدرەدین

سەرەتای ٢٠٠٣

دەروازەیەکی مێژوویی:

پاش رووخانی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی و دابەشکردنی مومتەلەکاتی پیاوە پیرەکە لە نێوان هێزە ئەوروپاییە کۆلۆنیالەکاندا بەپێی بڕیارەکانی رێکەوتننامەی (سایکس – بیکۆ)

هەر لە سەرەتای سەدەی نۆزدەمەوە و شان بە شان لە گەل روخانی خێرای سیستەمی دەرەبەگی لە کوردستاندا و سەرهەڵدانی کۆرپەلەی سەرمایەداری, کوردستانی – مێژوویی– بووە شانۆی تەنگژەیەکی سیاسی و ململانێی کۆمەڵایەتی بەرەو قووڵبوونەوە دەچوو. بەڵام دەستبەسەرداگرتنی بێگانە و دەستێوەردانی داگیرکاران لە کاوباری رۆژهەڵات بە گشتی, تەگەرەی خستە تەواوبوونی ئەم پێشکەوتنە و نەیهێشت کۆمەڵگای کوردستان بە شێوەیەکی سروشتی بەرەو پێشەوە بڕوات, کە ئەگەر ببووایە, کوردستان لە هەموو روویەکانەوە سیمایەکی دیکەی دەبوو, لەوانەش بەدەستهێنانی ئازادی وسەربەخۆیی وەکۆ تەواوی گەلانی

ئەوناوچانەی کە کوردەکان لە دێر زەمانــەوە تیایـدا نیـشتەجێن,

بەم شێوەیە, پاش ئەوەی ولآتانی هاوپـەیمان دابەشـکردنەکەیان ئەنجام دا, کوردەکانی سوریا لە لێواری سـنوری سـوریا– تورکیـا– عیراق مانەوە, ئەو ناوچەیەی کە لە مێژوودا پێی دەوترێت – نێـوان دوو روبار – میـسۆپۆتامیا– و هـەزاران سـاڵە بێـشکەی شارسـتانیە کۆنەکانــــە –ســــۆمەرییەکان– بابلییــــەکان– ئاشــــورییەکان– کلدانییەکان– هوورییەکان– میتانی–یە دێرینەکانی باپیرانی کـورد –حیسییەکان– میدیا– و هی دیکەش, بێجگـە لـەوەش ناوچـەیەکی

نوێنەری فرانسا لە تشرینی دووەمی/١٩٢٠ دابەشکردنی سوریای بۆ چوار دەوڵەت و هەرێم راگەیاند کە بریتی بوون لە: (حەلەب) لە باکور, (دیمەشق) لە باشور, (چیاکانی عەلەوییەکان) و (چیاکانی دروز). لە ١٩٢٥ هەردوو دەوڵەتی دیمەشق و حەلەب یەکیان گرت و بوون بە یەك دەوڵەت بە ناوی (دەوڵەتی سوریا) لە ژێر سەرپەرپەرشتی دەوڵەتی مونتەدب. سنوورەکانیش بە شێوەیەکی

هەروەها ئنتدابی فرانسا لە ساڵی ١٩٢٥ هۆزە کوردییەکانی سەر سنوری سوریا–تورکیای لە یەکتر جیاکردنەوە بە پێی رێکەتننامەی (فرانکلین– بۆلۆف)ی فرانسایی تورکی, کە جارێکی دیکە سنووری نێوان هەردوو دەوڵەتی دارشتەوە. سەبارەت بە ناوچەی جزیرەش کە سێگۆشەیەکی پەرێزە, وەکو گووتمان بەپێی هەڵکەوتی شوێنی خۆی دەبوایە بخرێتە سەر وڵاتی نێوان دوو روباردا نەك بخرێتە سەر سوریا. لە ساڵی ١٩٢٠ جزیرە دوورەپەرێز ببوو لە مەڵبەندە بازرگانیە سروشتیەکەی خۆی کە شاری دیاربەکرە لە کوردستانی تورکیا, لە پازدە ساڵەی دواتریشدا سیاسەتکارانی سوریا ئەو پێشکەوتنانەیان پشتگوێ خست کە تیایدا روویان دەدا.

لە هوشیاری نەتەوەییەوە بەرەو بزووتنەوەی نەتەوەیی:

لە کۆتاییەکانی سەدەی رابردووەوە(بیستەم) بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد لە سوریا بە شێوەی کۆمەڵە و یانە رۆشەنبیری و کۆمەڵایەتی و وەرزشییەکانەوە خۆی بەدیارخست. بزووتنەوەی – خوەیبوون–یش هەر لە سەرەتای دامەزراندنییەوە لە کۆنگرەی

١- دابەشکردنی گەلی کورد و نیشتیمانەکەی بەبێ ویستی ئەم گەلە لە لایەن داگیرکارانەوە بەپێی رێکەوتننامەی سایکس- بیکۆ و ملکەچبوونی هاوپەیمانان بۆ بەرژەوەندییەکانیان لە سەر کیسەی پرێنسیپەکانی حەق و دادپەروەری.

٢- ئەنجامدانی سیاسەتەتی شۆڤینانە و رەگەزپەرستانەی بەردەوام لە لایەن ئەندامانی -تورکیای گەنج- و بزووتنەوەی تۆرانی و کەمالییەکان دژ بە گەلی کورد بەرێگای کوشتنی بە کۆمەڵ و داپلۆسینی نەتەوەیی و راگوێزانیان.

٣- بێدەنگی کۆمەڵگای نێودەوڵەتی لە بەرامبەر ئازارەکانی کورد و پشتگوێخستنی مافەکانیان بە تایبەتی لەو رۆژەوە کە پەیماننامەی لۆزان لە ١٩٢٠ مۆرکراوە و ئامادەنەبوونی بابەتی کورد لە رووداوەکاندا و لە دانان و دارشتنی بەڵگەنامەکانی هاوسەنگی هێزە جیهانییەکان, بەرژوەندی دەوڵەتە هاوپەیمانەکان, هەردوو شەڕی جیهانی و هەر یەکە لە کۆمەڵە و دەستەی نەتەوە یەکگرتووەکاندا, گەلی کوردیی کردە یەکەم قۆچی قوربانی شەڕی ساردی نێوان رۆژهەڵات و رۆژئاوا.

٤- داننــەنان بــە هــەبوون و مافــەكانی كــوردی ســوریا لــە بەڵگەنامــەكانی یەكــەم كــۆنگرەی دامەزرانــدنی ســوریا و لــە پرۆتۆكۆڵەكانی سەردەمی ئنتیدابی فرانسا و لە دەستوری كۆماری سوریا پاش وەرگرتنی سەربەخۆیی و لە دواییشدا لە پرۆگرامەكانی پارتەكانی سوریا بە نەتەوەیی و ئیسلامی و كۆمۆنیستەكانیەوە.

ئەم هۆكارانە هەمووی بوونە هۆی پێكهاتنی بنكەی سەرەكی بۆ سەرهەڵدانی دیاردەكانی پێناسەی نەتەوەیی كورد و گێڕانی رۆڵی بەخێوكەرانــەی بــۆ پێگەیانــدن و گــەورەكردنی ئــەو ســاوا (كۆرپەلەییــە)ی بزووتنــەوەی نەتــەوەیی بــە دەربڕینــە سیاســی و رۆشنبیری و ریكخراوەییەكانیەوە.

هوشــــیاری نەتــــەوەیی ســــەرەتا لای ئــــەو كەســــایەتیە نیشتیمانپەروەر و رۆشنبیرییانە سەریهەڵدا كە لە هێڵی ئاسنی دەربازببوون بەرەو -بنیٚ خەتیٚ- هاتبوون, ئەو هێڵەش لە ساڵی (١٩١٨) دامەزرا و پاشان تەواوكرا و لە ١٩٣٥ درێژكرایەوە بەرەو نەسێبین و عیراق و لە -تەلكۆچەر- لە موسل لە ١٩٣٣ تەواوكرا, زۆربــەی ئــەو كەســایەتیانە, میــژوو گــەواهیان بــۆ دەدات كــەوا رووبەڕووی عوسمانییەكان و پاشان بزووتنەوەی توركیای گەنج و نەتەوەییــە تۆرانییــەكان و بزووتنــەوەی كەمالییــەكان ببوونــەوە و ئەوان بە ریشەی كۆمەڵایەتیانەوە دەچنەوە سەر سەرۆك هۆزەكان, وەكــــو بنەماڵــــەی -بــــۆزان بــــەگ بــــەرازی- و بنەماڵــــە ئوروستوكراتییەكان وەك هەردوو بنەماڵەی - بەدرخان- و جەمیل پاشا- و كوڕی خانەوادەكانن كە مەردانە زەبری كوشندەیان لە لەشكەری تورك وەشاند بوو لەو رووبەرووبوونەوانەی نێوانیدا, وەك بنەماڵــەی -حــاجۆ- و چــەند كۆمەڵەیــەك لــە خوێنــدەواران و

هەبوونی سەرکردە لاساییەکان و دەستداگرتنیان بەسەر ناوەندی بڕیاردا لە ئەنجامی لاوازی بورژوا نیشتمان پەروەرەکان و پاشکەوتنی گشتی کۆمەڵگای کوردی بوو, ئەو توێژانەی سەرکردە لاساییەکان بە کۆمەڵێك پاڵنەر وخواستی تێکەڵەوە کە گەوهەرەکەی هەستی نەتەوەیی بوو, بەشدارییان لە بزووتنەوەی

-مەهـدی- لـە سـودان,

بزووتنەوەی وەهابی لە دورگەی عەرەبی, بزووتنەوەی سەنوسی لـە لیبیـا و بزووتنـەوەی گۆشـە ئایینییـەکان -الزوایـا الدینیـە- لـە مەغریبی عەرەبی کە دژی داگیرکاران رابەرایەتی تێکۆشانیان کـرد و سـەربەخۆیی وڵاتەکـەیان بەدەسـتهێنا. ئـەو کەسـایەتیە نیشتیمانپەروەر و رۆشنبیرانەی کـوردیش ئەگـەر هەمووشـیان نـەبن بـەڵام زۆربـەیان کـاری نەتـەوەییان بـە هـەردوو شـێوەی سیاسـی و سـەربازی تـاقی کردبـووە و کاریگـەربوون بـە دەسـتوری- مەشـروتیەت-ی عوسمـانیی سـاڵی ١٩٠٨ و پرێنـسیپەکانی بـیری نەتەوەییان گواستەوە بۆ ناوچەکانی باشوری رۆژئاوای کوردسـتانی عوسمـانی, کـە پـاش دابەشـکردنی کۆلۆنیـالی بـوو بـە رۆژئـاوای کوردسـتان و لـە سـییەکانەوە دەوڵەتـە هاوپەیمانـەکان بەتایبـەتی ئنگلتەرا و فرانسا دەستیان کـرد بـە بـەکارهێنانی دەستەواژەی - کوردستانی رۆژئاوا- وەکو ئاماژەکردن بەو بەشەی کە لکێنراوە بـە سوریا و دەبوایە ئەرکێکی قورس لەسـەر شـانیان ئـەنجام بـدەن لـە بڵاوکردنەوەی هوشیاری نەتەوەیی لە نێو توێـژە جیاجیاکـانی گـەلی رۆژئـاوای کوردسـتاندا کـە ئـەمیش بـۆ یەکـەم جـار دەسـتیکرد بـە قبـوڵکردن و وەرگرتنـی هەسـتی نەتـەوەیی, بـەڵام سـەرکردە خێڵـەکانی کـۆن نیـشتەجێ بـە وریاییـەوە رەفتاریـان لـە

چەند هۆکارێکی مێژووی هەیە کە ئەو کۆمەڵـە پێـشەنگەی بـیری نەتەوەییان لە رۆژئـاوای کوردسـتان هــەڵگرت خـەڵکی کوردسـتانی باکوور–سـەرخەتیّ– بـن, بەتایبـەتی دوای ئـەوەی بزووتنـەوەی – ئیـبراهیم پاشـای ملـی– لـە جزیـرە نـەیتوانی خـۆی لـە نـاوەرۆکی خێڵـەکی و داخوازییـە ناوچـەییەکان و سروشـتی ململانێـی لـە گـەل خـەڵکانی دیکـە لـە سـەر زەوی و زار و لەوەڕگـەکان رزگـار بکـات و ببێتە بانگەشەیەکی نەتەوەیی تەواو. ئیبراهیم پاشا بە پلەی–میری میرەکـان– بـوو لــە ئالایــاتی حەمیــدی. دوای لابردنــی ســولتان عەبدولحەمید بـە هــەزار وپێنـسەد چـەکدارەوە هێرشـی کـردە سـەر دیمەشـق و بـەناوی سـولتان داگیریکـرد. بـەڵام ناچـارکرا پاشەکـشە بکـات بـەرەو شـوێنی خـۆی لـە –وێـران شـەهر– پاشـان –ئـەلجۆن تـورك– بـەهۆی سـەربازە تورکـەکان و خێڵـە عەرەبـە هاودژەکـانی بەتایبەتی خێڵەکانی –شەممەڕ– راوی نـا, بـە مەبەسـتی پـەناگرتن رووی کردە چیای شەنگار و لە رێگادا لە نزیك شاری حەسـەکە مـرد و لــە چــیای–کەوکــەب– نێــژرا. دوای ئــەو بــە ماوەیــەکی درێــژ, بزووتنەوەی موریدەکان لە چیای– کوردەکان– دیسان نەیتوانی لـە رووی ناوەرۆك و ئامانج و دروشمەکانیـەوە بـچێتە نێـو چوارچـێوەی بزووتنــەوەی نەتــەوەیی کــورد. لــە ئــەنجامی ئــەو هۆکارانــەی کــە باسمان کردن دەستپێشخەرییەکانی هوشیاری نەتــەوەیی لـە چـیای کوردەکــان لـــە ســـەرەتای چـــلەکانەوە ســـەریهەڵدا لـــە شـــێوەی کۆبوونەوەی قوتابیاندا خۆی نواند لە حەلەب, کە شـەوکەت حـەنان و خەلیل مەحەمەد لە ئەندامە چالاکەکانیان بوون, لەوێدا قوتابیـانی ناوچــە کوردییــەکان پەیوەنــدیان بــە یــەکتر کــرد و ئاشــناییان لــە

-پیتاندن-له نێوان

باكور و باشور دەستی پێكرد, بە رێگای دامەزراندنی كۆمەڵە و شانە و دەستە سیاسییەكان و رۆشنبیرییەكان. پاش دامەزراندنی پارتی دیموكراتی كوردستانیش بارودۆخەكە بەرەو هاوسەنگی چوو و تێكەڵبوونی تەواو هاتە ئاراوە و بوار بۆ دابەشكردن نەما, جیاوازیش بۆ هەتا هەتایە بنبڕكرا.

لە قوناخێكی دەسستنیشانكرودا تەركیزی سەرەكیی -خوەیبوون- لەسەر مەسەلەی رزگاركردنی بەشی باكور بوو. لە هەنگاوێكی دواتردا نوێنەرانی كۆنگرەی یەكەمی چوونە بەیروت لە پاش سەرهەڵدانی دوو هۆكاری پۆزەتیڤی نویێ, كە ئەوانیش هاوپەیمانییەتی لە گەل ئەرمەن و بەشداریكردنی كوردی عیراق بوو. كۆبوونەوەیەكی بەرفراوانی وتوێژكردن لە ماڵی یەكێك لە سەركردەكانی بزووتنەوەی ئەرمەنی بەسترا و پاشان هەموویان چوونە شاروچكەی -بحەمدون- و سەرهەڵدانی (بزووتنەوەی خوەیبوون)یان راگەیاند لە٥ی تشرینی یەكەمی ساڵی ١٩٢٧ و

– لەبەر چەند هۆی بابەتی– ئەم رۆژەیان بە رۆژی پەیدابوونی بزووتنەوەکە دانا. یەکەم هاوکاری لە نێوان کوردی سوریا بە رێگای بزووتنەوەی خوەیبوون لە لایەك و ئەرمەن لە لایەکی دیکەوە, لە گەل حزبی تاشناق لە سوریا (د.تونجیان) هەروەها واهان بابازیان دەستی پێکرد, کە ئەمەی دوایی بوو بە برێکاری گەڕۆکی بزووتنەوەی خوەیبوون, لەسالّی ١٩٣٧ بە ناوی ئەم بزووتنەوەیە بۆ راوێژکردن سەردانی کوردستانی عیراقی کرد.

ئەم پێشکەوتنانە بوونە هۆی قولّبوونی هوشیاری نەتەوەیی لای کوردەکان و دروستبوونی رابوونێکی –رێنیسانسێکی– بەرفراوان و لە کارە بەرچاوەکانیشی دەرچوونی گۆڤاری–هاوار– بوو بە زمانی کوردی , هەروەها –روناهی– وپاشانیش –ژینا نوو– و ژمارەیەکی زۆری پەرتوك لە سەر شیعر و مێژوو و مەسەلە سیاسیەکان و کۆمەلّایەتیەکانی پەیوەست بە گەلی کورد. هەروەها بەدرخانییەکان ئەلف و بێی کوردیان بە پیتی لاتینی دەرکرد و لە نێوان خوێندەوارانی کورددا بزوتنەوەیەکی چالاك سەری هەلّدا لە بواری دامەزراندن و رێکخستنی کۆمەلّە و یانەکان, کە گشتیان مەبەستیان گەلّالّەکرنی کەسایەتی نیشتیمانیی کوردی و زیندووکردنەوەی پێناسەی نەتەوەیی بوو.

ئەم رابوونە تەنها بە لایەنی نەتەوەیی نەوەستا بەلّکو رۆلّەکانی گەلی کورد بەرەو مەسەلە نیشتیمانیەکانی سوریا رۆیشتن و چوونە ناو راپەرین وشۆرش بزووتنەوەکانی دژ بە ئنتداب لە سەرانسەری ولّاتدا, لە جزیرەوە بگرە بەرەو چیای کوردەکان تاکو دەگاتە دیمەشق و لادێیەکانی. ئەفسەران و سەربازانی کوردیش بەشداری کاریگەرانەیان لە شەڕەکانی فەلەستیندا کرد و ژمارەیەکی زۆریان

هەر وەك لە مێژووی كورد وبزووتنەوەیەكەیاندا لە سوریا بە دیاردەكەوێ, كەوا بناخەی سەرەكیی پشت پێوەبەستنی بیری سیاسیی كورد هەر لە سەرتاوە نەتەوەیی نیشتیمانی بووە. ئەمەش خسڵەتێكی تایبەتە و پەیوەندیی بە پێشینە و روانگەی رۆڵەكانی رۆژئاوای كوردستانەوە هەیە و ئاماژە بە خۆبەستنەوەی بزووتنەوەكەیان دەكات بە چەمكی رزگاریخوازی نیشتیمانی و لە كۆتاییشدا ملكەچبوونی بۆ یاسا بەرفراوان و سەرانسەرییەكانی. ئەو داخوازە چواردە خاڵەیەی (ودرۆ ویلسۆن)ی سەرۆكی ئەمریكا كە پەیوەست بوون بە پرێنسیپی نەتەوەكان ومافەكانیان, كاریگەرییەكی زۆری هەبوو. تیایدا بە شێوەیەكی ڕوون و ئاشكرا ڕایگەیاند كەوا پێویستە سێ وڵات لە ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی دابرێن و سەربەخۆییان پێبدرێت پاش ئەوەی بۆ ماوەیەكی كەم لە ژێر ڕاسپاردەی كۆمەڵەی نەتەوە یەكگرتووەكان دەمێننەوە, ئەو سێ وڵاتەش: ئەرمینیا و كوردستان و وڵاتی عەرەبیە. كوردستانی ئاماژە پێكراویش كوردستانی عوسمانی بوو كە ئێستا لە نێوان توركیا و عێراق و سوریادا دابەشكراوە.

گەلی کوردی سوریا بەبێ ویستی خۆی لە رۆڵەکانی نەتەوەی خۆی و ئاسمانی بەرفراوانی کوردستانی خۆی دابڕێنرا و دوورەپەرێز کرا, هەروەها بەبێ ویست و هەڵبژاردنی گەلی عەرەبی سوریا خرایە سەر کیانی سوریا. بەڵام گەلی کورد ملکەچی ئەم واقیعە نوێیە نەبوو بەڵکو ریگای خۆی گرتەبەر بە تێکۆشانی بەردەوامی لە چوارچێوەی پرێنسیپ و یاساکانی بزووتنەوەی رزگاریخوازی نیشتیمانیدا, کە بۆ رەوشی دەستنیشانکراوی واتای داخوازی مافەکانی دەگەیەنێ وەکو میللەتێك لە دیاریکردنی چارەنووسی سیاسی و نەتەوەیی خۆی و لە هەمان کاتیشدا خەباتکردن لە پێناو ئازادی و سەربەخۆیی وڵاتی خۆی (سوریا) و گەشەسەندنی نیشتیمانی و دیموکراتی و پاراستنی یەکێتی وسەروەریی ئەو وڵاتە. بەم شێوەیە بزووتنەوەی نەتەوەیی سیاسی کورد هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانییەوە لە پرۆگرام و کار و هەڵوێستەکانیدا بەم دوو پرێنسیپە تەواوکەرەی یەکتر بەڵکو زۆر بە وردی بە هاوسەنگی نێوانیان پابەند بووە.

گەڵاڵەبوونی بیری نەتەوەیی بۆ ماوەی سەدەیەك بەردەوام بوو, لە نیوەی دووەمی سەدەی هەژدەمەوە تا وەکو ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەم لە سەر ئاستی گشت پارچە و ناوچەکانی کوردستانی دابەشکراو لە نێوان هەردوو ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی و سەفەویدا. گەڵاڵەبوونی بیری نەتەوەیی لە پارچەی رۆژئاوادا بەدواکەوت, بە شێوەیەکی روونتر جارێکی دیکە هێنرایەوە بەرهەم بەهۆی چەند هۆکارێکی بابەتی کە لە سەروویانەوە دابەشبوونی کوردی سوریایە بەسەر ناوچە لە یەکتر جیاکانەوە پاش دارشتنی سنوری هاوبەش لە نێوان سوریا و هەر یەك لە عیراق و تورکیا لە رۆژهەڵات و باشور

پارتی دیموكراتی كوردستان له‌ سوریا:

له‌ ناوه‌ڕاستی په‌نجاكانی سه‌ده‌ی رابردوو و به‌ دروستی له‌ ئابی/١٩٥٧ پارتی دیموكراتی كوردستان دامه‌زرا بۆ یه‌كه‌م جار له‌ مێژووی كورده‌كانی سوریا وه‌كو ئامرازێكی هاوچه‌رخی رێكخستووی خاوه‌ن پڕۆگرام و وه‌كو رێكخستنێكی نه‌ته‌وه‌یی كوردی قوچه‌یی(هه‌ره‌می) له‌سه‌ر بنه‌مای پرێنسیپه‌كانی –ناوندییه‌تی دیموكراتی–. سه‌رهه‌ڵدانی پارتی و كۆبوونه‌وه‌ی چین و توێژه‌ نیشتیمانییه‌كان له‌ ده‌وروبه‌ریدا كاریگه‌رییه‌كی به‌هێزی هه‌بوو له‌ ژیانی جه‌ماوه‌ری كورد و وه‌رچه‌رخانێكی به‌رچاوی خسته‌ رێڕه‌وی سیاسی جه‌ماووه‌ر و چاره‌نووسه‌ نیشتیمانییه‌كه‌ی. رۆڵه‌كانی گه‌لی كورد به‌ شێوه‌یه‌كی ئاشكه‌را هه‌ستیان كرد به‌ پێناسه‌ی نه‌ته‌وه‌یی خۆیان و ره‌وایی مافه‌كانیان و دیموكراتیه‌تی خواسته‌كانیان, ئه‌م هه‌ستكردنه‌ش له‌ زیادبووندا بوو, چۆن نا؟ له‌ كاتێكدا ئامرازێكی خه‌باتگێڕی سه‌رخۆیان بۆ ره‌خساوه‌ كه‌ ئاواته‌كانیان به‌رجه‌سته‌ بكات و ئازار و داخوازی و خواسته‌كانیان ده‌رببڕێ. پارتی گوڵباران كرا وه‌كو پێویستیه‌كی بابه‌تی كه‌ ویست و ئامانجه‌كانی نیشتیمانپه‌روه‌رانی كورد به‌دی دێنێ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌ گۆڕه‌پانی سوریا هیچ پارت و رێكخراوێكی سیاسی نه‌بوو كه‌ خواسته‌كانی گه‌لی كورد ده‌رببڕێ, هه‌روه‌ها هیچ لایه‌نێكی سیاسی نه‌بوو كه‌ به‌رنامه‌كه‌ی مافه‌ نه‌ته‌وه‌یی و دیموكراتیه‌كانی گه‌لی كورد به‌ڵكو ته‌نانه‌ت رۆشنبیرییه‌كانیشی بگرێته‌ خۆی كه‌ رێژه‌ی ١٥٪ی دانیشتوانی وڵات پێكدێنن.

سه‌رهه‌ڵدانی پارتێك كه‌ وزه‌كانی خه‌باتگێڕانی كورد رێك بخات

ئەگــەر بزووتنـــەوەی خوەیبــوون ریکخــراوی دایـك بــوو بێــت بــۆ بزووتنەوەی سیاسـی کـورد لـە سـوریا و ئـەو سەرچـاوەیە بێـت کـە بــیری نەتـــەوەیی بەرجەســتە کــرد بــە هـــەردوو لایـــەنی سیاســی و رۆشــنبیرییەوە و هـــەمبێزکاری یەکـــەم بـــوو بێــت بــۆ خـــەباتگێڕانی گەلەکەمان, کە نەوەیەکی لـە پێـشڕەوە بەرایـیـەکان ئامـادەکرد کـە هێشتان شوێن پەنجەکانیان بە ئاشکەرا لـە سـەر رێـڕەوی خـەباتی نەتەوەییمانـــدا دیـــارە. خـــۆ ئـــەوە قۆنـــاخی دووەم لـــە مێـــژووی بزووتنـــەوەی رزگـــاریخوازی کـــورد لـــە ســوریا و بـــە تایبـــەتی کـــاتی سەرهەڵدانی پارتی, کاریگەری هۆکارە نوێیەکان بە خۆوە دەبینـێ, لەوانــەش ملکەچـبوونی بــۆ هاوکێــشەیەکی هــزری – سیاســی لــە جۆرێکی نوێ وەکـو تـەواوی گۆڕەپانـەکانی کـوردی لـە پارچـەکانی دیکــە, لـــە دوای شـــەڕی جیهـــانی دووەم و تێکــشکانی نازییـــەت و

له لایەکی دیکـەوە پـارتی لـە کاتێکـدا هاتـە ئـاراوە کـە وڵات لـە رەوشـی هەڵـسانەوەی نیـشتیمانی و تونـدبوونی خەباتـدا بـوو دژی داگیرکـار و هاوپەیمانیـەتی بەغـدا و پیلانـە ئەمریکاییـەکانی دژ بـە سـوریا بـە رێگـای هاوپەیمانیـەتی و پاڵەپەسـتۆیە سـەربازییەکان و ئاماژەدان بە دەستدرێژیەکانی تورکیـای ئەنـدامی نـاتۆ, کوردەکـان هەڵسانە سەرخۆ و چوونە ناو ریزەکانی بەرگری میللیی چـەکدار بـۆ بەرپەرچدانەوەی هەڕەشەکانی تورکیا بە داگیرکردنی خـاکی سـوریا و سـەپاندنی گرێبەنـدە سـەربازی و ئـابوری و سیاسـیەکان بەسـەر وڵاتە سەربەخۆیەکانی ناوچەکەدا. پەیدابوونی پارتی لـەو قۆناخـەدا جارێکی دیکە بەیەکگەیشتنەوە و گونجانی بەرژەوەندییەکانی گـەلی کـورد دووپـات دەکاتـەوە لـە گـەل بەرژەوەندییـەکانی بزووتنـەوەی نیشتیمانی سوریا بەگشتی, هەروەها کارلێکی هوشـیاری نەتـەوەیی دیمـوکراتیی گەشەسـەندوو لای کوردەکـان لـە گـەل رەوتـی نیشتیمانیی هەڵڕژاو دژ بە داگیرکار و داخوازیاری سـەربەخۆیی وڵات

بەم شـێوەیە و لـەو رەوشـە نـاوخۆیی و كوردسـتانی و ناوچـەیی وجیهانییــەدا, پــارتی وەكـو پــارتێكی نەتــەوەیی هاتــە ئــاراوە بــە سەركردایەتی نوێنەرانی چـین و توێـژە نـیشتیمانیەكانی كۆمـەڵگای كوردی كـە هوشمەنـدتر و رۆشـنبیرتر بـوون و هەسـتی نەتـەوەییان بــەرزتر بــوو. ئــەو چــین و توێــژە جیاجیانــە لــە نــاو ریزەكانیــدا كۆبوونەوە كە هەڵگری بـیر وهەڵوێـست و بنگرتـەی جیـاواز بـوون و بگرە هەندێك جار هاوڕكیش بـوون , لەوانـەش نوێنـەرانی ژمارەبـەك لـــە رێكخراوەكـــانی وەك: كۆمەڵـــەی لاوانـــی دیمـــوكراتی كـــورد و رێكخراوی ئازادی و هەنـدێ لـە یانـە رۆشـنبیریەكان. لـەو قۆناخـەدا ســەركردایەتی پــارتی بابەتیانــە دربڕینــی لــە پێكهاتــەی كۆمــەڵگای كوردی كرد, كە تاك و توێژی وای لێ هەڵكەوت زۆربەیان بریتی بوون لە رۆڵـەی سـەركردە لاسـاییەكان, دەرەبەگـە گـەورەكان, جوتیـارە حاڵخۆشەكان و رونـاكبیرانی كاریگـەر بـە بـیری ئـایینیی تێكـەڵ بـە نەزعەی نەتەوەیی. بۆیە شتێكی سروشتی بوو ئەم توێژانـە دەسـت بەسەر سەركردایەتی پارتیدا بگـرن و كارگەرییـەكی زۆریـان هـەبێت بەســـەر پرۆگرامـــی پـــارتی و هەڵوێـــست وسیاســـەتەكانیدا. ئـــەم راستیەش بەرەنگار نیە لە گەل ئەوەی كـەوا پـارتی بـە شـێوەیەكی گشتی دەربڕینی لە ئامانجەكانی جەماوەری بـەرفراوانی گـەلی كـورد دەكرد بە تایبەتی لە بواری نەتەوەییدا.

لێرەدا راستی و دروسـتی شـیكردنەوەی ماركـسی بـۆ دیـاردەی

داگیرکار

ئەوەی ئاشکەرایە و بە پێی نـەریتی شارسـتانی, بزووتنـەوەکانی رزگـاریخواز بەشـێوەیەکی تایبـەت دەبـێ لـە نێـوان قۆناخیـك و قۆنـاخێکی دیکـەدا پڕۆگـرام و سـەرکردایەتی و شـێوازە

هەر لە سەرەتای دامەزراندنی پـارتی بـەو پێکهاتـە کۆمەڵایـەتی وسیاسیەڕی کە پێشتر باسمان کرد, –تۆو–ی دابەشبوونی خـۆی لـە نـاو خۆیـدا هــەڵگرتبوو, چـاوەڕێی کـاتی گونجـاوی دەکـرد. لــە ساڵەکانی یەکەمی, پارتی لەرووی روخسارەوە یەکگرتوو دیـار بـوو تاکو رووبـەڕووی یەکـەم تاقیکردنـەوە بـوو لـە دەسـتگیرکردنەکانی سـاڵی/١٩٦٠ کـە (٨٠) کەسـی گرتــەوە لــە ئەنـدامانی پـارتی لــە سـەرکردایەتی و کـادر و ئەنـدامانی شـانەی بنکـەیی و بـە خەسـتی ناوچەکانی حەلەب و چیای کوردەکان و کوبانیە و ژمارەیەکی کەمی لە جزیرە گرتەوە, کە کارێکی کتو پڕ و لە ناکـاو بـوو و شـەپرەویی بـۆ سـەرکردایەتی دروسـت کـرد چـونکە خـۆی بـۆ رووداوێکـی وا ئامادەنـەکردبوو نـە لەسـەر ئاسـتی کەسـی–مرۆڤـی و نـە لەسـەر

لــە پــێش دادگــای ســەربازیدا لــە نێــوان ســەرکردایەتی -دەستگیرکراو- دا کاتی لێپرسین و وەرگرتنی ئیفادەکان و بەرگری و پارێزگاری, جیاوازی لە وڵامدانەوەکاندا دروست بوو, کۆمەڵەیەك پابەند بوون بە بەرنامەی پارتی (پرۆگرام و پەیڕەوی ناوخۆی) و -عوسمان سەبری- رابەریی دەکرد, ئەوەی دیکەش پێشنیاری بەکارهێنانی -تەکتیك- ی نەرمی دەکرد بۆ رزگاربوون لە حوکمە توندەکانی مەزندەکراو, و -نورەدین زازا- رابەرییەتیی دەکرد. بەبێ ئەوەی تەماشای راستی و دروستی ئەم کۆمەڵە یان ئەو کۆمەڵەیە بکەین دەبینین کەوا روخساری جیاوازییەکە تەنها شتێکی -تەکتیکی- بوو, چونکە هەردوو کۆمەڵە پێش دەستگیرکردنیان بە بەرنامەی پارتی رازی بوون و بەتەواویش پابەند بوون بەناوی پارتی - پارتی دیموکراتی کوردستان- ودروشمەکەی -رزگارکردن و یەکبوونی کوردستان- تەنها کەمینەیەکی کەم نەبێت کە ئەو بەرنامەیان رەتکردەوە و دیارترین کەسیشان -عەبدولحەمید دەروێش- بوو (کە دەستگیر نەکرابوو), بابەتی ناکۆکی و جیاوازی لە نێوان هەڤاڵانی دەستگیرکراودا لە روخساری یاسایی و بەدواداهاتەکانی حوکمە دادگاییەکانی دادگای سەربازی تێپەڕی نەکرد.

ئەوەی پێویستە لەم بارەیەوە دووپات بکرێتەوە ئەوەیە کەوا ناکۆکی سەرەکیی لە سەرکردایەتی -پارتی-دا کە دواتر پەرەی سەند و بووە تەنگژەیەك, لە بنەڕەتدا و هەر لە رۆژانی یەکەمەوە, لە مەسەلەی ناوەرۆك وسنووری داخوازییە نەتەوەییەکانەوە هەڵقولا

هەڤالانی سەرکردایەتی ئـەو کـات نـاکۆك نـەبوون لـە سـەر ئـەم پرێنسیپانە بـەڵکو هـەموویان بـە یەکـەوە یـەك رەوتـی نەتـەوەییان پێکدێنا لە بەرامبەر رەوتەکەی دیکە کە دواتر بە –راسترِەو– ناسرا و کاری دەستگیرکردنییان پێنەگەیشت.

تێپەرِینی نزیکەی دە سال بەسەر تەمەنی پارتیـدا بـەس بـوو بـۆ ئــەوەی هۆکارەکــانی نــاکۆکی لەســەر مەســەلە هــزری وسیاســی و رێکخستنییەکان کەڵەکە بێت. بە تایبەتی لەو ماوەیـەدا تێکۆشـانی گــەلان و بزووتنــەوەکانی رزگــاریخوازی نیــشتیمانی لــە ئاســیا و ئەمەریکای لاتینی پێشکەوتنی خێرا و رابوونی بەرچاویان بە خۆوە بینــی, و شۆرشــی ســەرکەوتوو دژ بــە داگیرکــاران بــەرپابوون, هەروەها رژێم و حکومـەتی نـوێ هاتنـە ئـاراوە کـە لـە سـەر رێگـای رزگاری و پێشکەوتن بەرێوە دەچوون, پـارت و چـەندین رێکخـراو و هێز بەتەواویەوە کەوتنە لایـەنگریکردنی دۆزی ئـازادی لـە جیهانـدا. رەوتـــە هـــەرە شۆرشـــگێرەکان باڵیانکێـــشا بەســـەر هـــەموو بزووتنەوەکانی رزگارخوازی لە جیهاندا کە ئەو کات پاڵپـشتیان لـە بازنەی وڵاتە سوسیالیستەکاندا بۆ خۆ دۆزییەوە. گۆرِانێکی میتۆدی قـوڵ دروسـت بـوو لـە بونیـادی هزریـی هێـزە شۆرشـگێریەکاندا بـە گشتی کە تێکـەڵبوونی زیـاتری لێکەوتـەوە لـە نێـوان "نەتـەوەیی و کۆمەڵایــەتی" و "رزگــاریخوازی و دیموکراتخــوازی" و "سیاســی و رۆشنبیری".

لـه میـانی رابـوونی گـشتی لـه ناوچـهکهدا پێویـسته ئامـاژه بـه کاریگـهری گـهورهی بزووتنـهوهی بـهرخوهدانی فهلهسـتینی بکـهین وهکو شورشێکی نیـشتیمانی کـه لـه پێنـاو ئـازادی و مـافی چـارهی خۆنووسین تێدهکۆشێ و هـهروهها ئامـاژه بـدهین بـه دهوڵهمهنـدیی میتۆدی و هزریـی و نهریتـه دیموکراتییـهکانی ورۆڵـی لـه راکێـشانی هێـــزه نیـــشتیمانی و پێـــشکهوتنخوازهکانی گـــهلانی جیاجیـــای شۆڕشـــگێڕ بـــۆ لای خـــۆی لهوانـــهش گـــهلی کـــورد, هـــهروهها پێشکهشکردنی پشتگیری میتۆدی و خـبرهی سیاسـی وئاسایـشی و جـهنگی و ماتـهری بهوانـهی کـه ویـستوویانه. بهتایبـهتی کێـشهی فهلهسـتینی هـهر لـه سـهرهتای سـهرههڵدانیهوه کێـشهی ناوهنـدیی عهرهب و بزووتنهوهکانیان بووه له ههموو جێگایهکدا, دهربڕینی لـه خواســتی شۆڕشــگێڕان و دیموکراتیخــوازان ونیــشتیمانپهروهرانی عهرهب دهکرد له گشت وڵاتهکانیادا. لێرهشدا دهبێ له بـیر نـهکرێت کهوا بزووتنهوه رزگاریخوازهکانی دیکـه زۆر سـوودیان لـه کـهلتور و خبرهکانی بزووتنهوهی نیـشتیمانی فهلهسـتینی وئهزموونـهکانی بـه خۆشـــی و تاڵیهکانیـــهوه وهرگرتـــووه بـــه تایبـــهتی لـــه بـــواری هاوپهیمانیهتی بهرهیی, فرهلایهنیی هزری و سیاسی و ورێکخستنی, بهیهکهوه ژیـانی کۆمهڵـه چـهکدارهکان و رێکخراوهکـان و پرۆگرامـه سیاسیهکان (ستراتیژیهکان و قۆناخییهکان), مهسـهلهی پهیوهنـدی نێـوان خـهباتی سیاسـی و تێکۆشـانی چـهکدارانه, پـهروهردهکردنی کادیران و پهیوهندییه نێونهتهوهییهکانهوه.

بزووتنـــهوهی رزگـــاریخوازی نهوتـــهوهیی کـــوردیش –بـــه هـــهموو رهوتـهکانی خۆیهوه– بههۆی رهوشه داتهپیوهکانی له سـهرهتاکاندا و بـه هـۆی پێویـستیی بـه رابـهرێکی میتـۆدی و هـزری سیاسـی و

-خانی-. پـێش هـەموو

ئەمانــە بزووتنەوەکــەمان خــۆراکی میتــۆدی خــۆی لــە ئــەزمونی شۆڕشــگێڕی دیمــوکراتی نــوێی ئێرانــی و تورکیــایی و عێراقــی و سـوریایی وەردەگـرت کـە ئـەزمونێك بـوو هێـشتان تـەواو نـەببوو و خۆیشی دووچـاری زۆر تەنگـژە هـاتبوو و لـە زۆربـەی حاڵەتەکانیـدا رووبەرووی رێگای داخراو بووەوە بە هـۆی تونـدرەوی رەوتـی چـەپ بــە زۆری و عەقلییــەتی هەڵەشــەی بورژوازیــەتی بـچوك, چــەمکە شـوڤینە باوەکـان, دروشمـە زێدەرۆیـەکانی کـە بەرزکرانـەوە, بـەم شێوەیە بزووتنەوەی کـوردی بـە پـشتبەستن بـەو ئەزموونـە خـۆی خستە ناو تەنگژەیەکی میتۆدی-بەرنامەیی و توشی کێشە هـات لـە دەستنیشانکردنی ئامانجە دوور و نزیکەکانی و لە پەیوەندیی نێـوان -تایبەتیەکانی ئەو- و گشتییەکانی نیشتیمانی و لە نێوان مەسـەلە نەتەوەییەکەی خۆی و مەسەلەی دیموکراتیەتی گـشتی و مەسـەلەی بەرنامەی کۆمەڵایەتی و بابـەتی دۆسـت و دوژمنـی لـە نـاوەوە و لـە دەرەوە.

زێــدەروویی ناکــەین گــەر بڵــێین ســـەرهەڵدانی بزووتنـــەوەی نیشتیمانی فەلەستینی لە ناوەراستی سـەدەی رابـردوو (بیـستەم)دا بـەو شـێوەی کـە لـە سـەرەوە باسمـان کـرد بـووە بـە دەرفـەتی رزگـاربوونی میتـۆدی بـۆ هێـزە رزگـاریخواز و پێـشکەوتخوازەکانی ناوچەکە بە گـشتی لەوانـەش بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی نەتـەوەیی

ئەو کاتە لە سوریاش گۆڕانی بەرچاو لە بارودۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووری هاتەئاراوە و ململانێی چینایەتی توند بوو, کودەتا سەربازییەکان زۆر بوون وەکو دەربڕینێك لە نزیکبوونەوەی گۆڕانکاری لە هاوسەنگی هێزەکاندا و هەوڵدان بۆ دۆزینەوەی ئەو ئەلتەرناتیفانەی کە لە گەل رەوشی نوێدا دەگونجێن و ملکەچی ویستی جەماوەری بەرفراوانی گەلی سوریانە. لەو ساڵانەشدا ناکۆکی کەوتە نێوان ریزەکانی حزبی بەعسی عەربیی سوشیالیستی فەرمانڕەوادا و بەشێك لەو ناکۆکیە لە سەر مەسەلە دیموکراتییەکان, ئاینەدەی سوریا, بنیاتکردنی سۆشیالیستی, رەوشی چینە مللییەکان و هەڵویست لە خەباتی فەلەستینی بوو هەروەها چەندین مەسەلەی دیکەش کە جێی ناکۆکی و جیاوازی و رادەربڕینی زۆربەی بزووتنەوە دیموکراتیە شۆڕشگێڕەکان بوو لە وڵاتدا.

پاشان شکەستی حوزەیرانی ١٩٦٧ وەکو ڕووداوێکی جیاکەرەوە هاتە ئاراوە و لێدانێکی ئاراستەی چەمك و هزرەکانی هێزەکانی باو لەو کاتدا لە بزووتنەوەی نەتەوەیی عەرەبی کرد بەتایبەتی لە –ناسرییەکان و بەعسییەکان– وپاڵینان بەرەو دابەشبوون و پێداچوونەوە و گەڕان بە دوای ئەلتەرناتیفەکاندا وەك هێز و تێڕوانین و روانگەکان. لەو کەشوهەوایەدا گوندەکانی سوریا شەپۆلێکی توندوتیژیی ململانێ و کوشتن و بڕینی بەخۆوە بینی لە نێوان گەورە زەویدارەکان و دەرەبەگە پاشماوەکان و رابەرە لاسییەکان لە لایەك و جوتیار و کرێکارانی کشتوکاڵی ورۆشنبیر و خوێندەوارانی ناوچەکان لە لایەکی دیکەوە لە سەر مەسەلەی زەوی

جوتیـارانی کـورد و کـوردە گوندنـشینەکان بـە گـشتی لـەو پێشکەوتنانە دوورە پەرێز نـەبوون, بـەڵکو گونـدە کوردییـەکان زۆر جـار هـەمان رووبەرووبوونـەوەی لـە نێـوان جوتیارەکـان و رابـەرە لاسـاییەکان بـەخۆوە بینـی. ئەمـە ئەگـەر بـزانین کـەوا ئـەو کـات بنـەمای سـەرەکی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـە جوتیـاران و کرێکـارانی کـشتوکاڵی و رۆڵـەکانیان لـە قوتابیـان و خوێنـدەواران پێکهاتبوو, بۆیە پێویست بوو لە سەری هەڵوێستێك وەرگرێت کە لـە ئاینـدەدا لــە گــەل بەرژەوندییـەکانی خـۆی و بەرژەوەندییـەکانی بـەردەوامبوونی بزووتنـەوەی کـوردی بگونجێـت. لێـرەدا جـۆرە هاوڕکییەك لە نێوان ریزەکانی سەرکردایەتی حـزب دروسـت بـوو لـە سەر ئەو هەڵوێستەی دەبوایە پابەندی بـن سـەبارەت بـە مەسـەلەی کۆمەلایەتی, ئەم هۆکارەش خرایە سەر هۆکارە سەرەکیەکەی دیکە و مەبەستیشم –سیاسەتی نەتەوەییە.

دیمەنی پێش بەستنی کۆنفرانسی ئابی/١٩٦٥

لـەو دەمــەوە کـە نـاکۆکی کەوتــە ریزەکـانی سـەرکردایەتیدا و بەهۆی ناگەڵاڵەبوونی ئەو ناکۆکیە بە شێوەیەکی روون و ئاشـکەرا و بێتوانایی هەردوو لایـەنی ململانێکـار لـە دەستنیـشانکردنی بنـەما و نـاوەرۆك و روخـساری ئـەو ناکۆکیــە و دارێـشتنی لــە چوارچـێوەی میتۆدیدا –بە هۆی پاشکەوتنێکی هزری گشتی– بەڵکو دیاردەکـانی ئــەو ناکۆکیــە خــۆی لــە برینــدارکردن و نــاوزەدکردن و ژمــاردنی خراپەکانی هەنـدێ کـەس و کوتلـەگیری ئیفلـیج خـۆی نوانـد. تـەنها ناکۆکییەکانی بەردەم دادگای سـەربازی سـەرەتای بنـەماکان بـوو. لـەو کەشەشـدا هــەموو رێکخـستنەکانی پـارتی تووشـی سـڕبوون و نالەباری و پاشەکشە هات پاش ئـەوەی بەرفراوانیـەکی جـەماوەریی لە گشت ناوچە و شاروچکەکاندا بە خۆوە بینی. حزبە سورياييەکان هەسـتیان بەمــە کـرد و دەسـەڵات مەترسـی خـۆی بەرامبــەر بــەو پەلهاوێشتنەی نەتەوەیی دەربڕی, بۆیە هەڵـسا بـە دەسـتگیرکردنی سەرکردایەتی و کومەڵێك لەکادیرەکانی.

سەرکردایەتی پارتی نەیتوانی تەنگژەی خـۆی بەشـێوازێکی رێـك چارەسـەر بکـات, پـاش تێپـەڕبوونی نزیکـەی دە سـاڵیش بەسـەر دامەزراندنی پارتیـدا سـەرکردایەتی هـەر نـەیتوانی یـەك هـەنگاویش بەرەو پێشەوە بڕوات لە بواری راستکردنەوەی بەرنامەی سیاسـیی, ئەنجامدانی دەستپێشخەری نوێ سەبارەت بە مەسـەلەی نەتـەوەیی و مەسەلە ویستراوەکان و مەسەلەی سیاسـی نیـشتیمانی و رەوشـی جەماوەری کورد و بیری لـە دۆزینـەوەی زەمینەیـەك نـەکردەوە کـە

لێرەشـدا دەبـێ ئـەوە بێنینـەوە یـاد کـەوا حاڵـەتی شـڵەژانی ڕێکخـستنی و سـڕبوونی سیاسـی و ڕاوەسـتانی ڕاگەیانـدنی حزبـی شتێکی ویستراو بوو لە لایەن ڕەوتی ڕاستڕەوەوە بەڵکو لە گەل هزر و بەرژەوندییـەکانی ئـەودا دەگونجـا, چـونکە هـاوڕك بـوو لـە گـەل حاڵەتی دیکە واتە یەکگرتوویی سـەرکردایەتی و چـالاککردنی کـاری حزبی و سیاسی و خوازیاری و خستنە ڕووی بەرنامە و پرۆژەی ڕێـك و پێـك و بـەهێزگردنی خـەباتی نەتـەوەیی. بۆیـە ڕاسـتڕەوەکان سوودیان لەم حاڵەتە وەرگـرت و فوویـان لـە ئـاگری نـاکۆکی نێـوان هەردوو جەمسەری پارتی –عوسمـان سـەبری– و – نـورەدین زازا– کرد و هەوڵیان دا ئەمـە بقۆزتنـەوە بـە–جۆشـدانی زازا– بـۆ سـوود وەرگرتن لە کەسایەتی, لە تۆماری پاك, مێژووە پڕ لە قوربانییەکان و هەڵوێستە ئازایە نەتەوەییەکانی ئەو, بە ڕێگـەی خزانـدنی زانـراوە

-کەمەنەتـەوەیی-وە کـە مافـەکانی

نەتەوەیی نییە و لە وڵاتە مێژووییەکەی خـۆی نـاژی بـە پێـچەوانەی واقعی ئەو -گەلە-ی کە مافی چارەی خۆنووسـینی هەیـە, بەمـەش یەکەم خواستی دەسەڵاتی فەرمانڕەوایی بەجێهێنا وەکـو مـەرجێکی رەفتـارکردن و ئـامرازێکی خـۆ پاراسـتن لـە دەسـتگیرکردن و راوەدونـان. سـەبارەت بـە هەڵوێـست بەرامبـەر بـە بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی کـورد لـە بەشـەکانی دیکـەی کوردسـتان و لـە پـێش هەموویانەوە شۆرشی کورد لە کوردستانی عیراق, وەکـو ئاشـکەرایە لە ساڵی (١٩٦٤)ەوە ناکۆکی کەوتە نێوان سـەرکردایەتی شـۆڕش و پارتی دیموکراتی کوردستان و تەقینەوەی دواخرا تا سـاڵی ١٩٦٦ , لـەو ماوەیەشـدا شـاندەکانی پارتیمـان نـاوە نـاوە سـەردانی کوردسـتانی عیراقیـان دەکـرد و سـەرانی راسـتڕەوەکان لـە زۆربـەی سەردانەکاندا بەشدارییان دەکرد وچاویان بـە هاوتاکانیـان دەکـەوت لـە رەوتـی-٦٦-, بـەڵکو پـشتگیری هەڵوێـستەکانیان دەکـرد و ریککەوتننامـەیان لـە پـشتەوەی سـەرکردایەتی پـارتی لـە گـەل سازدەکردن. ئەم سەردانانەش لە(١٩٥٨) ەوە بـەردەوامبوون تـاکو سـاڵی ١٩٦٦. ئاشکەراشـە کـەوا ئـەو بەیاننامەیـەی کـە بـە نـاوی پارتیمانـەوە بـە سەرپەرشـتی راسـتەوخۆی هێماکـانی راسـتڕەو لـە

-٦٦-. ئەمەش هەستی هەموو ئەندامانی پارتی بە سەرکردایەتی وقاعیدەوە بریندار کرد و دەربڕینی لە هەڵوێستی راستەقینەی زۆرینە نەدەکرد. هەروەها پەیوەندییەکانی- عەبدولحەمید دەروێش- دیارترین رابەری نەتەوەییە راستڕەوەکان لە گەل سەرانی -٦٦- نەبڕا و لە ساڵی (١٩٦٣) ەوە نامە و رێنماییەکانی دەربارەی ململانێ لە گەل بارزانیدا پێدەگەیشت و ئەویش تێڕوانینی ئەو رەوتە دژەکارەی سەرکردایەتی شۆڕش, بەوانەی دەوروبەری و شوێنکەوتووەکانی خۆی رادەگەیاند, ئەمەش سەرپێچیکردن بوو لە بەندەکانی پەیڕەوی ناوخۆ و پابەندییەکانی پارتایەتی وئسولە باوەکان.

بەم جۆرە هەڵوێستی راستڕەوە نەتەوەییەکان پشتی بە دوو بنەما بەستبوو, یەکەمیان گواستنەوەی هەواڵی نادروست و لایەنگر بۆ رەوتی-٦٦- سەبارەت بە شۆڕش. دووەمیشیان کارکردن بوو بۆ قووڵکردنی ملکەچبوونی هزری و سیاسی بۆ ئەو رەوتە. ئەمەش کارێکە تێگەیشتنی ئاسانە, چونکە ئەو ململانێیەی کە لەو قۆناخەدا لە شوێنی پێشەوەی بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد بەرپابوو, مەبەستم گۆرەپانی کوردستانی عیراقە, ململانێیەکی قووڵ بوو, بوو بە ململانێیەکی خوێناوی بۆ دەیان ساڵ و تاکو ئێستاش تەواو نەبووە هەرچەندە شێوازی دیکەی بە خۆوە گرتووە. ئەو ململانێیە بە هەردوو شێوازی ستوونی و ئاسۆیی راکشا و سنووری شۆڕش و کوردستانی عیراقی بڕی و کاری لە

- راســترِەوی هەڵگــەڕاو- چــەندین

دەرفەتی گران بەها لە دەست دەدەن.

گەر لە ســەر ئاسـتی گـشتیدا مەسـەلەی نەتـەوەیی و هەڵویـست وەرگرتن تەوەری سەرەکی پێك بێـنن لـە ململانێـی نێـوان هـەردوو ئاراستەدا, خۆ ئەوە ئەزموونی پارتی و بزووتنەوەی کورد لە بەشـی رۆژئاوادا ئاشکەراتر دیارە. هەروەکو لـە سـەرەوەش باسمـان کـرد, یەکەم ناکۆکیی کە لە نێو سەرکردایەتی پارتی سەریهەڵدا بۆ بابەتی نەتــەوەیی دەگەڕێتــەوە لــە رووی رۆڵــی ئــامرازی نەتــەوەیی و داخوازییــەکانی نەتــەوەیی و بەرنامــەی نەتــەوەیی. هــەروەها لــە ســەرەتادا ئاراســتەی-راســترِەو- پاشــگەزبوونەوە بــە رێگــای- دەستکێـشانەوەی سـەرانیان لـە کـار- پـاش ئـەوەی بینیـان کـەوا زۆرینــە پابەنــدن بــە بەرنامــەی نەتــەوەیی, بــەڵام دوای دەســتگیرکردنی ســەرکردایەتی مێــژوویی کــە لــە پــێش دادگــای سەربازی لە سەر -تاکتیـك- نـاکۆك بـوون, ئـەوان دیـسان سـەر لـە نویێ گەڕانەوە پاش ئەوەی هەستیان کرد کەوا گۆڕەپان لە بـارە بـۆ دەستداگرتنیان بە سەر حزبدا.

کۆنفرانسی پێنجەمی ئابی ساڵی ١٩٦٥ بەوە جیـا کرایـەوە کـەوا بەشــداربووانی دوای دانیــشتن و وتوویــژی زۆر ناونیــشانەکانی تەنگژەی ناو پارتیان هـەڵنجا و مەسـەلە راسـتەقینەکانی ناکۆکیـان گەڵاڵەکرد و پەنجەیان خستە سەر بـرین و جـەختیان لـە سـەر سـێ

- وەك كە راستڕەوەكان دەڵێن- و

ئێمە چیمان دەوێ, مافەكانی نەتەوەیی بەپێی پرێنسیپی مافی چارەی خۆنووسین یاخود تەنها هەندێ داخوازی رۆشنبیری؟ چۆن پێناسەی حزب دەكرێت؟ ئایا ئامرازێكی سیاسی خەباتگێڕی شۆڕشگێڕی رێكخراوەییە یاخود كۆمەڵەیەكی چاكسازییە؟ مەسەلەی دووەمیش ئامرازەكانی خەباتكردن و شێوازی رووبەرووبوونەوەی پیلانە شۆفینیەكانە, بە تایبەتی پاش جێبەجێكردنی پشتێنەی عەرەبی- و ئایا ئێمە بەشێكین لە هێزە دیموكراتییەكانی سوریا و لە پاشانیشدا هاوپەیمانییەتیان لە گەل دەبەستین یاخود خۆمان بە رێگای دەزگا و كارگێرییەكانەوە دەدەینە پاڵ دەسەڵات؟ ئایا شوێنی ئێمە لە كوێیە لە كێشە سیاسی و كۆمەلایەتیەكانی وڵاتدا ؟ ئایا ئێمە لە بزووتنەوەی گۆڕانگاری سیاسی گشتیداین یان شوێنی ئێمە لە تەنیشت دەسەڵات و رژێمە؟ مەسەلەی سێیەمیش هەڵوێستی ئێمە بوو لە بەرامبەر مەسەلەی نەتەویی كورستان و لە سەروویانەوەش شۆڕشی كورد لە عیراق, ئایا ئێمە لە گەل سەركردایەتیی رەوا و شەرعینە بە سەركردایەتی بارزانی نەمر یان لەگەڵ رەوتی -٦٦-دا.

بە كورتی كۆنفرانسەكە كۆمەڵە پرێنسیپێكی بە شێوەی بڕیار و راسپاردە دارشت ,كە رێبازی پێشوو وسیاسەتەكانی سەركردایەتی پێشووی بە شێوەیەكی گشتی رەتكردەوە و وشكی و سڕبوونی و دوودڵیی ئەم سەركردایەتیە لە ئەنجامدانی چاكسازی لە حزبدا مەحكوم كرد و بەرپرسیاریەتی ئەوەی روویدابوو خستە سەر

ئێمــه لــه ســەر ڕێــچکەکانی مارکــسیزمی ســۆڤیەتی، چــینی، ئــەلبانیایی، ئۆرۆمارکــسیزمی نــوێ و ترۆتــسکیزم نــاکۆك نــەبووین. پارتیمان لە سڵی ١٩٧٣ وە پابەندیی خۆی بـە مارکـسیزمی لینینـی بە دیارخست، واتە دوای کۆنفرانس بە هەشت سـاڵ، ململانێمـان لـە سەر پاڵدەرە تەواوەکانی چینایەتی نەبوو، چونکە زۆربەی کاتـەکان بنــەماکانی هــەردوو لا وەکــو یــەك بــوون لــە ڕووی ڕوواندنگــەی کۆمەلایەتیـەوە لـە بـەر ئـەوەی ئێمـە بزووتنەوەیـەکی نەتـەوەیی و پارتێکی دیموکراتی بووین و پارتێکی نێونەتـەوەیی نـەبووین وەکـو حزبی کۆمۆنیـستی سـوریا، هـەر بۆیـەش لـە خـشتەی کارەکانمانـدا

کۆنفرانسەکە لـە شـوێنێك لـە تەنیـشت ماڵەکـەمان لـە گونـدی جەمعایـە بەسـترا و هـەمان شـوێنی بەسـتنی کۆنفرانـسی چـوارەمی ساڵی ١٩٦٤ بوو کاتێك کـە هێـشتان پـارتی بـە یـەکگرتوو دادەنـرا. (٢٢) هەڤاڵ لە چین و توێژە کۆمەڵایەتیەکانی جیاجیـا بـە شـداریان تێدا کـرد و هـەموویان لـە کەسـان و کـادیرانی پێـشەوە و پێـشەنگ بـوون و هەسـتیان بـە بەرپرسـیارییەتی نەتـەوەیی و نیـشتیمانی و حزبـی دەکـرد و دڵگـەرم بـوون بـۆ رزگـارکردنی رێکخـراوە سیاسیەکەیان و زۆربەی ئەوانەش لە رێکخستنەکانی جـەزیرە بـوون و هەندێکیشیان نوێنەرایەتی رێکخستنی حزبییان دەکـرد لـە زاکـۆی دیمەشـقدا. رێکخـستن لـە ناوچـەی کوبانیـە و چـیای کوردەکـان هـاتبووە سـڕکردن یـاخود نیمـچە نـەماو بـوو بـە هـۆی دەسـتگیرکردنەکان وئاشـکەرابوونی لێپرسـراوانی, بانگهێـشت نەکردنی ئەندامانی سەرکردایەتی لە ئـەنجامی بڕیارێکـەوە هـات کـە بە کۆمەڵ وەرگیرا بوو, بەتایبەتی زۆربەی زۆریـان لـە گرتووخانـەی

پـــاش تـــەواوبوونی کارەکـــانی کـــۆنفرانس کـــە وەکـــو ووتمـــان سـەرکردایەتیەکی کـاتیی هەڵبـژارد و بـەیانی کۆتـایی بڵاوکـردەوە, حەسانەوەیکی میللی لە نێو ناەندە پارتیـەکان و نیـشتیمانپەروەرە سەربەخۆیەکان هاتەئاراوە. راستەڕەوەکانیش توشی سەرسوڕمان و نائومیدی هاتن بـە هـۆی سـەرکەوتنی هـەنگاوی یەکـەم لـە سـەر ڕێگـای دوور و درێـژدا, بـە تایبـەتی پـاش خوێندنـەوەی بڕیـاڕ و ڕێنماییـەکانی هـزری و سیاسـیی کـە بـە ڕوودانـی بۆمەلەرزەیـەك دەچوو لە کۆمەڵگای کوردیدا و لە جەرگەی بزووتنەوەی نەتەوەییدا بەڵکو لە گوڕەپـانی کوردسـتاندا بـە گـشتی, وەك یەکـەم دیـاردەی هزری- رۆشنبیری کە بەم شێوە روون و بوێرانەیـە ڕووبـدات. بـەبێ زیـادەڕۆیی یەکـەم هـەوڵی چاکسازی ریـشەیی بـوو لـە پـارتێکی کوردســـتانیدا بـــە تێڕوانینێکـــی زانـــستیانە و بابەتیانـــە هـــەموو کارتێکـــەرەکان و لایەنـــە نـــاوخۆیی و ســـووریایی و کوردســـتانی و جیهانیەکان وەرگرێـت و بخوێنێتـەوە. زۆریـشی ناخایانـد ئەزموونـە تازەکە بەرنامە میتۆدیـە تەواوەکـەی پێـشکەش کـرد سـەبارەت بـە

هەرچەندە لە سەرەتادا راستڕەوەكان وايان خۆ پيشاندا كە بايەخ نادەن بە مەسەلەكە و خۆيان وا پيشاندا كەوا ئەم رووداوە بە لايانەوە كارێكی قليشانەيی منالانەيە و هيچ كاريگەری نيە, بەلام لە هەمان كاتيشدا هەولياندا رووداوەكە بگرنە خۆيان بە رێگای مانۆركردن, بە داخەوەش هەندێك لە كەس لە سەركردايەتی خزمەتێكی گەورەی راستڕەوەكانيان كرد و بەگەرمييەوە بەشداريان لە -پيلانی- لەناوبردنی بڕيار و ئەنجامەكانی كۆنفرانسيان كرد, هەرچەندە لە پاشاندا پاشگەز بوونەوە, بەلام بەم كارەيان بەشداريان لە درێژبوونی تەمەنی راستڕەوەكان كرد. لە بەرامبەر ئەم هەموو مانۆرانەدا, سەركردايەتی كاتی بەبڕوابوونێكی مەزنەوە لە بەرامبەر رووداوەكان راوەستا و كەوتە رەفتاركردن و گفتوگۆكردن لە گەل ئەو پێشنيار و گەنگەشە و چارەسەرانەی خرابوونەروو, چونكە مەبەستی رزگاركردن و يەكگرتنی پارتی بوو لە سەر بنەما پرێنسيپيەكانی نوێ.

كۆنفرانسەكە ئامادەكرا و بەسترا بە بێ ئەوەی يەك كەس لە ئەندامانی سەركردايەتی پێی بزانێ. پێش بەستنی كۆنفرانس بە سالێك, من لە حەلەب بووم, لە هاوينی ١٩٦٤ بۆ بەشداريكردن لە خيوەتگای لاوانی قۆناخی دواناوەندی ناوچەی -راموسە- بە بەشداری قوتابيانی حەسەكە و دێرلزور و رقە و حەلەب كە نزيكەی مانگێكی خاياند. چەند رووداوێك لەو خيوەتگايە دروستبوون كە

-ئەحمەد ئەبو سالح- ی وەزیر و

ئەندامی سەرکردایەتی بەعس لە گەلیان بوو ویستی هەندێك تەنگژەکە خاو بکاتەوە و لە ووتەی خۆیدا ستایشی ناسریەکان و جەمال عەبدولناسری کرد. نایشارمەوە ئێمە لەو پێکدادانانەدا لەگەڵ ناسرییەکان راوەستاین کە لە دەرەوەی دەسەڵات بوون. پاش تەواوبوونی خیوەتگاکە لە خۆمەوە بیرم کردەوە سەردانی هەڤاڵانی سەرکردایەتیمان لە زیندانی حەلەب بکەم, لە نێوانیاندا تەنها (عەبدوللا مەلا عەلی)م دەناسی, گەیشتمە زیندان و کیسەیەکی میوەم پێ بوو, داوای ئەوم کرد. هات و شەپرزە

– لە سەر بانگهێشتی هەڤاڵ –مەحەمەد عەبدو– سەردانی ناوچەی –چیای کوردەکان–م کرد و نزیکەی مانگێکم بە سەر برد و سەردانێکی شادی بەخش بوو, تیادا چێژم لە جوانی شاخ و دڵپاکی خەڵکەکەی و سروشتە جوانەکەی وەرگرت و یەکەم سەردانیشم بوو

وەك باسـم كـرد سـەركردايەتی كـاتی بـە پێـی ڕێنماييـەكانی كۆنفرانس بڕياری دا پەيوەندی بە تەواوی ئەنـدامانی سـەركردايەتی پێشووە بكات بەبێ ئەوەی هيچ كەس لێـی بـەدەر بێـت و ئـەنجام و بڕيارەكانی كۆنفرانـسيان پـێ ڕابگەيـەنرێت و بزانرێـت هەڵوێـستيان چيە بەرامبەر بەو ڕووداوە و چـەند ئامادەييـان هەيـە بـۆ بـەپێرەوە هاتن و هاوكاری كـردن بـە بـێ ئـەوەی داوايـان لێ بكرێـت بێنـە نـاو سـەركردايەتی كاتييـەوە و ئەمـەيان بـۆ قۆنـاخێكی ديكـە واز لـێ بهێنرێ.

هـەڤاڵان منيـان ڕاسـپارد بـۆ ئەنجامـدانی ئـەم ئەركـە لـە گـەڵ هەڤاڵانی حەلەب و ديمەشق كە لە زيندان دەرچووبوون و پەيوەنديم لەگەڵ زۆربەيان كرد و دواييـنيان ئۆسمان سەبری بـوو لـە ديمەشـق, پاش گەڕانەوەم بۆ قامشلۆ كۆبوونەوەيەكی سـەركردايەتی كاتيمـان بەست ئەوەی ڕوويدابوو خـستمانە ڕوو و بۆمـان دەركـەوت كـەوا لـە وەڵامەكاندا جياوازی هەيە. زۆربـەيان وەڵامـەكانيان دواخـست و دوودڵ بوون و بەشێكيان وەڵاميان دیانەوە, وەڵامی ئاپۆ ئۆسمان سـەبری لـە هەر هەموويان ڕوونتر بوو و ئامادەيی تەواوی خۆی دەربڕی بوو بۆ هاوكاريكردن لە گەڵ ئێمە بـەپێی بڕيـار و دروشمـەكانی كـۆنفرانس.

-مەحەمەد نیو- نەبێت ئەوانی دیکە

زۆربەی هەرە زۆریان نەوەی گەنج بوون و ئامادەییان هەبوو هەر هیچ نەبێت چوار کەس قبوڵ بکرێن, ئەوانەش بە پێی هەڵسەنگاندنەکانمان -ئۆسمان سەبری, عەبدوللا مەلا عەلی, مەحەمەد مەلا ئەحمەد و کەمال عەبدی بوون و نەمان دەزانی پەند لەوەدا نیە کە ئێمە ئەمانە قبول بکەین بەڵکو لەوەدایە کە ئایا ئەوانە یەکتر قبوڵ دەکەن.

لە گەرمەی ئامادەکارییەکانی کۆنفرانسدا من خۆم بۆ ئەنجامدانی تاقیکردنەوەکانی بەکالۆریا ئامادە دەکرد و خۆم و ماڵەوشمان ترسمان هەبوو لە دەرنەچوونم و هیچ بوارێکیشم بەدەستەوە نەبوو بۆ خوێندن تەنها مانگی پێش تاقیکردنەوەکان نەبێت و ئەنجامەکەم شتێکی مەزندەکراو نەبوو و لە تاقیکردنەوکاندا دەرچووم بە پلەی ٦٢٪ لە کۆی گشتی. کاتێك کە قوتابی سەرەتایی بووم لە قوتابخانەی سەلاحەدین لە قامشلۆ و پڕ بووم لە هەستی نەتەوەیی لە ساڵەکانی یەکەمی دامەزراندنی پارتی و ناسراویش بووم بەوەی کە بچووکترین ئەندامی پارتی بووم لەو ماوەیەدا. ڕۆژێك لە ڕۆژەکانی ساڵی خوێندنی ١٩٥٨-١٩٥٩ لە یەکێك لە مەمەڕەکانی قوتابخانەدا پارچە کاخەزێکم دۆزیەوە, هەڵمگرتەوە و خوێندمەوە, بینیم چامەیەکی شاعیری گەورە ئەحمەدی خانیی بە زمانی کوردی تێدایە. لە سەرەتا سەرم سوڕما

– نوری حاجی– دەستەی لێپرسراو بووم لە

ڕێکخستنی قوتابیان, لەو ساڵانەشدا ڕووداو و پێشکەوتنی گرنك هاتنە ئاراوە, بەیانیەکی زووی یەکێك لە ڕۆژەکان هەواڵی ڕووداوی گڕگرتنە سەرسامەکەی سینەمای –عامودە–مان بیست و بڕیارمان دا بەرەو ئەوێ بڕۆین بە مەبەستی پێشکەشکردنی هاوکاری, داوامان لە چاودێری قوتابخانە –حوسێن حاج حوسێن– کرد کە دواتر بوو بە پارێزگار وپاشانیش بە وەزیر کە ڕێگامان بدات بڕۆین بەڵام ڕازی نەبوو و ڕووداوی گڕگرتنەکە کە بە سەدان منداڵی کورد بوونە قوربانی هیچ کاری تێنەکردبوو, ئێمەش گوێمان نەدا ئەو و ڕۆیشتین, دوو ڕۆژ لەوێ ماینەوە و هاوکاری خەڵکەکەمان دەکرد لە گواستنەوەی تەرمەکان و دڵنەوایدانەوەی کەس و کاری قوربانییەکان, تاکو ئێستا گومان دەکرێ دەستە شوڤینیەکان لە دواوەی ئەم ڕووداوە بن. ڕووداوەکەش لە کاتێکدا ڕوویدا کە فلیمێك دەربارەی شۆڕشی جەزائیری نمایش دەکرا و داهاتی فیلمەکەش هەر بۆ ئەو شۆڕشە بوو. لە قوتابخانەکەشماندا ژمارەیەك لە مامۆستایان دەستیان کرد بە ڕاپۆرتنووسین لە سەر ئێمە بۆ دەزگاکانی ئاسایش بە تایبەتی چاودێران, لەوانەش –حوسێن حاج حوسێن– و – عەلی شەمسین– و –حەسەن عروانی– و فەرحان

- فوئاد قەدری- بەڕێوەی دەبرد,
کورسیە بەخشراوەکانی سۆڤیەتی بۆ خوێندن دابەش دەکرد, بە حوکمی پەیوەندییە مکومەکەی باوکم لەگەڵ -قەدری جەمیل پاشا- دا کە ئەمیش پیاوێکی پڕ بوو لە هەستی نەتەوەیی و هانی گەنجانی کورد دەدا بۆ خوێندن و زانین, من بە ڕێگای ئەوەوە داخوازی و پەڕەکانی خۆم پێشکەشکردن بە مەبەستی بەدەستهێنانی یەکێك لە کورسیە بەخشێنراوەکانی خوێندن. زۆری نەبرد و نامەیەکم لە پاشبەندی رۆشنبیری سۆڤیەت پێگەیشت, تیادا ئاگادارم دەکاتەوە کەوا من کورسیەکم بەدەستهێناوە بۆ خوێندنی پزیشکی لە زانکۆی -لۆمۆمبا- لە مۆسکۆ و تەنها لەسەر من ئەوەیە کەوا سەردانی پاشبەندەکە بکەم بە ڕێگای - بزووتنەوەی پشتیوانانی ئاشتی-, چوومە دیمەشق بۆ بینینی - فوئاد قەدری- لە ماڵی خۆی لە گەڕەکی کوردەکان (رکن الدین), لەوێ دوو هاوڕێی دیکەی خۆمم بینی کە بۆ هەمان مەبەست هاتبوون, ئەوانیش - عوزیز فەرمان و خورشید خەباز بوون. یەکەم بەیاننامەی لە سەر -پشتێنەی عەربی لە گەل بەلگەنامەی - مەحەمەد تەلەب هیلال-م لە گەل خۆمدا هەلگرتبوو, لەو کاتی کە خەریکی قسەکردن بووین لە سەر رێکخستنی سەفەر و فیزا, دانەیەکم لەو بەیاننامە و بەلگەنامەیە پێشکەش بە میواندارەکەمانم

لە سەر ڕێگای دارشتنی پرۆژەی نەتەوەیی نیشتیمانی:

سەرکردایەتی کاتی هێدی هێدی دەستیکرد بە ڕێ خۆشکردن بۆ خۆی بە ڕێگای پەیوەندیکردن بە جەماوەر و کەسایەتیە نیشتیمانپەروەرەکان و بناغەکانی حزب, و نزیکبونەوە لە سەرکردایەتی کۆن و گەنگەشەی بەردەوام بە نهێنی و بە ئاشکەرا لە سەر مەسەلەی شەرعیەت و ناکۆکیە هزری و سیاسیەکان. پاش گەڕاندنەوەی –ئۆسمان سەبری– و هەڵبژاردنی بە سکرتێری گشتی حزب و بەرفراوانکردنی سەرکردایەتی, کە –مەحەمەد مەلا ئەحمەد–یش بۆ ماوەی زیاتر لە ساڵێك گەڕایوە ریزییەوە و پاشان خۆی کێشایەوە لەبەر هەندێ هۆکاری تایبەت بەخۆی, هەروەها – رشید سمۆ–و کەسانی دیکەش گەڕانەوە ڕیزییەوە, سەرکردایەتیەکی گونجاو دروست بوو کە پێکهاتبوو لە سەرکردایەتی مێژوویی و کادرە پێشکەوتووەکانی نەوەی نوێی گەنج و لە هەموو ناوچە کوردیەکان و شوێنەکانی نیشتەجێ بوونی کورد. دەستمان کرد بە دارشتنی پرۆژەی –پرۆگرام و پەیڕەوی ناوخۆ– و خۆ مائامادەکردن بۆ بەستنی یەکەم کۆنگرەی دوای کۆنفرانسی ئاب. هەروەها لەو ماوەیەدا دوو بەڵگەنامەی میتۆدیی گرنگمان دەرخست یەکەمیان لە ژێر ناونیشانی "کەمەنەتەوە یان گەل" کە دەربارەی مەسەلەی سەرەکیی ناکۆکیەکە بوو لە گەڵ –

ڕاسترەوەکان– و مێژوویی سیاسیی هەبوونی کورد لەسەر خاکی مێژوویی خۆی دەگێڕایەوە و ڕەوایی خەباتی ئەو گەلەی دەخستە ڕوو بۆ بەدیهێنانی مافە نەتەوەییە سیاسی و ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی و دیموکراتیەکانی.

بەڵگەنامەی دووەمیش لە ژێر ناونیشانی "سەبارەت بە چەپەکان" بوو کە بریتی بوو لە خستنەڕووی ڕەگەکانی ئەم ئیدیۆمە و مێژووی چەپ بە گشتی و لە ئەورووپا بە تایبەتی و دەربڕینەکانی لە ڕۆژهەلأت و سوریادا و هەروەها سروشت و واتاکەی لە ناو بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردیدا و پاشانیش بۆ ئێمە چی دەگەیەنێت وەك –حزب– کە ناوی حزبەکەمان – پارتی دیموکراتی چەپڕەوی کوردە لە سوریا. ئاشکرایە ئەم دوو بەڵگەنامە میتۆدیە ڕۆڵێکی بەرچاویان هەبوو لە وروژاندنی ڕەوشی هزری لای ڕۆشنبیران و خوێندەواران بە شێویەکی تایبەت ئەوانەی ئەندامانی حزب بوون و وەکو وەلأمێك بوون بۆ ئەو پرسیارە کەڵەکەبووانەی دەکران دەربارەی مەسەلەکانی ناکۆکی لەگەڵ –ڕاسترەو–دا, بێجگە لەمەش دەرخستنی بەڵگەنامەی میتۆدی کارێکی نوێ بوو لە ناو بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردی لە سوریا.

تەنها بەمەش نەوەستاین بەڵکو لە نێوان خۆماندا دەستمان کرد بە لێکۆڵینەوە لە شێوە و سروشتی ئەو قۆناغەی کە سوریا پیایدا تێدەپەڕێ و ئەو پەیوەندیە کۆمەڵایەتیانەی لە ناوچە کوردیەکاندا هەیە و هەڤالأنمان لە زۆربەی ناوچەکاندا ئاگادار کردەوە کەوا هەڵسن بە ئەنجامدانی سەرژمێری و چاوپێکەوتن و ئامادەکردنی لێکۆڵینەوە لەسەر هەر یەك لە ناوچەکانیان. بەرهەمەکانیشیان یەك لە دوای یەك بە دەستمان دەگەیشتن و تاکو ئێستاش هەندێکیان لە

-٦٦-دا. بابـەتی کـوردە

کۆمۆنیستەکانیشمان لە بیر نەچووبوو کە لە ناو حزبی کۆمۆنیـستی سوریادا کاریان دەکرد و کردەوەی سیاسیی دوور لە پرێنـسیپەکانی "مارکسی-لینینـی"یـان دژ بـە کێـشەی کـورد ئـەنجام دەدا و بـە خەستی کەوتینە سەرخوێندنەوەی ئەو بەرهەمانەی ستالین، لیـنین، مـارکس و ئەنجلـسی تایبـەت بـە کێـشەی نەتـەوەیی, بـۆ ئـەوەی بتـــوانین بـــەرەنگاری -کۆسمۆپۆلیتیـــەکانی کـــورد- ببینـــەوە و سوودمان زۆر لـە پـەرتووکی "وەڵامدانـەوەی کۆسمۆپـۆلیتیزم"ی -عەبدورەحمان زەبیحی- وەرگرت.

لـە ڕێگـای ڕۆژنامـەی حزبـەوە -دەنگـی کـورد- و بـەڵاوکراوە ناوخۆییەکان و بەیاننامەکاندا زۆر هەڵوێـست و ڕاو بۆچـوونمان بـڵاو کردەوە کەوا خزمەتی ئـەو ڕێبـازە هـزری و سیاسـیەمان و پـڕۆژەی نەتەوەیی و نیشتیمانی دەکرد, کە ئێمە بـە تـەمای گەڵاڵـە کـردن و خـستنە ڕووی بـووین. هـەروەها هەواڵـەکان و هەڵوەسـتەکانمانی دەگرتــە خــۆ ســەبارەت بــە پیلانـــی -پــشتێنەی عــەرەبی- و بێبەشکردنی کورد لە ڕەگەزنامە و کاری دەستگیر کردن و ڕاونـان و بانگکردنی خەڵك بۆ بنکەکانی ئاسایش و حوکمدانی خەباتگێڕان لـە دادگاکـانی سـەربازیدا. داخـوازکردنی مافـە نەتەوەییـە سیاسـی و ڕۆشـنبیری و کۆمەڵایەتیـەکانی کـورد لـە ڕۆژئـاوای کوردسـتان لـە ماوەی شێستەکانی سەدەی بیستەمدا شـتێکی نـوێ نـەبوو, بـەڵکو

-شـەریف پاشـا- بـە نـاوی

هەموو کوردەوە ئامادەی ببـوو. پـاش سـایکس- بیکـۆش بـارودۆخ گۆڕاو قۆناغێکی نویێ هاتە ئاراوە, وێڕای ئەمەش کێشەی نەتـەوەیی کوردەکـانی سـوریا دانەمرکایـەوە و لـە سـاڵی ١٩٢٨ کوردەکـان یاداشتنامەیەکیان پێشکەش بە کۆنگرەی دامەزراندنی سوریا کـرد و داوای مافە نەتەوەییە کارگێڕی و ڕۆشنبیری و سیاسـیەکانیان کـرد. لـە سـاڵی ١٩٣٢ ڕۆژنامەنووسـی ناسـراوی سـوریا -مـنیر الـریس- ووتارێك لە یەكێك لە ڕۆژنامـەکانی دیمەشـق بـڵاو دەکاتـەوە لـە ژێـر نـاوی "کوردەکـان داوای دەوڵـەتێکی کـوردی دەکـەن لـە سـوریا". کێشەی کورد کەوتبووە نێو بایەخەکانی دەسەڵادارەکانی ئینتیـداب و پەیوەندیەکانی فڕەنسا و تورکیا. بەڵگەنامە کۆنـەکانی بریتانیـا و فڕەنسا کە ئێستا ئاشکرابوونە زۆر بابەت و هەواڵ و نهێنـی دەگرنـە خۆ دەربارەی چالاکی کوردە نەتەوەییەکان و بزاڤ و خواسـتەکانیان و لە پێش هەمووشیانەوە نامەکانی سەرکردەی نەتەوەیی بەرچاو - حاجۆ ئاغا- بـۆ دەسـەڵاتدارانی فڕەنـسا و بـەریتانیا سـەبارەت بـە مافی کوردەکانی ڕۆژئاوای کوردستان.

شاندێکی میللی کوردی لە دیمەشق:

سەرکردایەتی کاتی حزب لە هاوینی ١٩٦٦دا شاندێکی میللی ئامادەکرد بۆ چوونە دیمەشق و بینینی سەرۆکی حکومەت – یوسف زەعین– و باسکردنی ڕەوشی جووتیارانی کورد و مەسەلەی بێ بەشبوونیان لە ڕەگەزنامە, لەوەی پیلانی پشتێنەی عەرەبی لە جێبەجێکردندایە و ئەوانەی لە ڕەگەزنامە بێبەشکراون بە دەست ئازەرەکانی دەناڵێنن و یاسا بەدەرەکان لە ناوچەکەدا پەیڕەو دەکرێت و هەموو شتێك دەبێ بە ڕێگای دەزگاکانی ئاسایشەوە تێبپەڕێ تەنانەت نووژەنکردنەوەی خانووەکان و ناوی منالە تازە لە دایکبووەکانیش, لە گەل بەرفراوانبوونی دیاردەی بەرتیل و لەبنهێنانی سەرچاوەکانی ڕۆڵەکانی نەتەوەی کورد بە شێوەیەکی بەرنامەکراو بۆ ئەوەی ناچار بن کۆچ بکەن و بار بکەن لە ناوچەکانیان. تەنانەت ئەو ژمارە کەمەی لە جووتیارە کوردەکان ماونەتەوە و زەویان بە دەستەوە ماوە و لەسەر بەرهەمەکەی دەژین, کەوتوونەتە ژێر ڕکێفی هەڕەشەکردن بە بێبەشکردنیان لەو زەویانە بە تایبەتی ئەگەر بزانین کەوا شەپۆلی شۆڤێنیە ڕەگەزپەرستەکانی دژ بە جووتیارانی کورد هەر لە کۆتایی سالآنی پەنجاکاندا لە سەردەمی –یەکبوونی سوریا و میسر– و سەردەمی جیابوونەوەیاندا کەوتنە جووڵەکردن بۆ بێبەشکردنی ئەو جووتیارانە لەو زەوی و زارانە. لە ژێر سێبەری دەسەلأتی بەعسیشدا, کە تاکو ئێستا بەردەوامە, کارەکە گەیشتووەتە ڕادەی کارەسات، وتەیەکی بەناوبانگی وەزیری چاکسازی کشتوکالی – مستەفا حەمدون– هەیە لە سەردەمی یەکبووندا, کە لەو سەردانەی

-الكردي مالوشي عندي–".

گشت ئەوانەی ئاگادارمان کردبوونەوە لە کەسایەتیە نیشتمانپەروەرە کوردەکان و سەرۆك خێڵەکانی گشت ناوچە و شار و شارۆچکەکانی پارێزگای حەسەکە داوەتنامەی ئێمەیان قبوڵ کرد. سەرکردایەتی پارتی منی ڕاسپارد بۆ بە دواداچوونی بابەتەکە و ئامادەکردنی دەقی ئەو یاداشتنامەیەی کە بۆ سەرۆکی حکومەت بەرز دەکرایەوە. ئەندامانی شاندەکە لە گۆڕەپانی یەکێك لە میوانخانەکانی دیمەشق کۆبوونەوە و ژمارەیان زیاتر لە ٣٠ کەسایەتی بوون، لەگەڵیاندا کەوتمە شرۆڤەکردنی هۆکارەکانی ئەم دەستپێشخەریە و ناوەرۆکی یاداشتنامەکە و ئەو داخوازیانەی کە بەرز دەکرانەوە و وتووێژێکی زۆر لەسەر هەر ڕستە و وشەیەکی ناو یاداشتنامەکە کرا.

ئەو بە پیروەهاتنە گەرمەی داوەتنامەکەمان ڕێگای لە ئامادەبووان نەگرت کە داوای هەندێك گۆڕانکاری بکەن لەو یاداشتنامەدا و ئەندامانی شاندەکە بوون بە دوو بەش : یەکێکیان بە شێوەیەکی گشتی پشتگیری لە یاداشتنامەکە دەکرد و بە پێویستی نەدەزانی گۆڕان لە بەندەکاندا بکرێت ئەوەی دیکەش سوور بوو لەسەر ئەنجامدانی گۆڕانکاری بە تایبەتی لەسەر بەندی "شاندەکە نوێنەرایەتی جەماوەری کورد لە جزیرە و خواستی مافی جووتیارانی کورد لە زەوی و ڕەگەزنامە دەکات" هەروەها دروشمی دابەش کردنی زەوی بەسەر جووتیارانی کورد وەکو جووتیارانی

هەرچەندە ئەوانەی -بەرهەڵستکار بوون- زۆرینەنەبوون بەلاّم وێـــڕای ئەمـــەش مـــن ڕازی بـــووم لەســـەر تێبینیـــەکانیان ویاداشتنامەیەکی نوێم -هەموارکراو-ئامادەکرد چونکە ئامانجی سەرەکی بینینی سەرۆکی حکومەت بوو بە ناوی شاندێکی یەکگرتوو کە نوێنەرایەتی هەموو پێکهاتەی کوردی دەکات لە ناوچەی جزیرە. پاش چارەسەرکردنی ئەم کێشەیە کۆسپی نویّ هاتنە ئاراوە. هەندێك هەر لەوان پێشنیاریان کرد داوای یارمەتی لە فوئاد قەدری بکەین بۆ دابین کردنی دیدارەکە. ڕای ئێمەش ئەوە بوو کە دوو یان سیّ لە ئەندامانی شاندەکە سەردانی نوسینگەی سەرۆکی حکومەت بکەن بۆ ئەم مەبەستە. پاشان دوای ڕەزامەندی ئێمە -فوئاد قەدری-یان هێنا و هەر لە یەکەم ساتەوە هەوڵی دا پاساو بێنێتەوە, جارێکیان سەبارەت بە یاداشتەکە کە بە شێوەیەکی نیمچە کۆمەڵی, بڕیاری لەسەر درابوو لە کاتی دیدارەکەدا بیخوێنمەوە، جارێکی دیکەش سەبارەت بە بارودۆخ و ئاماژەکردن بە ڕۆڵی پارتی لە ئامادەکردنی شاندەکە. هەڵبەتە دوای چەند ڕۆژێك -ناوبژیکار- ئاگاداری کردینەوە کەوا سەرۆکی حکومەت داوای لێبووردن دەکات لە ئەنجامدانی دیدارەکە پاش ئەوەی پێشتر ڕازی ببوو و کاتێکی بۆ دیاری کردبوو. لە دوایشدا دەرکەوت کەوا لە ناوبردنی پڕۆژەکە کارێکی هاوبەش بوو لە نێوان گرووپە بەرهەڵستکارەکەی ناو شاندەکە و ناوبژیکارە ناپاکەکەدا. وێـــڕای ئـــەوەی ڕوویـــدا بـــەلاّم دەستپێـــشخەریەکە بـــە کـــارێکی سەرکەوتوو دانرا چونکە یەکەمین کاری لەم جۆرە بوو لە لایەن

-کوم و کۆلۆس- یان دەبەست وەکو نەریتێکی نەتەوەیی کوردی ناسراو کە زۆر لە کوردەکانی جزیرەش بەکاریان دەهێنا مەبەستیش لێرە بە خوازە ئەوەیە کەوا سەرکردەکان ئێوە نوشستتان بە ئەرکی شاندەکە هێنا، بەمەش لە چوارچێوەی کوردایەتی دەرچوون. جەمیل حاجۆش بە هێواش و لەسەر خۆ گاڵتە و گەنگەشەی لە گەڵ کرد.

هەندێ ووشە دەربارەی هێماکانی نەتەوەیی و حزبی:

شتێکی سوودبەخشە باسی هەندێك لەو کەسایەتیانە بکەین کە رۆڵی جیاجیایان هەبووە لە بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد لە سوریا و لە ژیانی پارتایەتیدا, بە پێی ئەوەی پەیوەستە بە هەڵوێستمان لە بەرامبەریان و شێوەی ڕەفتار کردنیان لەگەڵماندا وەکو حزب و وەکو ڕێبازی هزری-سیاسی, بۆ ئەوەی بە هەڵە تێنەگەین و هەڵسەنگاندنەکە رێك و دروست بێت لە پێناو خزمەتکردنی ڕاستیدا، ئاشکراشە من لەم بوارەدا باسی مێژووی ژیانی ئەوانە ناکەم چونکە

عوسمان سەبری:

بێجگە لەوەی کە دیارترین دامەزرێنەری -پارتی دیموکراتی کوردستان-سوریا بوو و کۆنترین خەباتگێڕ بوو لە نێوان سەرکردایەتیەکانی حزبدا, -ئاپۆ- جێی ڕێزی گشت لایەك بوو, لە نێو نەوەی گەنجدا بە سەرکردەیەکی ئازا ناسرا بوو, کە هەرگیز سەودای لەسەر جێگیرە نەتەوەییەکان ناکات و بە ئاشکرا هەڵوێستە نارەزاییەکانی خۆی بەرامبەر بە سەرکردە کوردییە لاساییەکان دەردەبڕی. کاتێك کاری بەستنی کۆنفرانسی ئابی ١٩٦٥مان ئەنجامدا, ئەو تاکە کەس بوو لە سەرکردایەتیدا ئومێدمان پێ بەست بوو بۆ ئەوەی پاش ئەو گۆڕانکاریانە ڕابەرایەتی حزب بکات, هەرچەندە زۆربەمان لە نزیکەوە نەمان دەناسی، ئەویش هیچی نەدەزانی دەربارەی بەستنی کۆنفرانسەکە و ئەو پێشکەوتنانەی لە کاتی بەستنیدا هاتبوونە ئاراوە, چونکە وەك وتمان ئەو لە زیندانی مەدەنی (حەلەب)دا بوو.

هەر لەو کاتەی کە پایەی سکرتێری گشتی حزبی بەدەست هێنا، بە ئاشکرا دیار بوو کەوا ئێمە-وەکو نەوەیەکی گەنج -کە بڕوای بە میتۆدی زانستی و سەرکردایەتی بە کۆمەڵ هەیە لە کاری حزبیدا و کاریگەرە بە هزرە پێشکەوتنخواز و سۆسیالستیەکان- لەبەردەم قۆناغێکداین کە بێ کێشە نییە و ڕووبەڕووین لە بەرامبەر

پـاش ماوەیـەك لـە ئاشـنا بـوون و بەیەكـەوە كـاركردن و پـاش سەردانم بۆ كوردستانی عێـراق و بینینـی بـارزانی نـەمر كێـشەیەكی دیكـەی نـوێ سـەریهەڵدا دەربـارە سـكرتێری گـشتی و دەرچـوو سكرتێرەكەمان بە هۆی هەڵوێـستەكانی پێـشووی جێـی ڕەزامەنـدی سەركردایەتی شۆڕش نیـە، وێـڕای ئەمـەش, زۆر كـاری تێنـەكردین, چونكە هەڵوێستی پابەندبووی ئێستای گرنگ بوو بەرامبەر بە حـزب

بێگومان چەند هۆیەك هەبوو بۆ جیابوونـەوەی عوسمـان سـەبری لــە حــزب و بــە پێــی خوێندنــەوەی خــۆم بــۆ ڕووداوەکــان و هەڵوێستەکان, هۆکارەکانم لەمانەدا کورت کردەوە:

١- سکرتێری گشتی بینیی پێکهاتەی سەرکردایەتی کـاتی لـە ڕووی هزر و هەڵوێستی سیاسی و ڕۆشنبیرییەوە جیاوازە لە سەرکردایەتی لاسـایی و پڕۆژەیـەکی توکمـەی پێیـە و پـشت بـە شـیکردنەوەی زانستی و پرێنسیپەکانی سەرکردایەتی بە کۆمـەڵ دەبەسـتێ و ئـەم پێکهاتەیەش لـە ڕووی هـزر و ڕۆشـنبیری و پێزانینـەوە بـە چـەندین قۆناخ لـە پێـشەوەی سـەرکردایەتی کۆندایـە وکـەلێنێکی گـەورە لـە نێــوان ئــەو و گەنجەکانــدا هەیــە کــە زەحمەتــە بتوانێــت -بــە دڵئارامیـەوە- بـەردەوام بێـت بـە تایبـەتی ئـەو لـەو جۆرانەیـە کـە ناتوانێــت لــە هــزری بەسەرچــووی خــۆی پاشــگەز بێتــەوە بــۆ بەرژەوەندی نوێی گەنجان، ئەو گەنجانە بـوون کـە ئـەرکی-گـۆڕانی جۆری-یان لە بونیاتی حزبدا دروست کـرد و نوشـستیان بـە هـزری ڕاسـترەو هێنـا و بناغـەی حزبیـان بـەرفراوان کـرد و پڕۆگرامێکـی پێــشکەوتووی نوێیــان بــۆ دانــا, بنەمایــەکیان بــۆ پەیوەندیــە

٢- هەروەها بینیی ئێمە پێكهاتەی سەركردایەتیدا بە ئاراستەی پەیوەندیە ستراتیژیە نەگۆڕەكان دەرۆین لە گەڵ بارزانی نەمردا, لە ناخیشیدا لەم پێشكەوتنانە ئاسوودە نەبوو، ئەمەشی لە دواییدا بە ئاشكرا چەسپاند (لە كۆتایی ژیانیدا) كاتێك كە بە توندی پشتگیری لە هەڵوێستی -ئۆجەلان- كرد دژ بە سەركردایەتی پارتی دیموكراتی كوردستان و سەرۆكی پارتی مەسعود بارزانی.
٣- باری ناهەمواری داراییمان كە هیچ هاوكاری و پاڵپشتیمان نەبوو لە هیچ لایەنێكەوە و پشتمان بە ئابوونەی ئەندامانی پارتی و پیتاكی دۆستان دەبەست و زۆرجار نەمان دەتوانی كرێی سەفەری نێوان قامیشلۆ و دیمەشقدا دابین بكەین, لەم حاڵتەشدا حزب ناتوانێت بە ئەركی خۆی هەڵسێت بەرامبەر بە سەركردایەتی خۆی و بە تایبەتی سكرتێری گشتی كە شایستەی هەموو چاودێریەك بوو و پێویست بوو بە شێوەیەكی هەژی بژێت, بەلآم سەیر لەوەدایە بزووتنەوەی كوردی لە سوریا بە پێچەوانەی گشت گۆڕەپانەكانی دیكە نەیدەتوانی خەرجی بژێوی سەركردایەتیەكانی خۆی دابین بكات ئەمەش كارێكە پێویستی بە هەڵوەستە هەیە. چونكە زۆر لە

جەگەر خوین:

ئەو شاعیرە مەزنەیە کە نەوەی ئێمە و نەوەکانی دوای ئێمە قەرزارینە بەوەی پێشکەشی کرد لە بواری داهێنانی شیعری و ڕۆشنبیری نەتەوەیی و جەماوەرئامادەکردن و رابوونەوەدا کە ڕێگای پێشووانی گرتبووە بەر لە پێشڕەوە بەراییەکانی هەڵسانەوەی نەتەوەیی وەکو جزیری و خانی و کۆیی. بێجگە لە پایە ئەدەبیەکەی (لە شیعر و مێژوو و زماندا) ڕۆڵی –داخوازیاری نەتەوەیی– گێڕاو و بەشداری جۆراوجۆر و دەوڵەمەندی هەیە لە بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردیدا هەر لە دامەزراندنی –بزووتنەوەی خوەیبوون– وە, هەروەها ئاگای لە بزووتنەوەی دیموکراتی ناوخۆ و جیهان هەبوو و کاربگەر بوو بە هزری سۆشیالیزم و ئێمەش وەکو نەوەی –چەپڕەو– کە دەرهاویشتەی کۆنفرانسی ئابی ١٩٦٥ بوین, سەرسوڕما بووین بە جەگەرخوین وەك شاعیرێك کە قسەی دەکرد و شیعری بە زمانی گەنجەکانی تامەزرۆ بۆ پێشکەوتن و نوێخوازی و زانین دەنووسی.

گەنگەشە لەگەڵ ئەو لەسەر چارەنووسی بزووتنەوەی کورد و ڕێگاچارەکانی نەدەبڕایەوە، لە گەڵ بۆچوونەکانیشمان دەگونجا و هانی دەداین بۆ نوێکردنەوە و پێشکەوتن بە تایبەتی زۆربەی ئەو کەسە چالاکانەی ئێمە پەیوەندیەکی مکوممان لە گەڵ ئەو شاعیرە

دوای‌کـــۆنفرانس و هاتنـــه ئـــارای ســـەرکردایەتی کـــاتی و ئاسییکردنەوەی ڕەوشەکانی حزبیمان و پەیوەندیە سیاسـیەکانمان، جگەر خوین ئەو کات لەگەڵ خێزانی خۆی لە دیمەشق دادەنیـشت و لە میانی یەکێك لە سەردانەکانمدا بۆ لای ئەو, داوای لێکـردم کـە بـە تەنیا بین و ئارەزوومەندی خۆی بە دیار خست بـۆ هاتنـە نـاو کـاری سیاسیدا, لە بەر ئەوەی خـۆی سەرسـوڕما بـوو بـە ڕێبـازی حـزب و بڕوای بە هێڵە سیاسیەکەی هەبوو. ئەمەش بۆ من کـارێکی لـە پـڕ و مەزندە نەکراو بوو, چونکە لـەو بڕوایـەدا بـووم کـەوا جەگـەرخوینی شاعیر موڵکی گشت ڕۆڵەکانی گەلی کوردە و بۆ ئەو و کەسانی وەکو ئەو دروست نیە بچنە ناو حزب و ڕێکخـراوە سیاسـیەکاندا و خۆیـان بخەنە کونجە بەرتەسکەکان و بکەونە ململانێی وا کـە نـە سـەرەتای هەیـە و نـە بنـەتا. لـە بـەر ئـەوەی شـوێنی سروشـتی ئـەو –حزبـی کوردە– بە ئاسمانـە بـەرفراوان و جیهانـە بـاڵ ڕاکشاوکەیەوە، ئـەو حزبـەی کـە هـیچ سـنووری نیـە و هـیچ پـەیڕەوی نـاوخۆی نیـە و پابەندبوونێکی دەست نیشان کراویشی نیە. پاشانیش ئەو بـرادەر و دۆستی ئێمەیە و بە بەردەوام ئێمە ڕاکانی وەردەگرین.

لە یەکەم کۆبوونەوەی لیژنەی ناوەنـدی ئـارەزووی جگـەر خـوین خرایــە ڕوو جێگــای ئاســوودەبوونی گــشت بــوو بــە پێــچەوانەی سکرتێری گشتی کە ئاسوودە نەبوو لە خستنە ڕووی ئـەم بابەتـە و پاش دانیـشتن وتوویـژی زۆر بڕیـار درا بـە وەرگرتنـی بـەلاًم لەسـەر

پشتێنەی عەرەبی و بڕیاری بەرپەرچدانەوەی:

وەکو باسمانکرد لە ژێر سایەی دەوڵـەتی سـەربەخۆدا کـورد لـە هەموو مافەکانیان بێبەشکران تەنانەت لـە داننـان بـە هەبوونیـشان. لە سەردەمی عەقید –ئەدیب شیشەکلی–دا ناوەنـدە شـۆڤینیەکانی دەسەڵاتدار لە سەرەتای ساڵی ١٩٥٤– دەستیان کرد بە ورووژانـدنی

—

مەترسی لە کورد— و جارێکی دیکە بە بیانووی کەوا پیلانێك هەیە بۆ دابڕاندنی بەشێك لە سوریا و نزەکردنی کورد لە تورکیاوە بۆ سوریا وەك جارێکیان لە ڕاگەیاندنێکی وەزیری دەرەوەی سوریادا هات کە هاوکات بوو لە گەل دەرچوونی لێکۆڵینەوەی —هیلال— ئەسعەد مەحاسن—, بەڵام پاش لابردنی شیشەکلی لەسەر دەسەڵات لە لایەك و لەلایەکی دیکەشەوە راوەستانی پیلانە رەگەزپەرستیەکان بە هۆی تێپەڕبوونی وڵات بە بارودۆخێکی دیموکراتی رێژەیی, کە تیایدا رێگا درا بە ئازادی حزبەکان و رۆژنامەگەری و ئەنجامدانی هەڵبژاردنێکی پەرلەمانی پاك.

لە گەل بەدەرکەوتنی سالآنی شێستەکان و بە رێنمایی ناوەندە برژوا نەتەوەییەکانی فەرمانڕەوا دەسەڵاتدارەکان دەستیانکرد بە دانانی سەرتای پیلانەکانی بەرەگاربوونەوەی بزووتنەوەی سیاسی کورد و گەڕان بەدوای ئەو رێگایانەی کە جێی متمانەن لە بەدیهێنانی —کۆڕانکاری لە پێکهاتەی دیمۆگرافی— لە ناوچە کوردییەکاندا لە میانی سیاسەتی بەعەرەبکردندا.

بۆ ئەم مەبەستەش مولازمی یەکەم —مەحمەد تەلەب هیلال— ی سەرۆکی هۆبەی سیاسی لە جزیرە بەڵگەنامە بەناوبانگەکەی خۆی لە ساڵی ١٩٦٣ ئامادەکرد لە ژێر ناوی:"لێکۆڵینەوەیەك لەسەر پارێزگای جزیرە لە رووی سیاسی— کۆمەڵایەتی—نەتەوەییەوە" . ئەم بەڵگەنامەیەش تاکو ئێستا وەکو بەرنامەیەکی کارکردن بەکاردێت لە لایەن حکومەتە یەك لەدوایەکەکانی سوریاوە. وێڕای کە ئەو —بەڵگەنامەیە— لە شێستەکاندا بە شێوەیەکی بەرفراوان لە لایەن بزووتنەوەی کوردی بڵاوکرایەوە, بەڵام گرنگە لێرەشدا

- پاکتاوکردنی ڕەگەزی- کە لە سوریای -هاوچەرخ-دا دژ بە ڕۆڵەکانی گەلی کورد ئەنجام دەدرێت. شایانی باسە بەڵگەنامەکە -جوگرافیا-ی جزیرە دەگرێتەوە کەچی کاری بەعەرەبکردنی ناوەکان و ناوچە و گوند و شاروچکەکان هەروەها سیاسەتە شۆڤینیە بەدەرەکانی دژ بە کورد, هیچ لە ناوچەکانی کورد لە جزیرە و کوبانیە (عين العرب) و چیای کوردەکان بەدەر ناگرێ.

لە ڕێکەوتی ١٩٦٣/١١/١٢ مولازمی یەکەم لە ئاسایشی سیاسیدا, لێکۆڵینەوەی خۆی پێشکەش بە لایەنە سەرووەکان لە دیمەشق کرد, وەکو بەدیش دەکرێ لێکۆڵینەوەکەی بەهاوکاری لە گەل- سەعید ئەلسەیید-ی پارێزگاری حەسەکە ئامادە کردووە کە مێژوویەکی درێژی هەبوو لە وروژاندنی پروپاگەندە و مەترسیە ناراستەقینەکانی دەربارەی هەبوونی گەلی کورد.

لێکۆڵینەوەکە (١٦٥ لاپەڕە بوو), هەر لە دەرچوونیەوە بوو بە بەرنامەی کار بۆ ناوەندە شۆڤینیەکان, هەندێك لە بەندەکانی جێبەجێکران بە تایبەتی ئەوەی پەیوەست بوو بە پیلانی "پشتێنەی عەرەبی" و "سەرژمێری بەدەر" کە لە پارێزگای حەسەکە ئەنجام درا و مافی ڕەگەزنامەی سوریایی لە(١٥٠) هەزار هاوڵاتی کورد سەنرایەوە بۆ ئەوەی بێبەشیان بکەن لە گشت مافەکانیان لەوانەش مافی مولکیەت و سوودوەرگرتن لە زەویەکانیان. ئەمەش وەکو ڕێخۆشکردنێك بوو بۆ هێنانی هاوڵاتیە عەرەبەکان لە ناوچەکانی دیکەوە. وا دیارە بەندەکانی ئەم

"ئێمە پێشنیار دەکەین:
١- دەوڵەت پشت ببەستێ بە کاری ڕاگواستن و دابەشکردن بۆ ناوەوە و ئاگاداری یەك بە یەکی توخمە مەترسیدارەکان بێت.
٢- سیاسەتی نەخوێندەوارکردن: واتە دروست نەکردنی قوتابخانە و پەیمانگە زانستیەکان لە ناوچەکەدا (مەبەستی ناوچە کوردیەکانە) چونکە ئەمە بە شێوەیەکی زۆر بە هێز و ئاشکرا پێچەوانەی ویستراوی چەسپاند.
٣- دەبێ تۆمارەکانی مەدەنیی زۆربەی کوردەکانی جزیرە ڕاست بکرێنەوە و داوا دەکەین لە ئەنجامدا دەرکردنی ئەو کەسانەی لێبکەوێتەوە کە ڕەگەزنامەیان نەسەلمێنراوە و بدرێنەوە دەست دەوڵەتەکانی خۆیان.. پێویستە هیچ کوردێکیش ڕەگەزنامەی سوریایی وەرنەگرێ مەگەر بە مەرسومی کۆماری نەبێت.
٤- گرتنی دەرگای کارکردن: هەروەها پێویستە لەسەرمان لە پێناو بەشداری لە پلانەکەدا ڕێگای کارکردن لە کوردەکان بگرین بۆ ئەوەی یەکەم جار بکەونە بارودۆخێك کە نەتوانن جوولە بکەن و دووەمیان بیانخەینە بارودۆخێکی ناجێگیر بۆ ئەوەی هەموو ساتێك لە ئامادەباشیدا بن بۆ کۆچ کردن. بۆیەش دەبێ چاکسازی کشتوکاڵی لە جزیرەیەکەم جار ئەو بڕیارە وەرگرێ کە نابێ زەوی بەکرێ بدرێتە کورد و نابێت مولکیەتیان هەبێت و توخمە عەرەبیەکانیش وەلحەمدو لیللا زۆرن و هەن.
٥- پەرپاکردنی هەڵمەتێکی بەرفراوانی پڕوپاگەندە لە نێوان

٦- داماڵینی خەسڵەتی ئاینی لە شێخ و مشایخە ئاینیەکانی کورد یاخود گواستنەوەیان بۆ ناوەوە لە جیاتی کەسانی دیکە و ناردنی شێخە عەرەبەکانی دەستکرد بە پلانێکی داڕێژراو, چونکە کۆڕ و کۆبوونەوەکانی کورد ئاینی نیە بەڵکو کۆڕو کۆبوونەوەی نەتەوەییە.

٧- تێکبەردانی کوردەکان لە گەڵ یەکتردا و ئەمەش کارێکی ئاسانە بە ڕێگای ئەو کەسانەیان کە ڕەگەزی خۆیان بە عەرەب دادەنێن لەو ناوچە کوردیانەی سەر سنوور، ئەوانە شورەی ئایندەن و لە هەمان کاتیشدا چاودێرن لەسەر کوردەکان تاوەکو دەگوازرێنەوە.

٨- هێڵی سنووری باکووری جزیرە بکرێتە ناوچەیەکی سەربازی وەکو ناوچەی بەرەی جەنگ (بەرەی سەربازی لە گەل ئیسرائیل) بە شێوەبەك کە چەك و چەکەمەنی و هێزی تیا دابنرێت ئەرکی نیشتەجێکردنی عەرەب و دەرخستنی کورد بێت بە پێی ئەو پلانەی کە دەوڵەت دایدەڕێژێت.

٩- دروست کردنی کێڵگەی هەرەوەزی بۆ عەرەبەکانی کە دەوڵەت لە هێڵی باکوو نیشتەجێیان دەکات بە مەرجێك ئەو کێڵگانە مەشقدراو بن و چەکدار بن وەکو کیبۆتزاکانی جوولەکەکان بە تەواوی.

١٠- ڕێگە نەدان بەو کەسانەی بە عەرەبی قسە ناکەن کە مافی

١١- قەدەغەکردنی بەخشینی ڕەگەزنامەی سوریایی بە شـێوەیەکی بنـبڕ بـەو کەسـانەی دەیانـەوێ لـەو ناوچـانە نیـشتەجێ بـن جـا لـە هەرچی ڕەگەزێك بێت (تەنانەت ڕەگەزی عەرەبی نەبێت).

خێڵەکانی عەرەب لە جزیرە : پێشنیاری بڵاوکردنەوەی زانـست و هۆشیاری و ڕۆشنبیری دەکەین لە نێوان ئەو خێڵانەدا :

١- دروســتکردن و دامەزرانــدنی زۆرتــرین ژمــارەی قوتابخانــەی جیاجیا بە هەموو قۆناغ و جۆرەکانیەوە لە نێو خێڵـە عەرەبـەکان و لــــە ناوچــــانەکانیاندا و دابینکردنــــی هــــەموو پێداویــــستیەکانی قوتابخانانەکان بە باشترین شێوە.

٢- دامەزراندنی یەکەکانی ڕێنمـایی و ڕێنمـایی میللـی لـە گـەڵ ئـەو قوتابخانانەدا هەبێت کە یارمەتی بڵاوکردنەوەی ڕۆشنبیری و زانست بدات.

٣- نـاردنی زۆرتـرین ژمـارە لـە لاوانـی عـەرەب بـە تایبـەتی لـە هەژارەکان بە بـێ خۆبەسـتنەوە بـە مەرجـە باوەکـان بـۆ دەرەوەی وڵات و تەواوکردنی خوێندنی پسپۆری، تەنانەت من پـشنیار دەکـەم هەر کەسێك لە عەرەبەکانی جزیرە بڕوانامەی دواناوەندی بە دەست هێنابێت ڕەوانەی دەرەوە وڵات بکرێت بۆ خوێندن.

٤- کردنەوەی پەیمانگا کشتوکاڵیە باڵاکان لە جزیـرە بـۆ ڕۆڵـەکانی عەرەب کـە گـشت ئـامرازە نوێیـەکانی یارمەتیـدەری گەشەسـەندنی کشتوکاڵی بە خۆیەوە بگرێت.

پێشنیاری دیکە سەبارەت بە خێڵە عەرەبەکان:

١-جێگیرکردنی ئەوانەی کە جێگیر نەبوونە لەسەر زەویەکان و ئامادەکردنیان بە زووترین کات.

٢-دابەشکردنی مولکەکانی دەوڵەت بە شێوەیەکی دروست بە سەر توخمە عەرەبەکاندا.

٣- دابەشکردنی ئەو زەوی و زارانەی کە چاکسازی کشتوکاڵی دەستیبەسەر داگرتوون بەسەر توخمە عەرەبەکاندا.

٤- هێنانی توخمی دیکەی عەرەبی لە ناوەوە و نیشتەجێکردنیان بە پێی مەرجی مەعقول. "کۆتایی هات-".

لە ڕووی مێژووییەوە بژاردەی سیاسی عەرەبی لە سوریا ئامادە بوو بۆ ڕەتکردنەوەی کورد وەکو گەل و ماف نەك وەکو تاك, لە مێشکی نەتەوەیی خۆیشیدا هەڵوێستێکی نەگەتیڤانەی پێشینەی هەبوو بەرامبەر بە کێشەی کورد. لەوانەیە ئەمەش بۆ بارودۆخی تایبەت بە مێژووی سوریا بگەڕێتەوە کاتێك کە مەیلی جوداخوازی لە هەندێ لە ناوچەکاندا سەری هەڵدا وەکو-چیای دروز- و -چیای عەلەویەکان- کە هەڕەشەی لە یەکێتی نیشتمانی دەکرد, بە هەر حاڵ -بێگوناهیش- نەبوو لە ڕووی پەیوەندیی لە گەڵ ئینتدابی کۆلۆنیالی -فرانسا و ئینگلیز-دا, یاخود ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ نووسینەکانی پێشڕەوە نەتەوەییە بەراهیەکانی عەرەب وەکو زەکی ئەلئەرسوزی کە کورد بە -جرج- دەچوێنێ یاخود -میشێل عەفلەق- (کە هەر کەسێك لە وڵاتی عەرەبیدا بژێت بە عەرەبی دادەنێت) واتە بێبەشکردنی کورد لە پێناسە نەتەوەییەکەی و دان نەنان بە هەبوونی. ئەمە لە کاتێکدا کە دەبینین کورد بە درێژایی

ئــەوەی جێــی سەرنجیــشە ئەوانــەی لــە پێــشەوەی ئــەرکی بەرەنگاربوونــەوەی کــورد بــوون و بــە دوای پاســا و و بیــانوودا دەگــەڕان بــۆ ئازاردانیــان لــە نێــو گــشت ڕەوت و ڕێــچکە سیاســی و هزریەکانــدا بــڵاو ببــون، لــە نێــو بــورژوا لاســاییەکان و نەتەوەییــە عەرەبیەکان و بەعسیەکان و نەتەوەییــە کۆمەڵایەتیــەکانی ســوریادا هــەبوون، ئیــسلامیەکان و کۆمۆنیــستەکانیش زۆربــەی کاتــەکان بێلایەن بوون. (مەگەر هەنـدێك حاڵـەتی تاکـە کەسـی نـەبێت لێـرەو لەوێ کە پاڵپشتیان لە کێشەی کورد دەکرد) ئەمـە بێجگـە لەوانـەی فەرمانڕەواییان دەکرد لـە ڕژێـم و حکومەتـەکانی سـوریا و دەزگـای کارگێڕی و دامەزراوە ئاسایشیەکانی کە پڕبوون لە ئاراستە سیاسیە جیاجیاکان و زۆربەی کاتەکان کۆك بوون لەسەر بابەتی کـورد. وەك بلێـی هـیچ ڕۆڵێکـی کـورد بـە درێـژایی مێـژووی خـۆی بـە هانایـەوە نەهاتبێت هەر لە سەرهەڵدانی ئیسلامەوە بگرە تا سەلاحەددین و تا دەگاتــە پێــشڕەوە بەراهیــەکانی ســەربەخۆیی وەکــو –ئیــبراهیم هەنانۆ– و –یوسف ئەلعەزەمە– و کەسانی دیکە. چاکەکانیـشی بـە چــاکە وەڵام نەدرانــەوە. وەکــو پێــشتریش ئاماژەمــان پێکــرد, سەرەتای شەستەکان شەپۆلێکی شۆڤێنی بەربڵاوی بە خـۆوە بینـی دژ بە کورد، دەستپێکردنی لە سەرەتادا بە داڕشتنی پیلانـی نهێنـی

ووروژاودا

دوای کۆنفرانسی ئابی ١٩٦٥ و له سەرەتای هاوینی ساڵی ١٩٦٦ کـۆنگرەی یەکـەممان بەسـت, کـە دووەم کـۆنگرە بـوو لـە دوای کۆنگرەی دامەزراندنی حزب له ساڵی ١٩٥٧, هەروەها کۆبوونـەوەی لێژنەی ناوەنـدی نوێمـان لـە کێڵگـەی –ئـەبو ئـاراس– ی هاوڕێمـان بەست لەسەر ڕێگـای قامـشلۆ–حەسـەکە و جێگایـەکی ئـارام بـوو و زەحمەت بوو ئەوە شوێنە بە مێشکی کەسێکدا بێت, دانیـشی پێدا دەنێم کەوا له هـیچ کۆبوونوەیـەکی دیکـەی پێـشوو و پاشـتری ئـەم کۆبوونەوەیـە وا هەسـتم بـەو حەسـانەوە دەروونیـە نـەکردووە. خـشتەی کارەکـانی کۆبوونەوەکـەشمان بێجگـە لـە مەسـەلەی ڕێکخـستن و پەیوەندیـە نەتەوەییـە سیاسـیەکان و پێکهێنـانی سەرکردایەتی, کێشەی "پشتێنەی عەرەبی" بە شێوەیەکی تایبـەت و چەوسانەوەی نەتەوەیی بـە شـێوەیەکی گشتی بـە خـۆوە گـرت.

دوای کـۆنگره و دوای چـەند کۆبوونەوەیـەکی لێژنـەی ناوەنـدی بڕیار درا به دابەشکردنی بڵاوکراوەیەك کـه خـۆم دامڕشـتبوو و (٢١) دروشمی کورتکراوەی گشت پرێنسیپ و ئامانجەکانی حزبی دەگرته خۆ و به شێوەیەکی سەرەکی جەختی لـه سـەر بابـەتی "پـشتێنەی عەرەبی" و بەرەنگاربوونەوەی دەکرد و داوای له جـەماوەری کـورد و هێزه دیموکراتیەکان دەکرد هاوکاریی بکەن له بەرەنگاربوونەوەی پـــشتێنەکه و سیاســـەتی چەوســـانەوەی نەتـــەوەیی. پـــاش لێکۆڵینەوەیکی وورد به هەزاران دانه لەم بڵاوکراوەیه له گـشت شـار و شارۆچکەکانی حەسەکه و له ناوەندی پارێزگا و لەیەك کاتـدا بـڵاو کراتەوە. هیچ کەسێکیش لـه هـەڤاڵانمان دەسـتگیر نـەکرا, چـونکه وەکو ووتم به لێکۆڵینەوەیەکی ورد و به ئاگاییـەکی زۆرەوە کارەکـه ئەنجام درا. شتێکی کتو پڕیش بوو بـۆ دەزگاکـانی ئاسایـشیش کـه پێـشتر پارێزگاکـه بـه خۆیـەوەی نـەبینی بـوو. ئەمـەش نیـشانەی دەستپێکردنی کاری بەرپەرچدانەوەی سیاسی بوو دژ بـه پـشتێنەی عـــەرەبی. هـــەروەها چـــەند رووداوی دیکـــه و ڕووبەڕووبوونـــەوەی

-گـریَ

پریَ- لێکەوتەوە . نایشارمەوە, بیرۆکەی سووتاندنی ئەو کێڵگانەی دروســـتکراوانەی دوای بێبەشــــکردنی جووتیـــارە کوردەکـــان لـــە زەویەکانیان لە ناوچەی کوردەکان, لای پارتیمـان هـەبوو وەکـو دوا چارە ئەگەر دەسەڵاتدارەکان لە بڕیارەکانیان پاشگەز نەبنەوە.

ســـەرقاڵ بـــوون و خۆئامادەکردنمـــان بـــۆ بەرپەرچـــدانەوە و نوشــستهێنان بــە پیلانــی پــشتێنەی عــەرەبی، بەرەنگاربوونــەوەی ڕاسترەوەکانی لە بیر نەبردینەوە و بە هزر و سیاسەت و ڕۆشـنبیری بەرپەرچی ئەوانیشمان دەدانـەوە و لـە پـێش گـەلی کـورد ئاشـکرا و رسوامان دەکردن, بە تایبـەتی لـە مەسـەلەی -راوەسـتانیان وەکـو تەماشــاکار- لــە بــەردەم ئــەم ئەرکــە ســـەرەکیە و ملکەچـبوونی بەردەوامیان بۆ دەسەڵاتدارانی خۆجێیی و خۆ بێبـەریکردنیان بـەه هەموو شێوەیەك. لێرەشدا شتێکی سوود بەخشە بگەڕێینـەوە سـەر دانپێــدانانی ئەنــدازیاری پــشتێنەی عــەرەبی بــەوەی ســوود لــە ئەزمرونی زایۆنیی ڕەگەزپەرست وەردەگریَ, کاتێـك باسـی هەنـدێك لەو کردەوانە دەکات کە زایۆنییـەکان ئـەنجامی داون بـە مەبەسـتی بە جوولەکەکردنی ناوچە عەرەبیە فەلەستینیەکان. لـە سـاڵی ١٩٤٩ بە پێی هەندیَ یاسای تایبەت "ناوچەکانی ئاسایش" لـە ئیـسرائیل دروست بوون و ڕێگا بە وەزارەتی بـەرگری درا کـە عەرەبـەکان لـەو شار و شارۆچکانەی دەکەونە سەر هێڵی سنووری بە پانتایی ١٠ کـم دەربکەن و مولکیـەتی زەویـەکانیان لـیَ بـسەنرێتەوە بـە مەبەسـتی کەمکردنەوەی ڕێـژەی عـەرەب. لـە سـاڵی ١٩٥٢ یاسـایەك دەرچـوو ڕەگەزنامە دەبەخشیَ بەو جوولەکانەی پێش دامەزراندنی ئیـسڕائیل

هــەروەها شــتێكی سوودبەخــشە سروشــتی ئەنجامــدانی یاســای چاكسازی كشتوكاڵی لە ناوچە كوردیـەكان بـزانین بـە شـێویەك كـە لەگەڵ ناوچەكانی دیكە جیاوازە و ئەمەش وەك سەرەتایەك بوو بـۆ ئەنجامــدانی بەعـــەرەبكردن و پیلانـــی پـــشتێنە و بێبەشـــكردنی جووتیاران و موڵكدارانی كورد بە بـێ جیـاوازیكردن لـە نێـوان زەوی چاك و خراپیان.

لە ناوچەی جزیرەدا دەستداگیرا بەسـەر زەوی ٦٠٠ موڵكـدار كـە یاسای چاكسازی كشتوكاڵی دەیانیگرتەوە و زەوی ٢٠٠ موڵكـداریش لە ئەنجامی بڕیارەكانی لێژنەی پشتبەستن. ئەو زەویانەی دەستیان بەســـەرداگیران ٦٥٥٥٢٧٠ دۆنم بـــوو كـــە ١٣٨٨٥٣٠ دۆنم بـــۆ كێڵگەكانی دەوڵەت بوو و ٤٧٠٦٣٨١ دۆنم بۆ وەبەرهێنان نەدەشیا. جێگای تێبینیە كەوا ئەو زەویانەی لە جزیرە دەستیان بەسەرداگیرا ٤٣٪ زەویە دەست بەسەر داگیراوەكان پێك دێنێت لە كـۆی تـەواوی پارێزگاكانی سوریا, چونكە گشت ئەو زەویانەی لە وڵاتدا دەسـتیان بەسـەرداگیرا ١٣٠١٣٥١٥ دۆنم بـوو. ئاشكراشـە كـەوا بانگەشـەكانی

ناوی خێڵەکانی دەرەوەی ناوچە کوردیەکان:

شـێخانی سـەرۆکەکەی (مـەحمود پاشـا بـۆزۆ) یـە و ژمـارەی ماڵەکانی ٢٢٥, کیکی ئەحمەد باس عەجیل ٦٠, مللی حەسـەن مـەلا ٨٠, زازا عەلی ئاغا زلفۆ مەدینـە ٣٥, دقـۆری رەشـید ئاغـا شـەمدین ١٠, بەرازی مستەفا بەگ بەرازی ١٥٠, زەرکالیا عەبـدلرەحمان پاشـا ئەلیوسف ١٠, ئەیوبیـە حەسـەن کۆسـە ٥٥, ئاشـیتا بـابۆ مـراد ٥٠, پینـار ئـالی ئیـسماعیل ئاغـا نعمـۆ ١٠, واتێلـی حەسـەن کـالتۆن ٤٠, حـسنیە١٥, موشـیلیا ٥, میکـاری حـاج حەسـەن حـاج حوسـێن٣٠, قەرەچـۆلی محیـەدین ئاغـا قەرەچـۆلی١٠, متینـا ١٠, علۆشـیا ٥, قەرەگێچی٢٠, رەشوانی ٥, کوردی ٥, سوراقیا ٢, داریا ١٠, بـاراڤی

سەبارەت بە ژمارەی کوردیش بـە پێـی قـسەی مامۆسـتا فیلیـب خـــۆری لـــە پـــەرتووکی "ســـوریا و ئنتـــدابی فرانـــسایی" ٨,٥٪ دانیشتوانانی سوریا لە ساڵی ١٩٤٥ بە کوردی قسەیان دەکـرد و لـە بنەڕەتدا خێڵی نیمچە کۆچەر بوون لـە ناوچـەی فـورات و جزیـرەدا دەژیـان. ئـەم ڕێژەیـەش کوردەکـانی ناوچـەی چـیای کوردەکـان و عەینلعەرەب (کوبانیـە) و شـارەکانی حەلـەب و دیمەشـق و حـەما و چیای عەلەوییەکان و دەوروبـەری دیمەشـق ناگرێتـەوە, ئەگـەر ئـەم هەموو ژمارانەیان کۆ بکەینەوە ئەو کـات ڕێژەکـە دەگاتـە زیـاتر لـە ١٥٪.

مامۆستا (ادیب معوض) ساڵی ١٩٤٥ سنوری ناوچەی کوردی لە سوریا بەم شێوەیە دەستنیشـسان دەکـات." هێڵێکـە لـە ڕۆژئـاوای موسلەوە بە جزیرەدا تێدەپەڕێ بەرەو باشـوری تورکیـا تـا دەگاتـە لێواری دەریای ناوەراست لە ئەسکەندەرونە ئـەو هێڵـە ڕۆژئاواییـەی هاوسو لە گەل گۆشەی باکوری ڕۆژئـاوای پانتـایی ناوچـەی کـوردی کە ئێمە لە مەر باسـکردنی دایـن و ناسـراوە بـە کوردسـتان یـاخود وڵاتـی کوردان, پێویستە لە روانگەیەکی جوگرافی رووتـەوە تماشـای بکەین و ئەو هێلەی ئاماژە پێکراوە بە جزیرەی فوراتی کوردیـشەوە بە ڕۆژهەڵاتی دابنێن و چیای ناسراو بـە نـاوی چـیای کوردەکـان بـە ڕۆژئاوای و ئـەوەی دەکەوێتـە نێوانیـان ئـەو ناوچـانەن کـە تـوخمی کورد بە زۆرینەی هەرە زۆری تیادا نیـشتەجێن وخـاکێکی کوردیـە و کـورد بـە بەشـێکی دادەنـێن کـە لـە وڵاتـی ڕەسـەنی کـورد جیـا ناکرێتـەوە". ژمـارەی کـوردیش بـە نـۆ ملیـۆن دادەنێـت و لـەو

شەپۆلی دەستگیرکردنەکانی ساڵی ١٩٦٦:

هەڵمـەتی دەسـتگیرکردنەکانی کۆتـایی ئـابی سـاڵی ١٩٦٦ بەرفراوانتیرین هەڵمەت بوو لە مێژووی بزووتنەوەی نەتەوەیی کـورد لـــە ســـوریا و دووەمیـــان بـــوو لـــە ڕووی ڕێزکردنـــەوە پـــاش

شتێکی ئاشکەرایە کەوا دەستگیرکردنەکان –خۆپارێزی– بوو لە مەترسی ئەگەرەکانی گەشەسەندنی گیانی بەرگریکردن دژ بە پیلانی پشتێنەی عەرەبی و لە دەست دەرچوونیان, بە تایبەتی ئەو شەپۆلە لە دوای بڕیاری بەرەنگاربوونەوە هات کە لە لایەن کۆنگرەکەمان کۆبوونەوەکانی لێژنەی ناوەندیەوە دەرچووبوو, هەروەها لە دوای مەسەلەی دابەشکردنی بلآوکراوەکان و دزەکردنی هەواڵی –سووتاندنی بەروبوو– لە ناوچەکانی –کێڵگەکانی دەوڵەت– بۆیە شەپۆلەکە –هەڕەمەکی– بوو لە پلەی یەکەم دووەمی تێپەڕاند لە رووی ڕۆڵی کەسە دەستگیرکراوەکان کە زۆربەیان دووربوون تەنانەت لە بزووتنەوەی سیاسیش.

ئەو دەم من لە قامشلۆ بووم لە ماڵی هەڤاڵ –بەهجەت مەلا حامید– و یەکێك هات ئاگاداری کردینەوە کەوا چەند ئوتومۆبێلی دەورییەکی هاوبەش لە ئاسایش و پۆلیس لەگەڵ ئوتومبێلێکی فریاکەوتن گەیشتنە دێیەکەمان –جەمعایە–، ماڵی ئێمەیان پشکنی و بە دوای مندا گەڕابوون، لەو کاتەوە بووم بە کەسێکی –ڕاونراو– و وەکو ژمارەیەك لە هەڤالآنم لەو ماڵ بۆ ئەو ماڵ و لەو ناوچە بۆ ناوچەیەکی دیکە لە ژێر پەردەی تاریکیدا دەمگواستەوە. ئەم ڕەوشە نوێیەی من بووە هۆی زیاتر ناسینی ئەندامان و دۆستان و جەماوەری حزب لە گشت ناوچەکانی جزیرەدا چ وەکو تاکە کەس چ وەکو ڕەوش و بارودۆخی کۆمەلآیەتی، تاوەکو لە ژیانیشدا مابم هەرگیز دڵپاکی و چاکەی گەلەکەمان بە ژن و پیاوەوە و ئەو خۆبەخت کردن و قوربانیدانەیان لە پێناو بەختەوەرکردنی

چووومە دیمەشق لەوێ پێویست بوو لەسەرمان -مۆرێک- بۆ لێژنەی ناوەندی حیزب لە بەیرووت دروست بکەین، -مەننان- ی خۆشنووس نەخشەیەکی بە پێی ویستی ئێمە دروست کرد و لەگەڵ خۆم هەڵگرت و بەرەو لوبنان بە ڕێکەوتم, یەکێك لە هەڤاڵانمان لە ڕێکخستنەکانی دیمەشق -تاورکەم نەقش- وەکو ڕێناس لەگەڵما بوو، گەیشتینە سنووری سوریا-لوبنان لە نزیك کارگەدا لە سنوورە شاخاویەکەوە -بە دزەکراوی- دەربازدەبووین, چەند کیلۆمەترێکمان بڕیبوو کاتێك دوو چەکدار لە ناکاو لێمان بەدەرکەوتن و ڕایان گرتین و دەستمانیان گرێدا و بە ووردی ئێمەیان پشکنی و هەرچی لیرەی سوری هەبوو لێیان بردین کە نزیکەی ٥٠ لبرە بوو، هەروەها نەخشەی مۆرەکەشیان برد کە جێگای بایەخ و نیگەرانی هەردووکیان بوو, هەڕەشەیان لێکردین کەوا دەماندەنە دەست ئاسایش چونکە ئێمە لە سیاسیەکانین. وتووێژ لە نێوانماندا دەستی پێکرد تا دەستبەردارمان بوون پاش ئەوەی هەموو شتەکانمانیان بردن, لە ڕۆیشتنمان بەردەوام بووین تا گەیشتینە ئەو دیو سنوور بە دووریەکی زۆر. لێرەدا ئەرکی یاوەرەکەم تەواو بوو منیش بەردەوام بووم لە گەشتەکەمدا بۆ بەیرووت پاش ئەوەی لە گەڵ شوفێری تاکسی پێکهاتم کەوا کرێکەی پاش گەیشتنم بۆ بەیرووت بدەم، ناونیشانی هەڤاڵ شەهیدمان -خدر شانباز-م پێبوو کە نەریت ئاسا زۆر بە گەرمی و نەجیبانە پێشوازیی لێکردم. بە ڕێگای ئەویش چاوم کەوت بە

گەشتی کوردستانی عێراق ودیدار لەگەڵ بارزانی نەمردا :

پەیوەندی و نامە لە نێوان ئێمە و برایانمان لە سەرکردایەتی شۆڕش و پارتی لە عێراق دوای کۆنفرانسی ئابی ١٩٦٥ نەبڕا. دوای کۆنگرەکەمان و گەڕاندنەوەی بارودۆخی ڕێکخستن بۆ باری ئاسایی خۆی و دارشتنی بەرنامەی حزب و تەواوبوونی ژمارەی ئەندامانی

لەوێ ماوەیەك ماینەوە, لەو ماوەیەشدا لە كانی سماق چاومان كەوت بە باوكە –پۆڵس بێداری– ئەندامی ئەنجومەنی سەركردایەتی شۆڕش هەروەها كۆمەڵێك لە ڕۆژنامەنووسانی ئەڵمانی و فرەنساییمان بینی.

پاش ئەوەی چەند دیدارێكمان لە گەڵ مەكتەبی سیاسی سازكرد چووینە قەسرێ– كە بارەگای زستانی بارزانی لێبوو– و یەكەم دیدارمان لە گەڵ بەرێزیدا ئەنجام دا و دەستمان كرد بە شرۆڤەكردنی بارودۆخی سوریا و بارودۆخی كورد بە گشتی و حزبمان بە تایبەتی تا وەكو گەیشتمە سەر ناوهێنانی –عوسمان سەبری– یەكسەر بارزانی پرسیاری كرد : ئەو لە گەڵ ئێوەیە؟!

پاش ئـەو دیـدارە مێژوویـیـە گرنگـەی یەکـەمم لـە گـەڵ بـارزانی نەمردا و پاش ئاگاداربوونم لە ڕەوشی شۆڕش و حزب (بـە پێـی ئـەو مـاوە کورتەیـەی بـۆم ڕەخـسا) بـە ئـەرکی خـۆم دەزانم سـەرنجە بەراهیەکانم ڕوون بکەمەوە بەم شێوەیەی خوارەوە:

١- سەرسوڕمانم بەم سەرکردەیە بەرابەر بوو و لە کەسایەتی ئـەودا گشت فاکتەرەکانی سەرکەوتنم بینی و زیاتر دڵنیـابووم لـە ئاراسـتە نەتەوەییـە کوردسـتانیەکەی و خواسـتە ڕەواکـانی لـە گـۆڕانی ئـەو واقیعـە تاڵـەی کـە کـورد تیـادا دەژی. لەسـەر هـەموو ئەوانـەش ڕا گەیشتمە ئەو بڕوایەی کەوا ئەم سەرکردەیە زۆر زوڵمـی لێکـراوە لـە لایـەن ڕۆڵـەکانی گەلەکـەی و لـە لایـەن هـەڤاڵانی -پێـشوو-ی لـە سـەرکردایەتی حزبـدا و هـەموو ئـەو تاوانانـەی ڕەوتـی- ٦٦ - بەسـەریاندا بارانـدبوو هـیچ بنگـە و بنەمایـەی بـۆ نیـە و ئـەو تاکـە چـەپڕەوی راسـتەقینەیە -بـە واتـا نەتـەوەیی و کۆمەڵایەتیەکـەی وشـەکە- لـە ڕەوشـتی ڕۆژانـەیی و ڕەفتـارکردن لـە گـەڵ میللـەت و ڕاوەستان لەگـەڵ جـەماوەردا و لـە ڕیـزی هەژارەکانـدا و چـەقین لـە سەر ئامانجە نەتەوەییەکان و خۆبەستنەوە بە پرێنسپەکان.

٢- ئەو سەر سوڕمانەی مـن (وەك گـەنجێکی ٢٢ سـاڵ و ئەنـدامی

چەند ڕۆژێك پاش ئـەوەی چـووینە کـانی سمـاق و دیـدارمان لـە گەل مەکتەبی سیاسی سازکرد, دەستمانکرد بە گەڕانـەوە و هـەمان ماوەی خایاند, لە ڕێگا لاماندایـە –قـومری– کـە بارەگـای ئەسـعەد خۆشـــەوی لێبـــوو و دوو ڕۆژ لـــە میوانـــداری ئـــەو ماینـــەوە, سـەرکردەیەکی بـە ڕەوشـت و ژیـر و ئاگـادار بـوو, زۆر پرسیاریـشی ئاراســتە کـردین ئـارەزووی زانیینـی وردی ئـەوی پیـشان دەدا بـۆ

پەیوەندییە سیاسیە نیشتیمانیەکان:

ئێمە ئـەرکی جێبـەجێکردنی دروسـتکردنەوەی پەیوەندیـەکانمان لەگــەڵ هێــزە نیــشتمانیەکانی ســوریا یــاخود ســەر لــە نــوێ بنیادنانـەوەیان لـە پـێش بـوو، بـە تایبـەتی ئێمـە چارەسـەرکردنی کێشەی نەتەوەییمان لە چارەسەری نیشتمانی و دیموکراتیدا لەسەر ئاستی وڵاتدا و لەو چوارچێوەیەدا دەدۆزیەوە. لەو قۆناغیـشدا هـیچ هێزێکی دیکە نەبوو بێجگە لە حزبی کۆمۆنیستی سوریا کـە بتـوانین پەیوەنـدیمان لـە گەڵیانـدا دروسـت بکـەین تـەنها چـەند تـاك و کۆمەڵەیەك نەبن لە بزووتنەوەی نەتەوەییی عـەرەب و ناسـریەکان و کەسایەتیە عەرەبە بێلایەنەکان. ئەو کات تێگەیشتنمان بـۆ واقیعـی وڵات ئــەوە بــوو کــەوا پێویــستە دیموکراتیــەت و هــەنگاوەکانی سۆسـیالیزم بـەدیبهێت لـە سـەر ئاسـتی ئـابووری و بـەهێزکردنی پەیوەندیــەکان لەگــەڵ بلــۆکی سۆســیالیزم و چارەســەرکردنی مەسـەلەی کـوردی بـە ڕێگـای گفتوگـۆ و بـە هێزکردنـی یـەکێتی نیــشتمانی و بەرەنگاربوونــەوەی هیــزە ئیمپریالیــستەکان و شــەڕانگێزەکان و پــشتگیری و پاڵپــشتیکردنی خــەباتی گــەلی

هەڵوێستی فەرمیش بە ئاراستەیەکی دیکە بوو, ئەویش بەدەستهێنانی دەسەلاتی زیاتر بوو بۆ سەرکردایەتی تاکە حزب و کۆنترۆڵکردنی کورسی فەرمانڕەوایی بە لەشکر و ئاسایش و دەزگاکان و ئابوورییەوە و ڕێگە نەدان بە ژیانی دیموکراتی و ئازادی کاری سیاسی و ڕاگەیاندنی و ڕۆشنبیری و خنکاندنی ئازادیەکان و بەرزکردنەوەی دروشمە ڕادیکالیەکان بەرامبەر بە ناوچەکە و کێشەی فەلەستین بەبێ ئەوەی هیچ پێشکەوتنێك لە کردەوەکانیدا ئەنجام بدات، هەروەها داننانی بە هەبوونی گەلی کورد و مافەکانی ڕەتکردەوە و بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردی بە شتێکی نامۆ دانا کە پێویستە بە هەموو ڕێگایەك بەرەنگاری بکرێت و وەرگرتنی هەڵوێستی شۆڤێنانە دژ بە مافەکانی کورد لە ولاتانی دیکەشدا بە تایبەتی لە عێراقدا تا ئەو ڕادەیە ئامادە بوو لە ساڵی ١٩٦٣دا لەشکری سوریا بنێرێت بۆ کوردستانی عێڕاق و شەڕ لە دژی شۆڕشی کورد بکات.

لە ژێر ئەم بارودۆخە توندەدا دەستمان بە جوڵە کرد, هەرچەندە پەیوەندیشمان لە گەڵ حزبی کۆمۆنیستی سوریای هاوپەیمان لە گەڵ حزبی فەرمانڕەوادا هەبوو بەلام ئەو لە گەڵ بزووتنەوەی کوردی کۆك نەبوو و لە ناخیدا لەگەڵ بیرۆکەی- تواندنەوەی نەتەوەیی- بوو لەسەر ئاستی کوردی سوریا واتە تێکەڵکردنی کورد لە گەڵ کۆمەڵگای سوریا تا پلەی توانەوە و

-عەلی دۆبا– خشتەیەکی ئامادە کردبوو بـە نـاوی

به پێی میتۆد مەزەندەمان دەکرد کەوا حزبی کۆمۆنیستی سوریا نزیکترین لایەنی نیشتمانیە بۆ کێشەکەمان و بۆ پارتەکەمان و بڕوای بە پرەنسیپەکانی نێو نەتەوەیی هەیە و دۆستی ولاتە سۆشیالیستەکانە, بەلام واقیعی کردەیی پێچەوانەی ئەمە بوو، جارێکی دیکە دەلێمەوە کۆمۆنیستە کوردەکان –کۆسمۆپۆلۆتیەکان– ئەو ڕۆلە نەگەتیڤانەیان گێڕا, ئەوەی زیاتریش مەسەلەکەی خەست کرد ئەوە بوو –خالد بەکداش– ی ئەمینداری گشتی ئەو حزبە بە ڕەگەز کورد بوو هەرچەندە ئەو لە یاداشتەکانی خۆیدا دەلێت بووە بە عەرەب، ئەو واقیعەش بە شێوەیەکی نەگەتیڤانە لەسەر بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد دەژمێردرا. دوای کۆنگرەی سێیەمی پارتیمان و پابەند بوون بە هزری مارکسی، دژایەتی کوردە کۆمۆنیستەکان بۆ ئێمە زیاد بوو و دەستیان کرد بە وتەی –نابێت دوو حزبی کۆمۆنیست لە ولاتێکدا هەبێت بە پێی گوتەی لینین و دەبێ یەکێکیان دژ بە بەرژەوەندیەکانی چینی کرێکار بێت– وەلامەکانمان و شیکردنەوەکانمان هیچ سوودێکی نەبوو لە گەلیاندا و ڕوونکردەوەمان سەبارەت بەوەی ئێمە حزبێکی کۆمۆنیست نین بەلکو حزبێکی کوردی نەتەوەیین مارکسیزم و لینینیزم بە سەرچاوەی هزریمان دادەنێین لە خەباتماندا و ئامرازێکە بۆ بەدیهێنانی ئامانجەکانمان و چەکێکی میتۆدیە بۆ زانینی مێژوو و کۆمەلگا و گۆڕانی پەیوەندیە کۆمەلایەتیەکان و ئێمە دەتوانین

بێگومان پانتاییەکی زۆر هەیە لە کێشە ناکۆکیەکانی نێوان ئێمـە و کۆمۆنیـــستە کۆسمۆپۆلیتـــەکانی کـــورد و هـــەروەها حزبـــی کۆمۆنیـستی سـوریا و زۆر بابـەت و ناونیـشان و مەسـەلەی هـزری و سیاسی پڕ لق و پـۆپ هەیـە سـەبارەت بـەم بابەتـە و پێویـستی بـە

سوودبەخشە لێرەشدا جارێکی دیکە بگەڕێینـەوە بـۆ هەڵوێـستی فـەرمی ڕژێمـی بەعـسی فـەرمانڕەوا. ئـەم حزبـە لـە ئـەدەبیات و بۆچـوونە میتۆدیەکانیـدا کوردەکـانی سـوریا بـە -کۆچـبەرێکی- ناعـەرەبی دادەنێـت وەکـو کۆچـبەرەکانی دیکـەی ئەرمـەنی و چەرکەسـی و ئاشـووری و تورکمـانی ...هتـد. هـەروەك لـە گۆڤـاری "المناضل" دا هاتووە بەمەش ناوەستێ بەڵکو بە بینینی ئەو حزبـە

هەڵوێستی گشتی فەرمی وەها بوو, بەڵام ئەمە ڕەتکردنـەوە نیـە بۆ سەرهەڵدانی هەندێك تاك و توێژ كە ناوە نـاوە لـە نێـو ڕیزەكـانی حزبی بەعسدا بە دیار دەكەوتن و هەڵوێستی جیاجیایان هەڵـدەگرت و داوای چارەسـەرێكی گونجاویـان دەكـرد و تـۆوی دیموكراتیـەت و مرۆڤایەتیان هەڵدەگرت بەڵام كاریگەر و یەكلاكەرەوە نەبوون.

پـاش سـەركەوتنی بزووتنـەوەی سـەرۆكی كـۆچ كـردوو –حـافز ئەسەد– كە پێی دەوترا بزووتنەوەی ڕاستكردنەوە لە سـاڵی ١٩٧٠, هیچ گۆڕانكاریەك لە ڕێبازی ڕژێم –ڕژێمی تاكە حزب– دا ڕووی نـەدا تەنها یەك شت نەبێت ئەویش ڕووخاندنی دروشمە بریقەدارەكان بوو لەسەر ئاستی نیشتمانی و نەتەوەیی كـە لـە ڕاسـتیدا تـەنها دروشـم بوون, هـەروەها شـێوازی ڕاگەیانـدنی كـۆنی پـەیڕەوكراو ڕاگـیرا كـە سـیمایەكی ڕادیكـاڵی هـەبوو بەرامبـەر بـە كێـشە ئـابووری و

هــەروەها ژمــارەی دەزگاکــانی ئاســایش زیــاد بــوون و بوونــە چــەندین جــۆر لــە ناوچــە جیاجیاکــانی ولاّتــدا : ئاسایــشی سیاســی، ئاسایــشی ســەربازی، ســالۆخڤانی ئاســمانی، ئاسایــشی دەولّــەت، ئاسایشی ناوخۆیی هەر دەزگایەکیش لـق و تایەتمەنـدی و بودجـەی خۆی هەیە ئەمە بێجگە لە دەزگاکـانی سـەر بـە وەزارەتـی نـاوخۆ و کۆشکی کۆماری و حزب و حکومەت.

سەبارەت بە ڕەوشـی کـوردی وەکـو بەشـێك لـە ڕەوشـی گـشتی

عەبدوڵڵا ئۆجەلانی سەرۆکی پەکەکە هەرچی هەبوو لە توانا و خزمەتکردن پێشکەشی بە بەرژەوەندی سیاسەتی سوریای کرد تا ئەو ڕادەیەی ڕایگەیاند کەوا کوردەکانی سوریا لە باکوورەوە هاتوون و پێویستە بە ڕێگای حزبەکەی ئەو بگەڕێنەوە ئەوێ, شۆڤینیەکانی وەکو موقەدمی پێشووی ئاسایش و یەکێك لە ئەنجامدەرانی پلانی پشتێنەی عەرەبی –منذر الموصلی– ئەم قسانەی –سەرۆکی نەتەوەیی– قۆستەوە لە خستنەڕووی نکوڵیکردن لە هەبوونی مێژوویی کورد لە سوریا. هەروەها ڕژێم توانی کوردانـدنی ململانێ بێنێتە ئاراوە لە نێوان ڕیزەکانی بزووتنەوەی نەتەوەیی کورددا و بەشداری لە هەڵگیرسانی شەڕی کورد و کورد بکات و لە ناوەڕاستی نۆهەدەکانی سەدەی ڕابردوودا بە ڕێگای پەکەکەوە سەرپەرشتی ڕاستەوخۆی هەڵمەتە سەربازیەکانی دژ بە پارتی دیموکراتی کوردستانی عێراق کە ناسراوە بە پیلانی –ئۆکۆردیۆن– بکات، هەروەها ڕژێم یەکێك بوو لە خوازیارانی بەستنی دیداری سێ قۆڵی لەگەڵ تورکیا و ئێران بەمەبەستی خنکاندنی فیدڕالیەتی کوردی و پاکتاوکردنی دەستکەوتەکانی گەلی کوردستانی عێڕاق.

کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا:

کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا بەکۆنترین ڕێکخراوی نەتەوەیی کوردی دادەنرێت لە ئەوروپا، ئەو قوتابیە کوردانە دایانمەزراند کە لە وڵاتانی ئەوروپادا دەیانخوێند هەر لە گەڵ یەکەم جاری گەیشتنی پێشەنگەکانیان بۆ زانست وەرگرتن لە زانکۆکانی ئەوروپا. ئەو ڕێکخراوەش ڕێکخراوێکی کوردستانی بوو بۆ هەر

هەنـدێك لـە كوردەكـانی سـوریا ڕۆڵێكـی بەرچـاویان هــەبوو لــە دامەزرانـدن و پێشخـستنی ئـەم كۆمەڵەیـە لەوانــە نـورەددین زازا و عیسمەت شەریف وانلی.

پاش سەرهەڵدانی ناكۆكی لە شۆڕشی كوردی و پارتیدا لە عێـڕاق وەكو پێشتریش باسمان كرد ئەم ناكۆكیە بەرفراوان بـوو و گەیـشتە جەستەی كۆمەڵەكە و ململانـێ دەسـتی پێكـرد لەسـەر ئـەوەی كـێ دەست بەسەر كارەكانی ئەم ڕێكخراوە تێكۆشەرەدا دەگرێـت، هـیچ شـوێنێكیش نــەبوو بـۆ چارەســەری مامناوەنـد یـان هەوڵـدان بـۆ هێوركردنـەوەی بـارودۆخ و هاریكـاركردن لـە پێنـاو بـەڕێوەبردنێكی هاوبەشی فراوان لە نێوان گشت لایـەن و ڕەوتەكانـدا و دوورخـستنی كۆمەڵــە لــە –یەكبڕینــەوەی حزبــی– بــە تایبــەتی وەكـو وتمــان ڕێكخراوەكـە تـەنها پابەسـت نـەبوو بـە بەشـێكی كوردسـتان بـەڵكو پێگیر بوو بە بەرنامەیەكی نەتەوەیی كوردستانی.

پاش بەستنی كـۆنگرەی سـاڵانەی گـشتی لـە بـەلگراد كـە بڕیـار درابـوو لـە كۆتـایی سـاڵی ١٩٦٧ ببەسـترێت و تـا سـەرەتای سـاڵی

لـه میوانخانـەدا چـاوم کـەوت بـە سـکرتێری پـارتی دیمـوکراتی کوردستان حبیب محمد کریم کە بە ناوی حزبەکەیـەوە ئامـادە ببـوو پێی ووتم –هێلکەی قەپان– لەو ململانێیەدا کوردەکـانی سـوریانە و ئەوانە ئەگەر بیانەوێت دەتـوانن بابەتەکـە بـۆ بەرژەوەنـدی شـۆڕش یەکلا بکەنەوە, بەڵام زۆربەیان دژ بە ئێمەن. پێم گـووت هەڵوێـستی حزبمان زانراوە و یەکلایە و ئەو هەڵوێستە بە هـەموو ئەمانەتێکـەوە بۆ گشتیان شرۆڤە دەکەم شەپرزەییشی بە ئاشکرا پێـوە دیـار بـوو بـە تایبـەتی جـەلال تاڵـەبانیش گەیـشتبووە ئـەوێ و هەڕەشـەیەکی ئاخنراوی خزاندبوو کـەوا ئامـادەی ڕووبەڕووبوونەوەیـەکی هزریـە

پاش ووتەکە قوتابیە کوردەکانی سوریا بـە تایبـەت هاتنـە لام و دەستیان کرد بە پرسیارکردن و لێپێچینەوە هەروەها ژمارەیـەك لـە هەڤالانمان بە دیـار کـەوتن ئەوانـەی کـە پـێش ئـەوە لـە حالـەتێکی ونبووندا دەژیان.

ئەنجامەکانی کۆنگرە لە بەرژەوەندی ئێمە بوو, شتەکە سـەراوبن بوو و دەستەی بەڕێوەبەری لە دەستی –جەلالیـەکان– گەڕایـەوە و دەسـتەیەکی نیمـچە هاوبـەش دروسـت بـوو و ئـەوان لێـی بـە دوور کرانەوە. شەوێکیان لە کاتی بەستنی کۆنگرەکەدا کە مـن لـە ژووری خۆم کەوتبووم گوێم لە لێدانی دەرگـا بـوو, دەرگـام کـردەوە بینـیم جەلال تاڵەبانی و کەمال فوئاد و کەمال خۆشناو ڕووبەڕوو لـە پێـشم

له ڕێگای گەڕانەوەمدا به ڕێگای وشکاییدا چوومه تورکیا، من و حەبیب محەمەد کریم و دارا عەتتار بووین بە ئۆتومبێلی ئەوەی دوایی ڕۆیشتین لە ئەستەنبوڵ دوو ڕۆژ ڕاوەستاین و لەوێ لەگەڵ هەڤاڵە قوتابیەکانمان کۆبووینەوە، پاشان بەردەوام بووین لە ڕێگامان تا ئەدەنە و هەڤاڵانم بەرەو سنووری عێراق و منیش ڕاوەستام بۆ ئەوەی بەرەو بەیرووت بە فڕۆکە بەڕێ بکەوم.

پاش ئەم کۆنگرەیە ئامادەی سێ کۆنگرەی دیکە بووم لە کاتی لەیەکتر دووردا.

دەستگیرکردن و بەندیخانە:

گەیشتمە بەیرووت و لەوێ بە بەردەوام دیدارم لەگەڵ هەڤاڵانماندا ساز دەکردن و ڕەوشی –کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا– و ڕووداوەکانیم بۆ شرۆڤە کردن. پاشان بەرەو دیمەشق ڕۆیشتم, کە پێش مانگێک بە هۆی –ناسنامەی کەسی– دەرچووبووم بەلاّم ئاسایشی گشتی سوریا پاش لێووردبوونەوە لێی منیان دەستگیر کرد و لەگەڵ هێزێک منیان ڕەوانی پایتەخت کرد,

دەب

-باوکەکە- کرد بە ڕێزێکی زۆرەوە. پاش دەرچوونم لە گرتووخانەی قەلاّ بە ڕێکەوت لە دیمەشقم بینی و پەیوەندیمان بەردەوام بوو و بانگهێشتی کردم بۆ -ئەبرەشیەتەکەی- خۆی لە دەوروبەری دیمەشقدا.

کەش و هەوا سارد بوو لەمانگی یەکەمی ساڵی ١٩٦٨ و ئازاردانەکەش -ڕۆتینی بوو- فەلاقەکردنی بەردەوام و پاشان هاوێشتنە ناو گۆمی ئاوی بەستراو لە گۆڕەپانەکەدا بەم شێوەیە ماوەی دوو حەفتە مانەوە. پاشان لە لایەن بەڕێوەبەرەوە بانگکرام کە ئەفسەرێکی ڕۆشنبیر و هێمنی چیای دروز بوو لە

-نـصر-. زۆر بـه درێـژی لێکۆڵینـەوەی لەگەڵـدا کـردم. پێشتریش لە مەکتەبی سیاسی پێش دەسـتگیرکردنم ڕێککـەوتبووین کەوا هەریەك لە عوسمان سەبری و محەمەد نیۆ و سـەلاح بـەدرەدین دەبێـت لـه کـاتی دەسـتگیرکردنیان دانبنـێن بـەوەی ئەنـدامانی سەرکردایەتین و بەرگری لە پرۆگرامی حزب بکەن. زانیم کـەوا هـۆی ڕاسـتەوخۆی دەسـتگیکردنم ووتەکەمـە لـە کـۆنگرەی کۆمەڵـەی خوێندکارانی کورد لە بەلگراد. چۆن ڕاپـۆرت بـەم خێراییـە گەیـشت نـازانم؟!، بـۆ زانینـیش جـەلال تاڵـەبانی ڕاسـتەوخۆ لـەوێوە بـەرەو دیمەشق هاتبوو، کەچی من ناتوانم هـیچ کەسێك تاوانبـار بکـەم بـە هۆی نـەبوونی بەڵگـەوە. هەڵبەتـە ئەمـە بێجگـە لـەوەی ئاسایـشی سوریا پێشتر ڕەوش و ڕۆڵی منی لە حزبـدا دەزانـی بـەلاّم نـاوی مـن بـــەر لـــە کـــۆنگرە هێـــشتان بەســـەر خاڵـــە ســـنووریەکاندا بلاّونەکرابوویەوە. کاری لێکۆڵینەوە سێ جاری خایاند و لە سنووری ئەوەی کەوا من لە سەرکردایەتیمە و بەرپرسم سـکرتێری گـشتییە و من ڕاسپێراوم بۆ کاروباری ڕاگەیاندن و هیچ کەسێکی دیکـە ناناسـم بێجگە لە سکرتێری گشتی و محەمەد نیۆ، سەبارەت بـە کـۆنگرەش وتم من بانگهێشت کرابووم کۆمەڵەکە کۆمەڵەیەکی پـەتی قوتابیانـە. لەو ماوەیەدا ڕۆژێك لە گرتووخانە پێیان ڕاگەیاندین کەوا بەرپرسـێك سەردانمان دەکات بە مەبەستی پشکنین و ئاگـاداربوون لـە ڕەوشـی گیراوەکـان. بەڕاسـتیش سـەرهەنگ -عەبدولکـەریم ئەلجونـدی- ئەندامی سەرکردایەتی هـەرێمی حزبـی بـەعس و بەرپرسـی یەکـەمی ئاسـایش سـەردانی کـردین. دەسـتی کـرد بـە قسەکردن بـۆ چـەند خولـەکێك لـە گـەڵ هەریـەك لـە ئێمـە و لـە هـۆی دەسـتگیرکردن و ماوەکەی دەپرسی، و خەڵکی چ شوێنێکە؟ کە گەیـشتە لای مـن لـە

ڕەنگە تاکە کەس بوویم کە لە دەست جنێوەکانی دەرچووبم چونکە بینیم کە –ئەلجوندی– زۆر توند و جنێودەرە. پاشان زۆر بیرم کردەوە کە بۆ ئەم هەڵوێستە نادوژمنکارانەی نواند؟!، پاش گواستنەوەم بۆ گرتووخانەی قەلاّ و کۆبوونەوەم لە زیندانندا لەگەڵ کوڕەمامە دەستگیرکراوەکەی –خالد ئەلجوندی–ی سەرۆکی یەکێتی سەندیکای کرێکاران لە سوریا, زانیم کەوا ئەو پیاوە ناسراوە بە هەڵوێستی لایەنگرانەی بۆ مافەکانی کورد و بە ڕێگا تایبەتیەکانی خۆی نامەگۆڕیی لەگەڵ بارزانیدا دەکرد.

منیان لە –قەسر شێخ تاج– گواستەوە بۆ بنکەی پۆلیسی سەربازی و شەوێکی سەختم بەسەر برد کە سەرەرای هەموو ئەو ئازاردانە جەستەیی و دەروونیەی قەسریّ ڕەحمەتم بۆ شەوانی ئەویّ دەنارد. ڕۆژی دواتر منیان گواستەوە بۆ بینایە کۆنەکەی پەرلەمانی سوریا بۆ بەردەم جێگری گشتیی دادگای ئاسایشی بالاّی دەوڵەت, مولازمی یەکەم –علی عبدۆ الظاهر– جارێکی دیکە دەستیکردەوە بە لێکۆڵینەوە لەگەڵم بە ئامادەبوونی هەندیّ کەسی کە نەمدەناسین. سەرم سوڕما لە نەفامی ئەم جێگرە گشتیە (کە خەڵکی –ئەلرستن–ە و لە دەستەی –العماد مصطفی طلاس–ە) و بیّ ئاگایی لە کێشەی کورد و تەنانەت لە ڕەوشی سیاسی لە سوریاش، بۆ نمونە لە کاتی لێکۆڵینەوەدا ویستی بەسەرمدا بسەپێنیّ کەوا وشەی پارتی واتای نەتەوەی کورد دەگەیەنێت و

چوومە قاوشی چواردە کە تایبەت بوو بەو گیراوانەی کە هێشتا لەسەر لێکۆڵینەوەدان, لەوێ چاوم کەوت بە خالد ئەلجوندی و جێگرەکەی حوسێن ڕزق و هەندێ کەسانی دیکەی سەرکردایەتیی حزبی ڕزگاریخوازی ئیسلامی و سەعید حەداد کە بەڕێوەبەری چاکسازی کشتوکاڵی بوو لە حەسەکە لەو سەردەمەی کە محەمەد حەیدەر پارێزگار بوو وا دیار بوو بە تاوانی -نادەستپاکیەوە- گیرا بوو و وای لێتێگەیشتم کەوا بێگوناهە و بووەتە قوربانی سیاسەت و بەرژەوەندیەکانی پارێزگار، دوای بەربوونیشی بە ماوەیەك لە شاری حەماە تیرۆر کرا. پاش ماوەیەك -سامی ئەلجوندی-یش پیمان گەیشت کە نووسەر و سەرکردەیەکی حزبی بەعس بوو و باڵوێزی سوریا بوو لە پاریس و بانگهێشت کرابوو کەوا حکومەتێکی نوێ پێکبهێنێت بەلاَم لە فڕۆکەخانە یەکسەرە دەستگیرکرا و هێنرایە زیندان, بەردەوام بە گاڵتە دەیگوت:"مادام نەمانتوانی حکومەت لە دەرەوە دروست کەین لە زینداندا دروستی دەکەین و سەلاح

-محەمەد مەعروف- ئەفسەری ناسراوی سوپای سوریا. شەوێکیانیش -یوسف تەحتوح-ی بەڕێوەبەری بەش لە -ئاسایشی سیاسی- ئامادەبوو و بەرەو قاوشی ژمارە ١٢ ڕۆیشت و گشتیانی دەرخست, هەمووشیان سیاسەتمەدار بوون و سەری گشتیانی تاشی و لەسەری هەر یەکێکیانی سەپاند کەوا موویەك بخواتن وەکو شکاندنەوە و سووکایەتی پێکردن هەروەها دەستی بەسەر هەموو پەرتووکەکانی ئەوێی داگرت و سووتاندنی و کەلوپەلەکانی ئەوانی فڕێدا.

له یەکەم سەردانی ئاساییدا کە سەردانەکان هەفتەی دوو جار بوون جارێك بۆ ئافرەتان و جارێك بۆ پیاوان، ژمارەیەك لە هەڤالآن سەردانیان کردم, چونکە پۆلیسەکەی هەڤالّمان ئاگاداری سەرکردایەتی کردبووەوە و لە سەردانی دووەمدا هەڤالآنمان لە ریزی پۆلیسدا بە ناوی خۆیان تۆمار کرد بۆ نۆبەگرتن و بەردەوام نۆبەداریان لەبەردەم قاوشی ئێمە دەگرت و سەردانەکانیان رێکدەخست. ئەمەش پشتگیریەکی گەورە بوو بۆ ئێمە لە ڕووی دابینکردنی خۆراك و پەرتووك و گوێزان و بێجگە لە نامە گۆڕینەوە لە گەڵ سەرکردایەتی و سکرتێری گشتی بە شێوەیەکی تایبەت کە لە ژێر هێشتنەوەی زۆرەکیدا بوو. هەروەها بەرپرسی چێشتخانەی زیندان کابرایەکی کورد بوو و برادەرمان بوو ئەویش ڕەزیلی لەگەڵدا نەکردین. سەبارەت بەو بابەتەش هەرگیز سەردانەکان و سۆزە دایکانیەکەی خانم -شادیە-ی خێزانی ئاپۆ -ئۆسمان- لەبیرم ناچن کە هەموو حەفتەیەك خواردن و جلی پاکی بۆ دەهێنام. زۆرجار داوام لێکرد واز لە سەردانکردنم بێنێت و زەحمەتی ڕێگای

پـاش نزیکـەی سـاڵێك نبمـچە لێبوردنێـك دەرچـوو بـە نـاوی –بەردانی کاتی– کە تایبەت بوو بـە سیاسـیەکان و منیـشی گرتـەوە. بەرەوە ماڵی –عوسمان سەبری– چووم و پێی گووتم کـەوا یـەك لـە هەڤاڵانی سەرکردایەتیمان لێرەیە و بەرپرسێکی گـەورە لـە دەزگـای ئاساییش دەیەوێ بمانبینێت و پێش دوو رۆژ لە گـەلی کۆبوومەتـەوە و کۆبوونەوەکە پۆزەتیڤانـە بـووە, پاشـان داوای لێکـردم کـە خـۆم ئامادە بکەم بۆ ئەوەی لـە گـەلی بـڕۆم بـۆ دیـداری دووەم. لـە ڕۆژی دواتـر چـووینە نوسـینگەی ئـەو بەرپرسـە کـە پێموایـە لـە –پـردی سـپی– بـوو کـە ئەفسەر –محەمـەد عـەلی ئەلنابلـسی–ی سـەرۆکی هۆبـەی ئاسایـشی سیاسـی بـوو. پیـاوێکی خۆشەویـستبەخش بـوو خۆی بە چەپی بەعس دادەنا و بڕوای بە سۆشیالیزم و یەکسانی لـە نێـوان گەلانـدا هـەبوو, پێـشنیاری کـرد کـە گفتوگۆیـەکی قـوڵ لـە نێوانماندا دروست بێت بەڵکو بگەین بـە چارەسـەرێك بـۆ مەسـەلەی کورد.

پێشنیارەکەمان ڕەتنەکردەوە بەڵکو هانمان دا بـۆ ئـەم هەناسـە نوێیە و پێشوازیمان لەو ئاراستە نوێیەی لایـەنی بەعـسیەکان کـرد و دوای چەند کاتژمێرێك لە وتووێژ ڕێککەوتین کەوا جـارێکی تـر دیـدار نـوێ بکەینـەوە. پاشـان زانـیم کـەوا کۆمەڵـەی –سـەلاح جەدیـد–

به ڕێگای حەلەبەوە و بە شەمەندەفەری -ئۆتۆماتریس- چوومە قامشلی، خزم و برادەران و هەڤالان لە پێشوازیمدا بوون، پاش چەند ڕۆژێك بە ڕێگای هەڤالێکەوە هەواڵێکم پێگەیشت گوایە -خەلیل جەهمانی-ی سەرۆکی هۆبەی سیاسی لە جزیرە کە نووسینگەکەی لە قامشلۆ بوو دەیەوێت من ببینێت، وەلامی منیش ئەوە بوو کەوا من بۆ لای هیچ کەسێك ناڕۆم مەگەر بە بڕیاری ڕاکێشانی فەرمی نەبێت. پاش ئەوە دیسان داخوازی خۆی دووبارە کردەوە -دوای هەموارکردنی- بە داوەتکردنمان بۆ فنجانێکی قاوە لە ماڵی خۆی.

ئەمەش ڕوویدا, بینیم ئەم پیاوە بە زمانی –ئەلنابلسی– و بە هەمان ئاراستەیی ئەو قسە دەکات بەڵام ماوە و ماوە لە نێو قسەکانیدا هەندێ هەڕەشەی ئاخنراو دەکات سەبارەت بەوەی ئەگەر ئێمە هەڵسین بە سووتاندنی بەرهەمی –کێڵگەکانی دەوڵەت– ئەوەش بە –هێڵێکی سوور– دادەنرا, لە میانی وتووێژەکانماندا لە دیمەشق و قامشلی لەگەڵ ئەم هەردوو بەرپرسە لە ئەنجامدا دەیانویست هەڵوێستی سیاسیمان بەرەو هێورکردنەوە ببەین و واز لە هاندان دژی مەسەلەی پشتێنەی عەرەبی بێنین و گشت چالاکیە ناوخۆیی و دەرەکیەکانمان ڕاگرین و ببین بە زوڕنای پڕوپاگەندە بۆ ڕژێم بە گشتی و کۆمەڵەی –سەلاح جەدید– بە شێوەیەکی تایبەت, لەگەڵ ئاماژەکردن بە هەبوونی کەسانی دیکە ئەگەر ئێمە ڕازی نەبین –کەسانی دیکەش ڕاسترەوەکان بوون–. ئەمانەش هیچیان ڕووی نەدا و ئێمەش بەردەوام بووین لەسەر ڕێبازەکەمان بە بێ دوودڵی. کاردانەوە لە لایەنی دیکەوە خێرا ڕوویدا و بڕیارێك دەرچوو لە جێگری دادوەری عورفی –محەمەد عید عەشاوی– ی ئەندامی سەرکردایەتی هەرێمی و وەزیری ناوخۆ بە بێبەشکردنم لە لە هەموو مافە مەدەنیەکانم بە بیانووی ئەوەی من مەترسی دروست دەکەم لەسەر ئاسایشی دەوڵەت، هەروەها پاڵەپەستۆ لەسەر عوسمان سەبری زیاد کرا بە ڕێگای بانگکردنی و چاودێری خستنە سەری و هەڕەشە ئاراستەکردنی. ئەم هەڵوێستە نەگەتیڤەی دەسەڵات لە کۆتاییدا گەیشتە ئەوەی جارێکی دیکە لە بەردەم دادگای ئاسایشی باڵای دەوڵەت ئامادە ببینەوە. بەم بۆنەیەشەوە ئێمە یەکەم وەجبە بووین لە بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردی کە بخرێنە پێش دادگایەی ئاوا کە تایبەت بۆ ئێمە سازکرا, وەکو

له دادگای باڵای ئاسایشی دەوڵەتدا:

پێش كاتی دادگاكە هەندێ ڕاوێژكاریمان لە كەل پارێزەران كرد لەوانەش پارێزەری كۆمۆنیست و ئەندامی سەركردایەتی –مۆریس سەڵیبە– كە هەڵوێستی ئەو لەگەڵ ئێمە بوو و پێشنیاری كرد كە هاوڕێی حزبەكەیان –حیكمەت توركمانی– بەرگریمان لێبكات بە كرێ ئاساییەكەی خۆی و ژمارەیەكی تر لە پارێزەرە كۆمۆنیستەكان لەگەڵیدا بن بۆ هاوكاریكردنی لە بەرگریدا و كارەكەش هەر هەمووی شتێكی هێمایی بوو. ئامادەی دانیشتنی تاوانباركردنمان –عوسمان سەبری– و –من– بووین و دانیشتنەكە بە ئامادەبوونی قازی –عەلی مینا– بوو كە –حیكمەت مینە– ی بە بیر هێنامەوە ناشزانم هیچ پەیوەندی یان خزمایەتیەكان هەیە یان نا. هەروەها ڕێگایان دابوو بە هەندێ لە هەڤاڵانمان وەكو بیسەر ئامادەبن و پارێزەریش ئامادە بوو. جێگری گشتی –عەلی عەبدۆ ئەلزاهیر– دەستیكرد بە خوێندنەوەی بەندەكانی تاوانباركردن و لەوانەش "هەوڵدان بۆ دابڕاندنی بەشێك لە سوریا" و "وروژاندنی نەعرەتەكانی ڕەگەزپەرستی" و "چوونەپاڵ ڕێكخراوێكی ڕێپێنەدراو" تا كۆتایی لەم قەوانە ناسراوانە. لە دانیشتنی بەرگری لە ڕۆژی دووەمدا داوامان لە پارێزەر كرد كەوا جەخت بخاتە سەر لایەنی یاسایی و ئەوەی دیكە وازی لێبێنێ, چونكە دەیویست بچێتە ناو هەندێ بابەت و لە هەندێ هەڵوێست قووڵ ببێتەوە كە هاوڕێك بوون لە گەڵ هەڵوێستی ئێمە و لە گەل بەرنامەی حزبمان, لە

له سه‌ره‌تادا عوسمان سـه‌بری قـسه‌ی كـرد و هه‌ڵوێـستی ئێمـه‌ی ده‌ربڕی به‌رامبه‌ر به یه‌كێتی وڵات و هه‌روه‌ها ڕاوه‌ستانی كورد دژ به پلانه‌كانی توركیا له‌وانه‌ش پرۆژه‌ی –هاتای– و جه‌ختی كرده سـه‌ر پابه‌نـدبوونی حـزب بـه یـه‌كێتی خـاكی نیـشتمان. پاشـان مـن ده‌ستمكرد به چوونه ناو په‌یوه‌ندیه‌كانی كورد و عه‌ره‌ب به درێـژایی مێژوو و به‌رنامه‌ی حزبه‌كه‌مان داوای نه‌هێشتنی ئه‌و ڕه‌گه‌زپه‌رسـتیه ده‌كات كه دژی كورد له ئارادایه به تایبه‌تی پرۆژه‌كـانی سـه‌رژمێری و –پشتێنه‌ی ئاسـایش–, حزبه‌كـه‌شمان حزبێكـی نهێنیـه بـه هـۆی نه‌بوونی دیموكراتیه‌ت و یاسـای حزبـه‌كان، به‌رنامه‌كه‌شـی كـاركردن بۆ به هێزكردنی یه‌كێتی نیشتمانی لـه وولاّتـدا ده‌گرێتـه خـۆی نـه‌ك دابه‌شكردنی. گه‌لی كوردیش له سوریا له گشت مافـه‌كانیان بێبه‌شـن بۆ نمونه‌ش كه‌مه نه‌تـه‌وه‌ی ئه‌رمـه‌نی قوتابخانـه‌ی بـه زمـانی خـۆی هه‌یه و بلاّوكراوه‌ی ڕۆشنبیری ئه‌رمه‌نی له چـه‌ند ناوچـه‌یه‌كی ولاّتـدا هه‌یه. لێـره‌دا جێگـری گـشتی قـسه‌كانمی بـڕی و گـوتی:"هـه‌بوونی قوتابخانه‌كانی ئه‌رمه‌نی له سوریا هیچ ڕاستیه‌كی بـۆ نیـه". وه‌لاّمـم دایه‌وه و ناوی چه‌ند قوتابخانه و جێگاكانیانم بۆ گووت. هه‌ڵوێـستی شـلۆق بـوو شـه‌پرزه‌یی لـه ده‌موچـاوی قازیـه‌كان بـه دیـار كـه‌وت و سـه‌رۆكی دادگـا بـه مه‌به‌سـتی حه‌سـانه‌وه فـه‌رمانی هـه‌ڵگرتنی دانیـشتنه‌كه‌ی دا. دوا دوو سـه‌عات دادگاییكردنه‌كـه ده‌سـتی

پێش ئەوەی بەرەو دانیشتنی کۆتایی (دانیـشتنی تاوانبـارکردن) بـڕۆین، پـارێزەر ئامۆژگـاری کـردین کـەوا ئامـادە نـەبین و خۆمـان لەبەرچاو ون کەین تاکو هەڵوێستەکە ڕوون دەبێتـەوە بۆیـە مـن لـە نوسینگەکەی مامەوە تـاکو گەڕایـەوە و دەموچـاوی گـرژ بـوو و بـە خەمەوە پێی گوتم: توندترین سزایان دەرخـست ئـەویش دوو سـاڵە. پاشــان چــوومە گــەڕەکی کوردەکــان بــۆ ئــەوەی پەیوەنــدی بــە سکرتێری گشتی بکەم و ڕاوێژکاریی لەگەڵدا بکەم.

کێشەی"د. شڤان و سەعید ئالچی"

پارتی دیموکراتی کوردستانی تورکیا لە ناوەڕاستی ساڵی ١٩٦٥ دامەزرا بە سەرۆکایەتی فـائق بوجـاق و سـەعید ئالـچی بـە سـکرتێر دانـرا, سـەرهەڵدانی پارتێـك کـە خـەباتی گـەلی کـورد رێـك بخـات هەنگاوێکی گەورە و رووداوێکی بەرچاو بوو لە ژیانی سیاسی گەلی کوردستانی تورکیا و پڕکردنەوەی بۆشاییەك بوو کە ماوەیەکی درێژ بـوو وا مابوویـەوە. سـاڵێك تێنەپـەڕی سـەرۆکی پـارتی کەوتـە بـەر

هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانی پارتی, سەرکردایەتی –راستڕەو– جۆرە پەیوەندییەکی لە گەل سەرکردایەتی خۆی دروست کرد و بەپێی ئەوەی زانراوە –رەشید حەمۆ– لە ١٩٦٧/١١/١٥ گەیشتە کوردستانی تورکیا بە مەبەستی رۆشنبیرکردنی ئەندامانی پارتی و لەوێش مایەوە تا دەزگاکانی سالۆخڤانی تورکیا شالاوێکی بەرفروانی دەستگیرکردنی دەستپێکرد و گشت ئەندامانی سەرکردایەتی و زۆربەی کادیر و بەرپرسانی گرتەوە و رەشید حەمۆ بە سەلامەتی گەڕایەوە سوریا. ئەو کات هەڵوێستی سەرکردایەتی –راستڕەو– لای سەرکردایەتی شۆرشی کورد لە عیراق پەسند نەبوو, و زیاتر لە رەوتی –٦٦– نزیك بوو, بەڵکو هەماهەنگیان لە گەلی هەبوو لە پەیوەندییەکانیاندا و هاوبەندییان پێشکەوتوو بوو, ئاشکەرایە کەوا پارتیی تورکیا کاتێك پەیوەندیەکانی خۆی لە گەڵ سەرکردایەتی –راستڕەو– هۆنیەوە تەنها بەم مەسەلەیە نەوەستا بەڵکو بێدەنگیشی نواند بەرامبەر گشت رەفتارەکانی ئەم رەوتە, رەنگە لەم حاڵەتەشدا – بێدەنگی نیشانەی رەزامەندی بێت–. ئەمە لە لایەك, لە لایەکی دیکەوە – رەوتی ٦٦– بە شێوەیەك پەیوەندی لەگەڵ پارتیی تورکیا هەبوو تا ئەو رادەیەی بە رێگای سەرکردایەتی –راستڕەو–ەوە گوژمەیەکی پارەی وەکو هاریکاری بۆ رەوانەکرد. هەواڵ و پێشکەوتنەکانی ڕەوشی کوردستانی تورکیا لە مێژ بوو جێگای بایەخ و بەدواداچوونی ناوەندە حکومەتیەکانی سوریا بوو. چۆن نا؟ و تورکیا ئەندامە لە هاوپەیمانیەتی (ناتۆ)ی هاودژ لە گەل

-

پێشوو- هەیە و پەیوەندییەکانی سوریا-تورکیا لە سەر ئاستی فەرمی بەردەوام شلەژاو بووە. لەم چوارچێوەیەشدا دەزگاکانی ئاسایشی سوریا ئەم بابەتەیان لە پەیوەندییەکانیدا لە گەل کۆمەڵە سیاسیەکانی کورد پشتگوێ نەدەخست و هەوڵی دەدا -کە ئەگەر بکرێت- بەکاریان بهێنێ بۆ کۆکردنەوەی زانیاری بەڵکو پاڵپشتیکردنی هەر هەوڵ و کارێکی سیاسیی دژ بە حکومەتی تورکیا تا ئەو رادەیەی کەوا ئاسایشی سوریا چەند کۆمەڵەیەکی دیکەی بۆ ئەم مەبەستە بەکارهێنا لەوانەش کۆمەڵەیەکی سەر بە حزبی نەتەوەیی کۆمەڵایەتی سوریا بە تایبەتی -ئەنیس حەنا مدیوایە- خاوەنی پەرتووکخانەی لیوا لە قامشلۆ, ئەمە بێجگە لە چەند کەسانێکی سەر بە تایەفەی سریانی. لەو رووداوەی (پۆلوش)ی ئەندامی دەزگای سالۆخڤانی تورکیا -میت-, کە هەندێك بە رووداوێکی لێلیان دادەنا لە ساڵی ١٩٦٢, پرسیار و گومان لای زۆر لە ئەندامانی پارتی دیموکراتی کورد لە سوریا دروست بوو بە تایبەتی بەرامبەر هەندێك لە ئەندامانی سەرکردایەتی سەبارەت بە ئاستی تێوەگلانیان لەو پەیوەندیە ئالۆزەدا. کورتەی بەسەرهاتی (پۆلوش) ئەوەبوو کە ئەو کات -عەبدول حەمید دەروێش-ی بەرپرس داوای لە هەڤالانمان لە جزیرە کرد کە میوانێکی کوردستانی تورکیا لای خویان دانێن و بایەخی پێ بدەن, میوانە -خۆشەویستەکە-ش بە دیارکەوت و لەو ناوچە بردرایە ئەو ناوچە و لەو ماڵ بردرایە ئەو ماڵ و یەك هەفتەش میوانی من بوو, منیش ژوورێکم بە کرێ گرتبوو لە قامشلۆ و قوتابی بووم لە

ئاشکراشـە کـەوا ئـەم پارتـە نوێیـە لـە ئـەنجامی داقڵیـشان و جیابوونـەوە نەهاتـە ئـاراوە بـەڵکو بـە بەرنامەیـەکی نـوێ و هێڵـی سیاسی جیاواز و ستراتیژیەتی جیاوە سەری هەڵدا.

سەرکردایەتی ئەم پارتـەش لـەو ناوچـە رزگارکراوانـەی شۆڕشـی ئـەیلول لـە کوردسـتانی عـیراق جـێگیر و نیـشتەجێ ببـوو بـە پێـی بنـەماکانی پەیوەنـدی دۆسـتایەتی و هاریکـاری لـە گـەل پـارتی دیموکراتی کوردستانی عـیراق و بـارزانی سـەرکردە. هەڵوێستەکانی خۆشی لە بەرامبـەر ناحـەزانی بـارزانی بـە ئاشـکرا ڕاگەیانـدبوو بـە تایبـەتی کۆمەڵەکـەی – ٦٦– و پەیوەندیـەکی دۆسـتانە لـە نێـوان هەردوو حیزبەکانماندا دروست ببـوو لـە سـەر بنـەمای ڕێزگـرتن لـە

به مەزەندەی من مەسەلەکە لە سنووری ململانێی هـەردوو حـزب و هەردوو سەرکردایەتی دەرناچێ و ئەم قەناعەتەشم لەو کاتـەدا بـۆ دووپات بووەوە پاش ئەوەی چاوم بە نامەیـەکی عیـسمەت شـەریف وانلــی کــەوت کــە ئاراســتەی عەبدولحەمیـد دەروێـش کرابـوو لــە ۱۹٦۷/۱/۳۰, ئەمـەش وەکـو کلیلێکـە بـۆ چـوونە نـاو قـولأیی ئـەو ڕووداوە. وا لــە نامەکــە دەردەکــەوێت کــەوا عیــسمەت شــەریف پەیوەندیەکی مکومی بە دامەزراندنی حزبـی - ئالـچی – هـەبووە و بەشداری لە هۆنینەوەی پەیوەندی لـە نێـوان ئـەو حزبـە و ناوەنـدە دەرەکیەکان کردووە, لەوانەش یۆنانی دوژمنـی هـەرە سەرسـەختی تورکیا و هەروەها لەگەڵ قوبرسدا. وا دیارەش دوو کەس لـەو حزبـە

- ڕاستڕەو- و نوێنەری ئەو حزبە بــوو لــە دەرەوە, بۆیــە ئاشــکرایە کــە هەنــدێك لــە ئەنــدامانی ســەرکردایەتی -ڕاســتڕەو- ئاگــادار ئــەم پەیوەندیانــە بوونــە لــە ئەنجامیـشدا وا دەردەکـەوێت کـەوا دەزگـا ئاسایـشەکانی سـوریاش ئەمەیان زانیوە و دەبێت هەماهەنگی ئاسایشیی ئەو لە گەڵ تورکیـا لە یادمان نەچێت.

وا دیـارە ڕێککـەوتنی حەمیـد و عیـسمەت دەمێکـی درێـژ بـوو دروست ببوو بە دروستیش لەو کاتەوە کە لە کوردستانی عێـراق لـە ساڵی ١٩٦٤ یەکتریان بینی بوو, ئەو کات ئـەوەی دووەم ئەنـدامێتی ســەرکردایەتی و نوێنەرایــەتی حزبــی بــە دەســت خــۆ هێنــا بــە نوسراوێکی مـۆرکراو لـە لایـەن -حەمیـد-ەوە, هەڵبەتـە گومـانیش لەوەدا نیە کە ئەم کارە لـە پـشت سـەرکردایەتی پـارتی دیمـوکراتی کـورد لـە سـوریا و بـەبێ ئاگاداریـان کـراوە. ئەمـەش جـاریکی تـر دووپات دەکاتەوە کەوا حەمید ئامادەیی داقڵیـشان و جیابوونـەوەی تیادا هەبوو ئامادەیی خۆی بۆ ئـەم مەبەسـتە وەرگرتبـوو. هـەروەك لە نامەکەشدا دیارە, عسمەت پەیوەندی بە لایەنە ئیسرائیلیەکانەوە کـرد بـوو و هاوکـاری دارایـی بـە نـاوی حزبـەوە بـە دەسـت خـۆی هێنــابوو, هــەروەها لــە نامەکــەدا ئاشــکرایە کــەوا تاکــە مــەرجی ئیـسڕائیلیەکان ئـەوە بـووە کـە نابێـت بـارزانی بـەم کـارە بزانـێ و ئەمەش واتای ئەوەیە کەوا بزاڤەکانی عـسمەت شـەریف لـە کاتێکـدا

بێجگە لە هەوڵدانی بۆ لاوازکردنی سەرکردایەتی بارزانی و گەڕانی بەدوای جێگرەوەی ئەو، روویەکی دیکەی ستراتیژیەتی ئسرائیل بەرامبەر بە بزووتنەوەی کوردی بەدیاردەکەویێ، ئەویش هەوڵدانیەتی بۆ دۆزینەوەی زیاتر لە یەك سەرچاوە بە مەبەستی ریگەگرتن لە دروستبوونی یەك ناوندی نەتەوەیی و شەرعی بۆ بزووتنەوەی کوردی چونکە ئەمەیان یەکێکە لە مەرجەکانی سەرکەوتنی بزووتنەوە و بەدەستهێنانی مافەکانی گەلی کورد.

ئەم پرۆژەیەی ئسرائیلی –کە بە گشتی لەلایەن رۆژئاواوە پیرۆزبایی لێنەکرا – پشتگیری و پاڵپشتی –هنرری کیسنجەر– ی زایۆنیی بەدەستهێنا کە لە شوێنکی هەستیاردا بوو پێش ئەوەی ببێ وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا و زۆر دژی مافی کورد بوو و رقی لە بارزانی بوو و تاکو ئێستاش هەر وایە. هەروەها سەرکەوتنی پرۆژەی ئسرائیلی بەرژوەندی زیادتر لە لایەنێکی کوردی تیادا بوو، پێموایە –چیاو شرف خان– کە ئەو کات لە بەیروت بوو و ناسراو بوو بە پەیوەندیەکانی لەگەڵ ئسرائیلدا دەستی لەو رووداوانەدا هەبوو، بەرێگای پرۆژەی ئسرائیل و خۆ هەڵقورتان لە کێشەی –شڤان و ئاڵچی– دەیویست رۆڵێك بۆ خۆی دەستەبەر بکات لە سەرکردایەتی بزووتنەوەی کوردیدا. لێرەشدا شتێکی سوود

جارێکی دیکە دووپاتی دەکەینەوە و دەڵێین پێویستە مەسەلەی –شڤان ئالچی– بەپێی بەردەست و راستیەکانی بارودۆخی ٣٢ساڵ بەر لە ئێستا و ئاستی هزری ئەو کات بێتە هەڵسەنگاندن. لەوانەشە د. شڤان ئەو کات لەو راستیانە ئاگادار بێت, بێجگە لەوەی ئەو لەو بڕوایەدا بوو کەوا حزبی –ئالچی– لە دەستگیرکردنەکانەوە دەستی –میت–ی تێکەوتووە. بەپێی گەواهیدانی –شاکر– کە بە هاوسەنگ و راستگۆیی ناسراوە و یەکێکە لە دامەزرێنەرانی حزبی –ئالچی–, کاتێ شڤان ئەوی لە –قومری– لە کوردستانی عیراق بینیوە, پێی گووتووە:" تۆ لێرە چی دەکەی؟ لە سوریا لە گەل سەرکردایەتی راستڕەو کۆدەبنەوە و پاشان لە –گەلالە– سەرهەڵدەدەنەوە و جارێکی دیکە لە زاخۆ !". بێگومان لە ڕێڕەوی بابەتەکەماندا ئەم قسەیە زۆر واتای قووڵی هەیە. هەروەها دەبێ گەواهیدانی –عومەر تورهان– ئەندامی مەکتەبی سیاسی لە حزبی –ئالچی–دا پشتگوێ نەخەین, کە لە بەیروت لە سەر داوای ئەو چاوم

-ضیاء شرفخان- و

پەشیمان بوو لەو پەیوەندییەی کە لە گەل-راستڕەو-دا هەیبووە. بابەتی دیکەشی بۆ باسکردم کە پەیوەندیی بە مەسەلەی -پارە-و شتی لەو بابەتەوە هەبوو و نامەوێت ئێستا بیانخەمە روو. بەداخەوەش نەخۆشی خستبووی وگەڕایەوە تورکیا و لەوێ سەری نایەوە. پاش ئەوەی د. شڤان پارتە نوێیەکەی خۆی دامەزراند دوو هەلۆێست لە ناو حزبی -ئالچی-دا لە بەرامبەر ئەم سەریان هەلدا. هەلۆێستێکی بابەتیانە کە مەسەلەکەی بە شتێکی ئاسایی دەبینی و داوای دروستکردن و هۆنینەوەی پەیوەندی و هاوکاریکردنی بە یەکەوەی دەکرد لە پێناو خزمەتکردنی گەلی کورد و دۆزە نەتەوەییەکەی, ئەم هەلۆێستە هەردوو کەسایەتی ناسراوی نەتەوەیی -شاکر- و -شەرەفەدین- لە پێشەوەی بوون و هەلۆێستەکەی دیکەش, -سەرهەلدانی ئەو حزبەی- بە هەڕەشەکردن دادەنا لە سەر هەبوونی حزبەکەیان وسەعید ئالچی لە پێشەوەی بوو و پشتگیریی بۆ ئەم هەلۆێستەی خۆی لە دەرەوەی کوردستانی تورکیا دۆزییەوە بە تایبەتی لە لایەن -راستڕەو-ی کورد لە سوریا.

لە هەموو حالەتێکدا دوو هۆکار کۆتاییان بە ئاواتەکانی -د.شڤان- هێنا, یەکەمیان : تاوانی کوشتن . دووەمیان موکوڕی و رشتبوونە لە ڕادەبەدەرەکەی و پرۆژە ستراتیژیە پڕ خواستەکەی بۆ رزگار کردنی کوردستانی تورکیا لە کاتێکدا کە گۆڕەپانی کوردستان ئامادەی هەلگرتنی دوو شۆڕشی کوردی لەیەك کاتدا نەبوو.

بەردەوامکردنی ململانێ لەگەڵ ڕاسترەوی نەتەوەیی:

لەو ماوەیەدا ململانێی هزری و سیاسی لە گەڵ ڕەوتی ڕاسترەودا بەرەو بەرزبوونەوە ڕۆیشت بە تایبەتی پاش ئەوەی ئەو ململانێیە تێکەڵ بوو لەگەڵ کاری بەرەنگاربوونەوەی سیاسەتەکانی دەسەلاّتی شۆڤێنی، لەو کاتەی کە ئێمە چ وەکو ئاراستە و چ وەکو سەرکردایەتی خەریکی قوڵکردنی ستراتیژیە نەتەوەییەکانمان و پێشخستنی بەرنامە و هەڵوێستە سیاسیەکان و بەرفراوانکردنی ڕێکخراوەکانمان و ئامادە کردنی جەماوەری کوردی بووین بۆ داخوازکردنی مافەکانیان، سەرکردایەتی ڕاسترەو خەریکی مانۆر و تێکۆشان بوون بۆ ڕاگرتنی ئێمە بە ڕێگای ڕووداو دروستکردن و هاندانی دەسەلاّتداران دژی ئێمە لە میانی تاوانبارکردنمان بە توندڕەوەی نەتەوەیی و ڕەفتارکردن لە گەڵ بەرهەڵستکارانی سوریا وەکو بیانوویەکی دیکە بۆ زیادکردنی ڕاونان و دەستگیرکردن و لێپرسینەوە دژی هەڤالأنمان و دۆستانمان, هەروەها سەرکردایەتی ڕاسترەو بەردەوامی بە ئەرك و پەیوەندیەکانی خۆیدا لە گەڵ دەزگاکانی دەسەلاّتدا بە شێوەی پێشکەشکردنی –ڕاوێژکاری– سەبارەت بە کێشە ناوخۆییەکانی بزووتنەوەی کورد لە سوریا و نهێنی و تایبەتمەندیەکانی و خاڵە لاوازەکانی, کە ئەمانە هەموویان بوونە یاریدەر کەوا ڕژێم پلانەکانی خۆی جێبەجێ بکات لە پەرتەوازەکردن و دابەشکردنی بزووتنەوەی کوردی کە بە دوای یەکدا و تاکو ئێستاش ڕوودەدات. کار گەیشتە ڕادەی مەترسیمان لەوەی تەنگژەکە بگاتە ڕووبەڕووبوونەوەی ناوخۆیی لە نێوان

گەشتی ئەوروپا و زیندانی بەرلین:

لــە هــاوینی ســاڵی ١٩٦٩ جــارێکی تــر بانگهێــشت کــراین بــۆ ئامادەبوون لە کۆنگرەی کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا کە بڕیار بوو لە بەرلینی ڕۆژئاوا سازبکرێت و لە لایەن سـەرکردایەتیەوە ڕاســپێردرابووین بــۆ ئــەم ئەرکــە. پــاش ئــەوەی جــارێکی دیکــە پەسـاپۆرتێکی قـەڵبی سـوریاییم بەدەسـت خـۆ خـست بـە فرۆکـە چــوومە بــەیرووت و بــەرەو –پــراگ– ڕۆیــشتم و لەوێــشەوە بــە شــەمەندەفەر بــەرەو –بــەرلین– ی پایتــەختی کۆمــاری ئــەڵمانیای

-وا دیـار بـوو بـە ڕێکـوپێکی ئامـادە نـەکرابوو- منیـان خـستە زینـدانی -گۆڕەپـانی ئەلێکزانـدەر-ی بەناوبانگ لە ناوەندی شاردا, بەڵام بێ ئـەوەی یـەك کـەس سیمای زیندانەکە ببینێ و لە ژوورێکی تاریکی تاکە کەسیدا ١٢ ڕۆژ مامـەوە و ناچـاریان کــردم کــە نوســراوێك واژۆ بکــەم کــە نەمــدەزانی ناوەرۆکەکەی چیە، دوای زانیم کەوا بڕیاری حوکمدانە لەسەر من بۆ ماوەی ٢ ساڵ و پاشانیش بەدەستەوەدانم بە وڵاتەکەم. لەو ماویەدا مانم لە خواردن گرت و تەندروستیم بەرەو خراپی چوو لـە ئـەنجامی ئەو نەخۆشیەی کە دووچارببوم و زۆر ئـازاری دام تـا کـو پزیـشکێك سەردانی کردم و پاشان لە ژەمەکانـدا گۆشـت و ماسـیان پێـشکەش دەکردم و وایان دەزانی من مانم گرتووە لە خواردنی گۆشتی بـەراز, دوای ڕۆژی ١٢ ەکـە ژمارەیـەك لـە پیـاوانی ئاسـایش بـە یـاوەری پاچەڤانێکەوە هاتن و -کە پاچـەڤانەکە لـە بـەرلین کـاری دەکـرد و کـوردی دیمەشـق بـوو- و دەسـتیان بـە لێکۆڵینـەوە کـرد لەسـەر پاسەپۆرتەکەم و چۆن من لە بەیرووتەوە -پایتەختی ئیمپریالیـەتی جیهانی- هاتوومە, بۆم شرۆڤەکردن کە من کێم و بۆچی هاتوومـە و باســی ڕەوشــی کوردەکــانی ســوریام کــرد و چــۆن پارتەکــەمان بەیاننامەیـەکی دەرخـستووە پـشتگیری لـە ئـەلمانیای دیمـوکرات دەکات بۆ چوونە نێو ئەندامیەتی دەستەی نەتەوە یەکگرتووەکانـدا

-ئەلکزانـدەر ڤـۆن شـتاینبێرگ- کـە
پیاوێکی ئەڵمانیە پەی بە مەسەلەی کورد دەبات و هاوسۆزی خـۆی
لە بۆنە جیاجیاکانـدا بەرامبـەر بـە کێـشەی گـەلی کـورد دەردەخـات
بەبیٚ ئەوەی پاڵنەر و ئامانجاکەنی بزانین، هاتنـە لام و هـەردووکیان
پێیان ڕاگەیاندم کـەوا کۆنگرەیـەکی جیهـانی لـە کـۆڵن دەبەسـترێت
سەبارەت بە کێـشەی -بیـافرا-, پرۆگرامـی کۆنگرەکـە بابەتـەکانی
نەتەوە و گەلە جیاجیاکانی خوازیاری ئازادی دەگرێتە خۆ و شتێکی
لــەبارە مــن وەکــو بەرپرســێکی بزووتنــەوەی کــوردی ئامــادەی
کۆنگرەکـە بم, منــیش ڕازی بــووم و چــوومە شــوێنی کۆنگرەکـە و
دکتۆر جەمشید بەدرخان بە حوکمی زانینی زمانی ئەڵمانی لەگەلمدا
بوو.

پاش گەیـشتنمان ڕاسـتەوخۆ دکتـۆر جەمـشید بـە ژمارەیـەك لـە
کەسـایەتی ئـەڵمانی ناسـاندم, لـە نێوانیانـدا کابرایـەکی ئیـسڕائیلی
هـەبوو ئامـادەی کۆنگرەکـە ببـوو و داوای لێکـردم کـە شـەو یـەکتر
ببیـنین. یەکـسەرە گەڕامـەوە شـوێنی خـۆم و بـە هاوکـارم وت مـن
پاشەکــشە دەکــەم و لــە کۆنگرەیەکــدا بــەردەوام نــابم کــە
ئیـسرائیلیەکان تیـادا بەشـدار بـن, چـونکە ئەمـە دژ بـە هەڵوێـستی
حزبەکـەمان و پلانــی سیاسـیمانە و ڕێگـای دەرچـوونم لـە هۆڵەکـە
گرتەبـەر. بـەلاّم ئـەو دوام کـەوت و نـاڕەزایی خـۆی لـەم ڕەفتـارەم
دەربڕی, بەلاّم مـن پـێم گـووت تـۆ دەتـوانی بمێنیتـەوە و ئازادیـت.
بەلاّم من بڕیاری خۆم داوە و مەسەلەکە کۆتایی هات. دەرچـووم بـە

پاشەکشە کردنم لە کۆنگرەی کۆلن زۆر هەراسانی بۆ جێهێشتمەوە بێجگە لە ناڕەزایی ژمارەیەك لە هەڤالآنمان لە بەرلین هەندێکیان ڕاپۆرتیان بۆ بارزانی نەمر نووسی بە شێوەیەکی زیادەڕۆ و وێنەکەیان وا کێشابوو وەك بڵێی من بوومە هۆی ڕزگار نەکردنی کوردستان و دەرفەتێکم لەدەست داوە کە قەرەبوو ناکرێتەوە, پاشان بەرەو بەیرووت چووم دوای ئەوەی دوو هەفتە لە پراگ مابوومەوە.

بەیانی ١١ی ئاداری ساڵی ١٩٧٠:

گەیشتمە بەیرووت و هەواڵەکانی گفتوگۆی کورد و حکومەتی عێراق لە نێو ناوەندە سیاسیەکاندا بلاو ببویەوو و ڕۆژێکیان –مستەفا جاف– دوای لێکردم بە یەکەوە لە گەل نوێنەرێکی بارزانی نەمر بڕۆینە سوریا بۆ سەردانی میشێل عەفلەق و بە ئامادەبوونی بیرمەندی نەتەوەیی –مەنح ئەلسولح– ئەمەش لە بارەگای ڕۆژنامەی –المحرر–ی بەیرووتی، بینیم کەوا سەرەتایەکی گۆڕان هەیە لە هەڵوێستی حزبی بەعسدا هەرچەندە سیماکانی ئاگایی و

–پێشوو– و

یارانی ئاشتی و ئازادی لە جیهان و گشت دۆستانی گەلی کوردی بەدەست هێنا. بەیاننامەکە هۆکارێکی ئەرێیانەی پێکهێنا لە پێشکەوتنی بزووتنەوەی نەتەوەی کورد لەپارچە جیاجیاکانی کوردستاندا و تەکانێکی بە ڕابوونەوەیانی دا و گێڕانەوەی ئیعتیبار بوو بۆ مافی ڕەوای کورد لەگشت شوێنەکاندا، بەڵام لە سوریادا لە لایەن باڵی دیکەی حزبی بەعسەوە بە نارەزایەوە وەرگیرا و رکەبەرانی خۆیان لە بەغدا تاوانبار کرد بە دەستبەردان لە –خاکی عەرەبی– و –بەشداریکردن لە دروستکردنی ئیسرائیلی دووەم لە وڵاتی عەرەبیدا– و لە گۆڤاری –المناضل–ی ئۆرگانی ئەو سەرکردایەتیە کە بە ئالۆێرێکی سنوردار دانەکانی بلاّودەکرێتەوە نووسراوە:

ئاشکرایە ڕژێمی بەغدا بە هۆی –لاوازی– و پێویستیی بە ئاگربەست لە گەڵ کوردەکان بەم بەیانە مێژووییە ڕازی بووە. ڕۆژگار و ساڵەکانیش دەریانخست کە چۆن تاقمی دەسەڵاتدار بەیاننامەکەی لە ناوەرۆکە ڕاستەقینەکەی خۆی بەتاڵ کرد و پاشگەز بوویەوە پاش ئەوەی ڕەوشە ناوخۆیی وسەربازی و

بانگهێشتێکی فەرمیم لـه بـارزانی نـەمر پێگەیـشت بـه ڕێگـای – مـستەفا جـاف– بـۆ ئامـادەبوون لـه کـۆنگرەی هەشـتەمی پـارتی دیموکراتی کوردستان, پاش ئەوەی به هـەڤالأنم لـه ولأتـدا ڕاگەیانـد کەوا پێویسته یەکێك له هەڤالأنی سەرکردایەتی پێم بگا مـن سـواری فڕۆکه بووم و بـەرەو بەغـدا بەڕێکـەوتم و ژمارەیـەك لـه بەرپرسـانی کـورد لـه پێـشوازیمدا بـوون لەوانـەش –سـامی عەبـدولرەحمان–ی وەزیـری کاروبـاری بـاکوور. بـۆ چـەند ڕۆژێـك لـه بەغـدا مامـەوە لـه میانیدا سـەردانی لقـی پێنجـی پـارتی و نووسـینەگەی ڕۆژنامـەی – التاخی–م کرد و کـاتیٚ کـه لـه نووسـینگەی –حبیـب محمـد کـریم– بـووم شـاندێکی باڵیۆزخانـەی سـۆڤێتی بـه سـەرۆکایەتی بـاڵیۆز سـەردانی کـردن و ناسـاندن لـه نێوانمانـدا روویـدا و باڵیۆزەکـه لـه ڕەوشی کوردی سوریای پرسی و ئاگادار بوو له مەسەلەی کورد.

به ئوتومبێل چوومه کوردسـتان و کـاتیٚ گەیـشتینه شارۆچـکەی سـەلاحەددین ئوتومبێلمـان لـه ئاهـەنگێکی گـەورەی یـەکێتی مامۆستایانی کوردستان ڕاگـرت کـه گۆرانیبێـژی بـەناوبانگ –فوئـاد ئەحمـەد– گـۆرانی تێـدا دەچـڕی, پاشـان سـکرتێری یـەکێتی مامۆسـتایانی کوردسـتان هاتـه لام و خـواردنی ئێـوارەی پێـشکەش کردین و شەو له مێوانداریێتی خۆی هێشتینەوە, رۆژی دواتـر بـەرەو حـاجی ئۆمـەران بـه ڕێکـەوتین و چـوومه لای بـارزانی نـەمر و لـه تەنیـشتی خوالێخۆشـبوو شـێخ بـابۆ دانیـشتبوو, بـه گـەرمی و بـه ڕێزەوە لـه لایـەن ڕابـەری نەتـەوەی کـورد و یاوەرەکـانی پێـشوازی کرام و منی له میوانداری خۆی هێشتەوە له خانوویەکی هاوبەنـد بـه خانووەکەیەوە.

پاش چەند ڕۆژێك داوای لێکردم بڕۆمه بەغدا بۆ بینینـی ئەنـدامی

تێگەیشتم کەوا بارزانی بە زیرەکایەتی سیاسی خۆی و بە
تێڕوانینی ووردی، خۆی سەپاندبوو بە سەر حیزبی بەعسدا و

کۆنگرەی هەشتەمی پارتی دیموکراتی کوردستان:

لە سەرەتای تەموزی ١٩٧٠ کونگرەی هەشتەم بەسترا کە یەکەم کۆنگرەیە دوای وەدیهێنانی ئاشتی. کۆنگرەکە لە لایەن بارزانی نەمر کرایەوە بە ئامادەبوونی نوێنەرانی گشت قاعیدەی پارتی لە کوردستان و لە دەرەوە و نوێنەرانی پێشمەرگە و دەزگاکانی شۆرش و بە ئامادەبوونی میر کامەران بەدرخان و نوێنەرانی سەرکردایەتی نەتەوەیی حزی بەعس و ورێکخراوی رزگاریخوازی فەلەستین و دەوڵەتە سۆسیالیستەکان و حزب و رێکخراوەکانی عێراقی, من و مەحەمەد نیۆ نوێنەری پارتیمان پارتی دیموکراتی چەپڕەوی کوردی بووین و تاکە حزبی کوردی بووین کە بە فەرمی بانگهێشت کرابووین بۆ کۆنگرەکە و وتەیەکی دوور و درێژم پێشکەش کرد کە جێی رەزامەندی ئامادەبووان (بڕوانە بەشی بەڵگەنامەکان), هەروەها شاندێکی رێکخراوی پارتیمان لە لوبنان ئامادە ببوو, وتەکەی منیش دوو ئاڕێشەی نایەوە: یەکەمیان رەوشی کوردم لە تورکیا و ئێران خستەروو, هێرشم کردە سەر هەردوو رژێمی کۆنەپەرست, ئەمەش بووە هۆی ناڕزایی دەربڕینی

شاندێك له كۆمه‌ڵی –ڕاسترِه‌و– گه‌یشتبووه كوردستان به بێ بانگهێشتنی پارتی بۆیان و عبدالحمید ده‌روێش و جه‌گه‌رخوین له نێوان شانده‌كه‌دا بوون و ڕێگایان پێنه‌درا بێنه ناو ناوچه‌ی كۆنگره‌كه, ئه‌مه‌ش ئاماژه‌یه‌ك بوو كه‌وا دان به‌وان نانرێت وه‌كو حزبێك كه نوێنه‌رایه‌تی شه‌رعیه‌تی ڕێكخستنی هه‌بێت له ململانێیاندا له‌گه‌ڵ ئێمه، له په‌راوێزی كۆنگره‌كه‌شدا ناسینم له‌گه‌ڵ میر خانم –سینه‌م خان– ی كچی میر جه‌لاده‌ت به‌درخان و

لـه شـەوی ئـەو ڕۆژەدا ئوتومبێلێـك لـه بارەگـای بـارزانی نـەمر گەیشت بۆ ئەوەی لەسـەر داخـوازی خـۆی بمانگەیەنێتـه لای ئـەو ، گەیــشتینه ئـــەویٚ و پێـــی ووتم :"ئـــەو چـــەپڵە ڕێزانـــه درێـــژەی کۆنگرەوانانت بەدڵ بوو." پاشان ووتی"شێته چۆن هێرش دەکەیته سەر ئێران و ئەوانی دیکـه و نوێنـەرانی لـه نزیـك تـۆوەن؟" وەڵامـم دایــەوە "کــۆنگرەی پــارتی لــه کەشـــی ئاشــتی و ئۆتۆنۆمیــدا و بەسەرپەرشتی بەڕێزتان بۆ ئێمه بۆنەیەکی گەورە بوو، بۆیه ئـازادی خۆمان لـه قـسەکردن وەرگـرت، نـاڕازی بـوونی پێـوە دیـار بـوو لـه بەرامبــەر نــاوەرۆکی ووتەکــه بــەڵام بــه بــیٚ ئــەوەی بگاتــه پلــەی هەراسانی و ماوە ماوەش به دەستەواژەی شێت ڕووخۆشی دەنوانـد و دواتـــر هـــەر کاتێـــك منـــی ببینیایـــه وای پێـــدەگووتم، پاشـــان خواحافیزیمــان لێکــرد و بــەرەو -دارســـەلام- ڕۆیــشتین. پاشــان تێگەیشتم کەوا -ساڤاك- ناڕەزایـیەکی تونـدیان پێـشکەش کردبـوو بەرامبەر به ووتەکەی من, داواکردنی بارزانیش بۆ ئێمه به مەبەستی ئاگادارکردنەوە و خستنه ناو کەشەکان بوو بـۆ ئـەوەی لـه ئاینـدەدا وورایی بنوێنین. هەڵبەته ئەگەر ئەم کارە له ئـەمڕۆدا ڕوویـدابا، بـه پێی بیرکردنەوە و تێڕوانینی سیاسـی کـه ئـەمڕۆ هەمانـه، لـه پێنـاو پاراسـتنی ڕەوشـی شـۆڕش و بەرژەوەندیـەکانی هێرشـم نـەدەکردە سەر ڕژێمی ئێران. بۆ ئەمانەتیش دەڵێم کەوا هەڤاڵ -محەمەد نیۆ- ی ئەندامی مەکتەبی سیاسیمان کـه مـن ئـەو کـات سـکرتێری حـزب بووم, ئاگاداری کردمەوە لەم بابەته به حوکمی شارەزایی و هەستی سیاسیی بەڵام من گوێم پێنەدا. ئێرانیەکان به دوای بیانوو دەگەڕان

کۆنگرەی نیشتمانی کوردەکانی سوریا:

دوای ئـــەوەی ســـەرکردایەتی ڕاســـتڕەو هەســـتی بـــە لاوازی و پاشەکشە و دوورکەوتنـــەوەی جـەماوەر کـرد لـە دەوروبـەری و بـە دوورەپـەرێزیی لـە بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی کـوردی کـە ناوەنـدە سەرکیەکەی کوردستانی عێراقە، تاکتیکێکی نـوێی بـۆ خـۆ دانـا بـە پێی پرەنسیپی –سوتانی خۆم و دوژمنم– پاش سەرشۆربوونیان لە کۆنگرەی هەشـتەمی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان, سـەرکردایەتی راستڕەو هەوڵی بەردەوام دا لەگەڵ هەندێ لـە ئەنـدامانی مەکتـەبی سیاسی و مانۆرێکی بۆ خۆی دارِشت بۆ ئەوەی پێشنیارەکەی بگاتە نووســـینگەی بـــارزانی نـــەمر، ئـــەویش بریتـــی بـــوو لـــە داواکردنـــی کردنەوەی لاپەڕەیەکی نـوێ و بڕیارەکـەی لـە دەسـت بـارزانی بێـت، هەندێك لـە ئەنـدامانی مەکتـەبی سیاسـی پـشتگیری پێـشنیارەکەی سەرکردایەتی ڕاستڕەویان کرد بە تایبەتی –محمود عوسمان و عەلی عەبدوڵڵا– چونکە هەندێك لەوان لەگەڵ ئێمەدا کۆك نەبوون بە هـۆی

بارزانی نەمر بانگی کـردین و ڕای ئێمـەی وەرگـرت سـەبارەت بـە بابەتەکە و ووتی ئەوانە (سەرکردایەتی ڕاسـتڕەو) ئامـادەیی خۆیـان دەربڕیـوە بـۆ جێبـەجێکردنی ئەوانـەی مـن دەمـەوێت, ڕای ئێـوە چیە؟. ڕای خۆمان پێڕاگەیاند کـە بریتـی بـوو لـە گومانکردنمـان لـە ڕاستگۆیی ئەم کۆمەڵەیە و شتەکە هـەمووی مـانۆرە و لـە بنەڕەتـدا پێویست بە کـات بەسـەربردن ناکـات لـە گـەڵ یاریەکانیانـدا و ئێمـە باش دەیانناسـین. پـاش ماوەیـەك جـارێکی تـر بـانگی کردینـەوە و هەمان پرسیاری لێکردین و پێـشنیاری کـرد کـە بـە یەکـەوە بڕۆینـە بارەگاکــەی، واش ڕوویــدا و مــن و محەمــەد نیــۆ و عەبدولحەمیــد دەرۆیش و جەگەرخوین لە گەڵ ئەندامانی مەکتـەبی سیاسـی (عـەلی عەبدوڵلا, مەحمود عوسمان و نوری شاوەیس) ڕۆیشتین بـە بیریـشم نایە ئایا سکرتێری پارتی لەوێ بوو یان نا. بارزانی داوای کـرد قـسە بکەین، گوتم چی لای ئەو کۆمەڵە هەیە با بفـەرموون بیلـێن. حەمیـد دەستی بە قسە کردن کـرد و گـووتی هەرچـی پێـشتر ڕوویـداوە مـن هاتوومە بۆ ئێرە بۆ ئەوەی داوای لێبووردن بکەم سەبارەت بـە هـەر هەڵەیەك کە ڕوویداوە, ڕووی کردە بارزانی و گـووتی:"ئەمـە سـەری من و ئەوە شمشێری تۆ مـن لـە بـەردەمتانم". ئێمـە بارزانیمـان بـە سەرپشك دادەنا بۆ چارەسەری کێشەکانمان بە پێی ئەوەی کە ئـەو بە گونجاوی دەبینێ. دەستم بە ئاخاوتن کرد لەسـەر داوای بـەڕێزی

-حەمیـد- دا

و بەرپرسـیاریەتی هەڵوێـستەکانی پێـشووی هــەڵناگرم بــەڵام ئێمــە لێرەین بۆ ئەوەی هــەموومان بەیەکــەوە بڵـێین -خــوا لــە کارەکــانی پێـشوو خـۆش بێـت- و بـارزانی خـاوەنی بڕیـاری کۆتاییــە, ئەگــەر بیــەوێت حزبەکــەمان هەڵدەوەشـێنینەوە و ئەگــەر بیــەوێت لــە گــەڵ چەپ خۆمان لێکدەدەین و دەبین بـە یـەك, جـا بـا بـەڕێزی فـەرمان بدات. حەمید لەسەر قسەکانی ئەو ڕازی بـوو. پاشـان بـارزانی نـەمر پرسـیاری لێکـردم چــی دەڵـێن سـەبارەت بەیــەك بــوونی هــەردوو حزبەکـە؟ وەڵامــم دایــەوە و ووتم کارەکــە بــەو ئاسـانیە نیــە. مــن دەتوانم زۆر قسەی شیرین بکەم بەڵام پەنـد لـە پـەیڕەو کردنیـەتی. دواتــر بــارزانی فــەرمانی دا کــەوا پەیوەنـدیمان بــەردەوام بێـت بـۆ تــەواوکردنی بابەتــەکان. ئێــوارەی هــەمان ڕۆژ داوای کــردین بــۆ کۆبوونــەوە لــە گــەڵی و گــووتی مەکتــەبی سیاســی فـشارێکی زۆری خستووەتە سەرم و داواتـان لێدەکـەم ئـەم بابەتـە یـەکلا بکەنـەوە، ئێمەش ڕەفتـار ئاسـا رووبـەڕوو پێمـان گـووت ئێمـە نـاتوانین بڕیـار لەســەر چارەنووســی حزبەکــەمان بــدەین، ئێمــە هــەردووکمان قەناعەتمان بە هـەموو ئـەو شـتانە نیـە کـە سـەرکردایەتی ڕاسـتڕەو دەیخاتە ڕوو و ئەگەر بەڕێزیشت قەناعەتت هەیە کـەوا بەرژەوەنـدی

تەنگانەت

لـە كـاتى دەستنيـشانكراوى كـۆنگرەى نيـشتمانى كوردەكـانى سوريا ئامادە بووم چونكە لـە ئـەوروپا بـووم و ئامـادەى كـۆنگرەى كۆمەڵەى خوێندكارانى كـورد بـووم كـە لـە سـويد بەسـترا. ژمـارەى دەستنيـشانكراوى هەريـەك لـەو دوو لايەنـە ئامـادە ببـوون, لەگـەڵ كۆمەڵەيەك لە كەسانى نيشتمانپەروەرى سـەربەخۆ. كۆبوونـەوە لـە ناوپردان لـە ١٩٧٠/٧/٢٦ ئـەنجام درا و لـە لايـەن بـارزانى نـەمرەوە كرايەوە و هەوڵى دا جۆرە هاوسەنگيەكلە نێوان هـەردوو لايەنـدا بـە

بــه درێــژایی ئــەو ماوەیــە مــن لــە دەرەوەی وڵات بــووم و بەدواداچوونێکی تێروتەسەلم نەبوو بۆ پێشکەوتنەکان و پاشماوەی ئەو ناکۆکیەکانەی لە دوای دەرچوونی ڕاستڕەو هاتبوونە ئاراوە.

لێرەدا بەو بۆنەیەوە پێویستە ڕوونبکرێتـەوە کـە ئـەوەی ڕوویـدا لاواز بـوون بـوو بـۆ بزووتنــەوەی کـوردی لـە سـوریا و ئەمــەش بـە کـردەوەی پیلانگێـری نەخشەکێـشراوی سـەرکردایەتی ڕاسـتڕەوی کـــورد لـــە ســـوریا دروســـت بـــوو. لـــە لایەکـــەوە, مـــانۆر و دەستبەرداریەکانی لە پێش بارزانی نەمردا, بەڵگەی هیچ پێنـەمان و ڕووخــانی بەرنامەکەیــەتی, لــە لایــەکی دیکەشــەوە نەیــدەتوانی هەبوونی حزبێکی بە هێزی ڕێکخستوو لەسەر گۆڕەپـانی کـوردی لـە سوریا قبووڵ بکات, چونکە ئەمـە لـە ڕووی مێژووییـەوە هاوڕکـە لـە گەڵ ئاراستە و ڕێباز و سیاسەتەکانی, بۆیەش هـەموو شـتێکی کـرد لـــە پێنـــاو لاوازکردنـــی بزووتنـــەوە و ئاراســـتەکردنی زەبرێکـــی ئازاربــەخش بــەو بزووتنەوەیــە. ئەزموونەکــەمان فێــری کــردین کــە کۆکردنەوە ناکرێ لە نێوان بزووتنەوەیەکی کوردی ڕێکخـستوو و بـە هێــزی خــاوەن بەرنامەیــەکی خــەباتگێڕی لــە ســوریا و لــە نێــوان ڕاسترەوێکی کوردیدا کە خەمی سەرەکیی نزیکبوونەوە و ڕازیکردنی دەســەڵاتە, بــە بــێ ئــەوەی تەماشــای هــاوڕکی ئەمــە بکــات لەگــەڵ بەرژەوەنـدی و مافــەکانی نەتــەوەیی، ئــەم دووە لــە توانایانـدا نیــە بەیەکەوە کۆببنەوە و بەیەکەوە بـژین. ئـەم هاوکێـشەیەش دەربـڕی تایبەتمەندی بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردیە لە سوریا تاکو ئێستاش کاری خۆی دەکات.

قوتابیە لە بەرلینی ڕۆژهەڵات و کرێکارە لە بەرلینی ڕۆژئاوا:

لە میانی دانیشتنی کردنەوەی کۆنگرەی نیشتمانی کوردەکانی سوریا بارزانی نەمر ڕایگەیاند کەوا پێویستە دوو ئەندامی سەرکردایەتی لەهەردوو لایەنەکەوە لە کوردستانی عێراق بمێننەوە, من و محەمەد نیۆ لە لایەن خۆمانەوە و حەمید و ڕەشید حەمۆ لە لایەنەکەی دیکەوە, ئەمەش لە پێناو ئاسانکردنی کاری یەکگرتندا بە پێی ڕای بەڕێزیان، پاش ئەوەی گشتیان گەڕانەوە سوریا ئێمە لە ناوچەی ناوپردانماینەوە و و پاشان بارزانی نەمر داوای کردم و بە ڕوونەرمیی لەگەڵدا نواندم و گوتی :"وەرە لە بارەگای من دەوام بکە بەڵکو فێرە بنەمای حزبایەتی بیت." وەڵامیم دایەوە:"ئەگەر تاکو ئێستا فێر نەبووبم هەرگیز فێرنابم" پاشان پێشنیاری کرد کە کار لە مەکتەبی سیاسی یان لە مەکتەبی ڕاپەڕاندن بکەم و جەختی لەسەر کردەوە, بەڵام من بە ئەدەبەوە ئەمەم ڕەتکردەوە و گووتم: "گەر من لە ولاتی خۆم بە کەڵکی خەبات نەیەم لێرەش هیچ سوودێك بە ئێوە ناگەیەنم. داوام لێکرد ڕێگەم بدات سەفەر بکەم بۆ ئەوروپا بۆ تەواوکردنی خوێندنم. وەکو پرەنسیپ ناڕازی نەبوو, بەڵام داوای لێکردم کە زیاتر بیر لەو پێشنیارەی بکەمەوە. پاش نزیکەی مانگێك ڕێزدار –ئیدریس بارزانی–م بینی داوام لێکرد ڕێگام بدەن بە سەفەر کردن بۆ خوێندن و ئەمەش بڕیاری کۆتاییمە، پاش کە گەڕایەوە لای –باوکە– داوای کردم چوومە قەسرێ و لەوێ بە ڕێکەوت دکتۆر شڤان و ئەسعەد خۆشەویم بینین، دوای ئیدریس زۆر لە گەلم دانیشت ویستی قەناعەتم پێبێنێ بە مانەوە و کەوا ئەمە

گەیشتمە بەرلینی پایتەختی ئەڵمانیای دیموکرات و پاش ماوەیەك سەردانی وەزارەتی دەرەوەم کرد سەبارەت بە مەسەلەی کورسی خوێندن, بەرپرسەکەی پێی ڕاگەیاندم کەوا ڕەزامەندی وەرگیراوە و داوای لێکردم فۆرمێکی پێویست پڕ بکەمەوە و کاغەزە پێویستەکانم بە دیار بخەم, منیش وام کرد. بە مەرجێك کە دەست بە خوێندن بکەم لە خولی داهاتوودا چونکە من دواکەوتووم, لەو ماوەیەشدا کە چاوەڕوانیم دەکرد چاوم بە هەڤاڵانمان و هەڤاڵانی پارتی دیموکراتی کوردستان دەکەوت و شتێکی ئاسایی بوو کەوا گەنگەشە لەسەر مەسەلەی سیاسی و بابەتی کۆنگرەی نیشتمانی بکەین. ڕۆژێکیان دکتۆر محەمەد ساڵح دهۆکی کە ئەندامی دەستەی بەڕێوەبردنی ڕێکخراوی پارتی بوو لە ئەوروپا لە ماڵی خۆی میوانداریی کردم, لەوێ موقەددەم -عەزیز ئاکرەیی-م بینی کە ئەندامی لێژنەی ناوەندی پارتی بوو دیدارەکەشمان گەرم و گوڕ بوو, بەلاَم زۆری نەبرد بەرەو ساردی چوو بە هۆی وتووێژمان لەسەر کێشەی فەلەستینی, چونکە ئاکرەیی هێرشی کردە سەر

دوای دوو هەفتە لەو دیدارە لە لایەن سەرۆکی بەشـی رۆژهـەڵاتی ناوەڕاست لە وەزارەتی دەرەوەی ئـەلمانیا بـەرێز –شـورات– بـانگ کرام و داوای لێبوردنی خۆی پێڕاگەیانـدم و وتـی: هەرچـەندە ئێمـە رێز لە تۆ و لە هەڵوێستەکانت دەگرین بـەڵام ناچـارم ئـەو بەخـشەی خوێنـدنت لێبکێـشمەوە لـە سـەر داوای سـکرتێری گـشتی پـارتی, وەڵامیم دایەوە: دەمـەوێ پێـت بڵـێم منـیش لـەم حاڵەتـەدا ناچـارم بپەڕمەوە بەرلینی رۆژئاوا– ئەو کات شەڕی سارد لە لوتکـەدا بـوو– لە نێوان رۆژهەڵات و رۆژئـاوادا و بـەرلینی رۆژئـاوا وەکـو کـەلێنێکی ئاسایشی و پروپاگندەیی هاودژ بوو لە ناو قەدی کۆماری ئـەڵمانیای دیموکرات. زۆر پەست بـووم لـەوەی لـە گـەورەترین ئومێـد بێبـەش کرام ئەویش بەردەوامیدان بـوو بـە خوێنـدنم, هـەروەها زۆر دڵگـران بووم لـەو هـەنگاوەی حـەبیب مەحەمـەد کـەریم هاوێـشتی کـە هـیچ هەستکردنێکی بە لێپرسراوەتی تێدا نیە و تەنانـەت هەسـتکردن بـە مرڤایەتیشی تێدا نیە, چونکە بەخشەکە لە سەر کیسی دەوڵـەتێکی دیکە بوو, پاشـان –سـوتام– دوای بێبەشـکردنم لێـی. دوای ئەمـە

به خەمەوە گەیشتمە بەرلینی رۆژئاوا و هەندێك لە هەڤالانم بینی داوام لێیان کرد کارێکم بۆ بدۆزنەوە بۆ ئەوەی بتوانم بژیم, بینیم کۆمەڵەیەك لە هەڤالانم لە دەوروبەرم کۆبوونەوە و بڕیاریان دا لە نێوان خۆیاندا کومەکی دراویم بکەن و نەیەڵن کار بکەم وەکو رێزگرتنێك لە لایەن ئەوانەوە بەرامبەر بە من, لەوانەش: جەمشید عەبدولکریم, عومەر وەتی, عەبدولرەزاق ئۆسیۆ, شەمسەدین حاجۆ و حوسێن کیکی و هەندێکی دیکە کە ناویان نایەتەوە یادم. بەڵام من هەر سوور بووم لە سەر گەڕان بەدوای کاردا تا وەکو دۆزیمەوە و لە کارگەی–لۆنۆس– دەستم کرد بە ١٢ کاتژمێر کارکردن بەڵام بە کرێیەکی باش.

لەو ماوەیەدا هاوکاری هەڤالانم کرد لە بەهێزکردنی رەوشی رێکخستن لە ئەوروپا وئەنجامدانی کار و چالاکی لە بەرلینی رۆژئاوادا, کاتێك داهات کە لقی کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا کەوتە ژێر کۆنترۆڵی هەڤالانمان لەو شارەدا. کونگرەیەك بەسترا و عەلی شنگاری بەناوی پارتی ئامادە بوو, بینی زۆربەیان لە هەڤالانمانن, پێشنیارم کرد کە دەستەی کارگێڕی نیوە بە نیوە بێت هەرچەندە هەڤالانی لە ژمارەی پێویست کەمتر بوون, ئەویش

گەڕانەوە بۆ بەیروت:

لە ساڵی ١٩٧٢ جارێکی دیکە لە بەیروت بووم لە سەر داوای هەڤاڵانم بەسووربوونەوە, لەوێ پەیوەندیم لە گەڵیاندا کرد و لیژنەی ناوەندیمان کۆبوویەوە و کەوتە لێکۆڵینەوە و هەڵسەنگاندنی ئەوەی روویدابوو و بریاردرا خۆمان ئامادە بکەین بۆ بەستنی کۆنگرەی سێیەمی حزب, ئەو کات گۆڕەپانی لوبنان مەڵبەندی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕی عەرەبی بوو و شوێنی دانیشتنی سەرکردایەتی شۆڕشی فەلەستینی و بزووتنەوەی رزگاریخوازی و هەموو سەرکردایەتییەکانی فەلەستینی بوو, ئێمەش دەستمان کردەوە بە بزاڤ و دروستکردنەوە و بونیادکردنی پەیوەندییەکانمان لە گەل هێزە فەلەستینی و لوبنانیەکان لە بزووتنەوەی -فەتح- و بەرەی دیموکراتی و بەرەی میللی و کۆمۆنیستە فەلەستینیەکانەوە بگرە تاوەکو دەگاتە حزبی پێشکەوتنخوازی سۆسیالیست و حزبی کۆمۆنیستی لوبنان و رێکخراوی کاری کۆمۆنیست و هێز و رێکخراو و حزبەکانی دیکە. لە ماوەیەکی کورتیشدا پەیوندی و ئاشناییمان دروستکرد لە گەل زۆربەی کەسایەتیەکان و سەرکردایەتیەکانی ناو بزووتنەوەی رزگاریخوازی عەرەبی ئەوانەی لە سەر گۆڕەپانی

بزووتنــەوەی نیـشتیمانی لوبنـانی– سـەریهەڵدا و ئێمـە یـەکێك بووین لە دامەزرێنەرانی و هەڤاڵ – مـستەفا جومعـە– نوێنەرایـەتی ئێمەی دەکرد لە ئەنجومەنی ناوەندییدا و بـۆ جـاری یەکـەم بـوو لـە رۆژهــەڵاتی ناوەراسـتدا لایـەنێکی کـوردی ئەندامیـەتی دەزگایـەکی بەرەیی بەدەست خۆی بێنی بـە شـێوەیەکی فـەرمی و دانپێنـراو لـە لەلایــەن گــشتیانەوە و بەشــداریی لــە گــشت دەزگــا سیاســی و رۆشنبیری و ئاسایشی و سەربازییەکانیدا (لە میانی شەڕی ناوخۆدا) بکـات. هـەروەها ئێمـە بەشـە داراییەکـەی خۆمـان وەردەگـرت لـەو یارمەتیانەی کە لە لایەن رێکخراوی رزگارخوازی فەلەستینی و لیبیـا و عیراقەوە پێشکەش بـە بزووتنــەوە نیـشتیمانی لوبنـانی دەکـران, ئێمــە وەکــو لایــەنێك یەکـسان بــووین لــە مافەکانمانــدا لــە گــەل لایەنــەکانی دیکــەی نــاو ئــەو بزووتنەوەیــە, وەکــو: حزبــی پێــشکەوتنخوازی سۆسیالیــستی بــە ســەرکردایەتی –کــەمال جــەنبلات– و حزبــی کۆمۆنیــستی لوبنــانی و رێکخــراوی کــاری کۆمۆنیستی و بزووتنەوەی –امل– و ناسرییە بێلایەنـەکان و حزبـی بەعــسی عــەرەبی سۆسیالیــست بــە هــەردوو لقــە ســوریایی و

پەیوەندیە سیاسیەکانمان لە گەل ئەو هێز و لایەنە لوبنانی و فەلەستینیانەدا یەکەم ئەزموونی بوو لە پەیوەندیەکانی عەرەبی-کوردیدا و یەکەم سەرەتاتکێکردنی کورد بوو بە سەر ئەوە هەموو ژمارە زۆرەی هێزە عەرەبیە نیشتیمانی ودیموکراتیەکاندا. ئەرکی ئێمەش روون و ئاشکەرا بوو ئەویش شرۆڤەکردنی رەوشی کورد و مەسەلەی کورد بوو بە هەموو لایەنەکانیەوە بۆ عەرەبە دۆستەکانمان و لە لایەنی بەرامبەریشەوە وەرگتنەکی بێ هاوتا هەبوو بۆ تێگەیشتن و حالێبوون لە مەسەلەکەمان و هاوکاریکردن لە گەل خەباتەکەمان و داننان بە مافەکانمان, زیدەرۆیش نیە گەر بلێم ئێمە لە پێشەوەبووین لە راکشاندنی پردە بەتینەکانی نێوان بزووتنەوەی هەردوو گەلدا و توانیمان کێشەکەمان بە شێوەیەکی دروست روون بکەینەوە و هاوپەیمانانی راستگۆی بۆ بدۆزینەوە.

لە سەر ئاستی پەیوەندیە کوردیە فەلەستینیەکاندا ئێمە هەر لە دوای کۆنفرانسی ١٩٦٥دا دەستمان بەو ئاراستەیە کردبوو, پەیوەندی سیاسیمان بۆ جاری یەکەم لە گەل نوێنەر و کادرێکی پێشکەوتووی بزووتنەوەی -فەتح- دروست کردبوو لە سالی ١٩٦٦ لە دیمەشق کە ناوی -حوسێن مولکی- بوو, پەیوەندییەکانمان بەردەوام بوو و پەرەیسەند, دواتر پەیوندیمان لە گەل - بزووتنەوەی دیموکراتی- دروست بوو پاش ئەوەی لە - بزووتنەوەی میللی- جیا بوویەوە لە سالی ١٩٦٧ و پاش موحازەرە گرنگەکەی هەڤال -نایف حەواتمە- لە زانکۆی دیمەشق کە تیایدا بە روون و ئاشکەرایی رایگەیاند کەوا گەلی کورد مافی

دواتر ئاشناییم له گه‌ل سه‌رکردایه‌تیه‌کانی بزووتنه‌وه‌ی به‌رگری فه‌له‌ستینی دروستکرد به تایبه‌تی –یاسر عه‌ره‌فات, جۆرج حه‌به‌ش, نایف حه‌واتمه, ئه‌بو ئه‌یاد(سه‌لاح خه‌له‌ف), ئه‌بو جیهاد(خه‌لیل ئه‌لوه‌زیر) و که‌سانی دیکه و هه‌روه‌ها سه‌رکردایه‌تیه‌کانی بزووتنه‌وه‌ی نیشتیمانی لوبنانی و په‌یوه‌ندیه‌کانمان له‌گه‌ڵ گشتیان به‌هێز بوو و په‌ره‌یسه‌ند. پاشان بارودۆخمان باشتر بوو دوای ئه‌وه‌ی که هاریکاریمان له بزووتنه‌وه‌ی نیشتیمانی لوبنانی و رێکخراوی رزگاریخوازی فه‌له‌ستینی وه‌رگرت. رۆژێکیان –سوهه‌یل یه‌موت– که که‌سایه‌تیه‌کی نیشتیمانی لوبنانییه و دۆستی سۆڤیه‌ته بانگهێشتی کردم بۆ ماڵه‌که‌ی خۆی و منیش دوو هه‌ڤاڵم له رێکخراوی لوبنان له گه‌ل خۆمدا برد. منی به رۆژنامه‌نووسێکی سۆڤییه‌تی ناساند که له قاهیره‌وه هاتبوو ناوی –

لەو سالانەدا دەستمانکرد بە دروستکردنی پەیوەندی لە گەل دەولەتە سۆسیالیستەکان بە رێگای بالیۆزخانەکانیان لە بەیروت کە پەیوەندی زیندوو و سوودمەند بوون و زۆر قازانجیشی لێکەوتەوە بۆ هەردوولا و بەتایبەتی بۆ ئێمە کە هەلوێستمان ئالوگۆر دەکرد و گەنگەشەمان لە مەسەلەی کورد دەکرد و گوێمان لە سەرنج و پێشنیارەکانیان دەگرت سەبارەت بە هەلوێستی گشتی لە رۆژهەلاتی ناوەراستدا و مەسەلەی کوردی, توانیمان پەرەبسێنین بەو پەیوەندیانەمان تاکو گەیشتە پایتەختەکانی ئەو ولاتانە بە رێگای رێکخراوەکانی – هاوکاری ئافرۆ– ئاسیایی– کە

وا دیــاره ســتراتیژیەتی ئــەو دەوڵەتانــە پــشت بــە پاراســتنی بەرژەوەندیـەکانی خۆیـان دەبەسـتیٚ لـە چوارچـێوەی گـشتیدا بـۆ رووبەرووبوونـەوەی رۆژئـاوا. بـە هـۆی رەوشـی داتـەپیوی کـورد و بزووتنەوەکەیان, وڵاتـە سۆسیالیستەکان رۆژێـك لـە رۆژان هەسـتی بــەوە نــەکرد کــەوا بەرژەوەندیــە ئێــستاییەکانی پێویــست بــە پشتگیریکردنی ئەم گەڵە و بزووتنەوەکەی دەکات, هەرچەندە ئەمـە هاودژە لە گەل پرەنسیپە میتۆدییەکانیان و تێڕوانینەکانیان, حزبـە کۆمۆنیـستەکانی وڵاتــانی تورکیــا, عێــراق, ئێــران و ســوریا هــیچ رۆڵێکیان نەگێڕا لە هەڵسەنگاندنی هەڵویست بـەرەو باشـتر, بـەڵکو هەندێك لەم حزبانە هانی وڵاتە سۆسیالیستەکانیان دا بۆ ئـەوەی لـە بزووتنــەوەی نەتــەوەیی کــوردی -کۆنەپــەرســت- دووربکەونــەوە. ئەمانـە هـەمووی رێگایـان بەربەسـت نـەکرد لـەوەی ئـەو دەوڵەتانـە تێکەڵی لە گەل بزووتنەوەی کورد بکەن بەڵام بە وریاییـەکی زۆرەوە و بــە ئامــادەکرنێکی - بــەدەر- ەوە بــە رێگــای رێکخراوەکــانی هاوکاری و دوستایەتی و پشتگیرکردنی ئاراستەکانی کـە خوازیـاری برایـەتی و ئاشـتی نەتـەوەیین لـەو وڵاتانـەی کـە کێـشەی کوردیـان تێدایـە. شـتێکی سـەیریش کـە هـەرگیز لـە میـشکماندا دەرناچـێت ئەوەیە کەوا بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد بە حوکمی بارودۆخەکـەی دەوروبەری و هەڵوێستی هاودژانەی رۆژئاوا, خۆی بە بەشێك دادەنـا لە سەنگەری سۆسیالیستدا کەچـی وڵاتـەکانی بلـۆکی سۆسیالیـست هەر ئاگایان لیٚ نەبوو و لە خەیاڵێکی دیکەدا بوون.

کەمەنەتەوەی کورد لە لوبنان دەگەیشتتە (٧٠) هەزار کـەس کـە بـە دوو شـەپۆل هاتبوونـە لوبنـان, یـەکێکیان لـە لـە کۆنـەوە لـە

سەرکردایەتی -راستڕەو- لە بەغدا:

لە سەرەتای ساڵی ١٩٧٣ عەبدولحەمید دەروێش و جەگەرخوین

-عەلی رەزا–یە و بە ڕگەز کورد

بوو, هەر ئەویش بوو یاوەریی شاندی – راستڕەو–ی کرد لە بەغدا و پەیوەندی و چالاکیەکانی ئەوانی رێکخست کە لە گفتوگۆی ئاسایشیدا چڕ ببوویەوە و بەو پەیوەندیە روخساریانەی لە گەڵ سەرکردایەتیەکانی حزبە کارتۆنیە کوردیەکانی سەر بە بەعس داپۆشرابوو.

جێگای سەرنجە کەوا پەیوەندییەکانی –راستڕەو– لە گەل دەزگاکانی رژێمی عێراق هاوکات بوو لە گەل پەیوەندییەکانی – عسمەت شەریف وانلی– لە گەل هەمان ئەو دەزگایانەدا کە خەریك بوو ژیانی خۆی لە دەست بدات دوای ئەو هەوڵە تیرۆریەی دووچاری هات لە سویسرا. شاندی –راستڕەو– گەڕایەوە بەیروت و لەوێشەوە چوونە سوریا و عەبدولحەمید دەروێش بانگ کرا و سەرهەنگ – مەحەمەد ناسیف– ی سەرۆکی لقی دەزگای ئاسایشی ناوخۆ لێپرسینەوەی لە گەڵدا کرد سەبارەت بە پەیوەندیی لە گەل رژێمی

به هۆی بارودۆخی قورسی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کورد و دابەشبوونی گەلی کورد لە نێوان چوار دەوڵەتدا و هەماهەنگی نێوان ئەم دەوڵەتانە و بە هۆی کردەوە توند و تیژەکانیان و سیسەتی برسی کردن و بگرە لەناوبردنیش, هەندێك لا لە لایەنەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی نیشتمانی کورد ڕێبازی هۆنینەوەی پەیوەندیان گرتەبەر لە گەڵ هەندێ لەو ڕژێمانەی کوردستانیان دابەش کردبوو بە مەزندەی ئەوەی دەتوانن هاوڕکیە لابەلایەکانی نێوان ئەو ڕژێمانە بقۆزنەوە، ئەم دیاردەیەش زیاتر لە لای بزووتنەوەی کورد لە عێراق بەدیارکەوت لە هۆنینەوەی پەیوەندیەکان لە گەڵ ڕژێمەکانی ئێران و تورکیا و سوریا، بزووتنەوەی کورد لە ئێرانیش پاڵی خۆیان دەدایە ڕژێمی بەغدا، بزووتنەوەی کورد لە تورکیاش پاڵی دەدایە ڕژێمی سوریا. بە داخەوەش لە ڕووەوە هیچ هەماهەنگیەك لە نێوان لایەنە کوردیەکاندا نەبوو لە کاتێکدا هاریکاری نهێنی لە نێوان چوار ڕژێمەکەدا هەبوو لە پێناو گرتنەخۆی بزووتنەوەی کوردی و پاکتاوکردنی بە ڕێگای چوونە ناو ریزەکانیەوە بە شێوەی ئاسایشی و سیاسی، زۆر لە لایەنەکانیش لە سەر کیسی سەربەخۆیی و ڕاستگۆیی و یەکێتییان باجێکی زۆریان دا، هەروەها ئەو ڕژێمانە پەیوەندیەکانیان قۆستەوە بۆ گەرمکردنی دوژمنایەتی لە نێوان بزووتنەوەی کورددا و هاندانیان بۆ شەڕی کورد–کورد و بۆ

شتێکی سوودمەند و پێویستە کەوا ئەم کێشەیە –پەیوەندیەکان لەگــەڵ ڕژێمــە داگیرکــەرەکانی کوردســتان– لــە میــانی کــاری گۆڕانکاریـدا لـە سـەرووی خـشتەی کـاری خـەباتگێڕانی کـورد بێـت ئــەویش بــە هەڵــسەنگاندن و ســوود وەرگــرتن لــە وانــەکانی و

ئێمە هەر لە سەرەتاوە ڕێبازێکی نوێمان گرتە بەر لە پەیوەندیە سیاسیەکانماندا لەسەر ئاستی نیشتمانی سوریایی و هەرێمی, ئەویش جەخت کردن بوو لە سەر هێزە شوڕشگێڕیەکان و بزووتنەوە دیموکراتیخوازەکان و ڕێکخراوە ناحکومیەکان و هێزەکانی ڕزگاریخوازی عەرەبی، هەر لە سەرەتاوەش ئاراستەمان نەتەوەیی بوو لە شرۆڤەکردنی کێشەی کورد و عەدالەتی ئەو کێشەیە و ڕەچاوکردنی بەرژەوەندیەکانی گشت پارچەکان، ئەمەش بووە هۆیەك لەو هۆیانەی کەوا بکەوینە بەر ئامانجی ناحەزانمان, چونکە پرۆژەیەکی ڕێك وپێك و بەرنامەیەکی ڕوون و تەنکمان هەڵگرتبوو سەبارەت بە کێشەی نەتەوەییمان.

کۆمبەندی کاوەی ڕۆشنبیری کوردی:

سـێ هـۆ وایلێکـردین بـیر لـە دامەزرانـدنی کۆمبەنـدی کـاوەی ڕۆشنبیری کوردی– لە بەیرووت بکەینەوە هۆی یەکەم مێژوویی بـوو پەیوەست بوو بە کەلتوور و ڕابردووی بزووتنەوەی کوردی لە سوریا کە کاریگەر بوو بە –قوتابخانەی بەدرخانیەکان– ئەمیش بریتی بوو لـە ڕێبـازێکی نەتـەوەیی کـە دوو ڕووی هـەبوو. ڕوویـەکی سیاسـی: شـــۆڕش و بـــەرگری چـــەکداری و ڕووبەڕووبونـــەوەی دوژمـــن بەخۆوەدەگرێت لە پاڵ کـاری ڕێکخـستنی و دامەزرانـدنی کۆمەڵـە و ڕێکخراوی سیاسـی. ڕوویـەکی ڕۆشـنبیریش: دەرخـستنی ڕۆژنامـە و گۆڤارەکـان و پـەیڕەوکردنی پیتــە لاتینیــەکان لــە ئــەلف و بێــی کوردیدا، چاپکردنی پەرتووك و کارەکان دەربـارەی مێـژوو و وێـژە و شیعر و فێرکردن و بەرفراوانکردنی زمانی کوردیی بە خۆوە دەگرت. ئەو قوتابخانەیـە کاریگـەری لـە مێژوومانـدا کـرد و مـۆرکی تایبـەتی خۆی خزاندە بونیادی بزووتنەوەی نەتەوەییمان و حزبی دیموکراتی کوردستان لە سوریا و بەرنامە نەتەوەیی و دروشمـی یەکگرتنەکـەی و مۆرکە ڕۆشنبیریەکەی.

هـۆی دووەم بابـەتی بـوو، لـە میـانی ئـەزموونی یەکـەممان لـە پەیوەندیەکانمانــدا لــە گــەڵ لایەنــەکانی بزووتنــەوەی نیــشتمانی عەرەب سەریهەڵدا و ئەو کات بەدیارکەوت کەوا کەلێن و بۆشـاییەکی قووڵ هەیە لە ڕووی نەبوونی هیچ سەرچاوەیەکی نووسراو سەبارەت بە گەلی کورد و کێشە نەتەوەییەکەی و مافە ڕەواکـانی بـە تایبـەتی بە زمانی عەرەبی کە ئەمـەش بێئاگاییـەکی عـەرەبیی دروسـت کـرد لەمەڕ ڕاسـتیەکانی کێـشەی کـورد کـە هەنـدێ جـار بـەبێ مەبەسـت

هـۆی سـێیەم سیاسـی بـوو، ئـەویش بەرنگاربوونـەوەی نـسکۆی نەتــەوەیی بــوو کــە ڕووبــەرووی شۆڕشــی ئــەیلول و بزووتنــەوەی نەتەوەیی کوردی لە عێراق و سەرکردایەتیە مێژووییەکـەی بوویـەوە و بە کارەساتێك دادەنـرا بەسـەر گـەلی کـورد لـە گشت شـوێنێکدا, ئەمەش پاڵی ناین بـەرەو بـزاڤ کـردن و ڕاگەیانـدن کـەوا گـەلی کـورد کۆتـا نـەبووە و بزووتنـەوەی کـوردی کۆتـایی نـەهاتووە بـەڵکو لـە شــەڕێکی ناهــاوهێزدا دۆڕا و تاکــە چەکیــشمان لــەو کارەمانــدا ڕووبەڕووبوونەوەی ڕۆشنبیری بوو. لە جەرگـەی بـەیرووتی ناوەنـدی ڕۆشـنبیری عـەرەبی و و بـەم شـێوەیە بـە کۆشـشی هـەڤاڵانمان لـە ئــەوروپا و بــە دروســتیش ئەوانــەی کــە لــە –یــەکێتی سـۆڤیەتی پێـشوو– بـوون –کۆمبەنـدی کـاوەی ڕۆشـنبیری کـوردی–مـان لـە بەیرووت دامەزراند لە ١٤ ی نیسانی ساڵی ١٩٧٥، وەکـو باسیـشمان کرد, پێش ئەو –کۆمەڵەی ڕۆشنبیری کۆمەڵایەتی کوردی– بە چەند سـاڵێك پێـشتر دامـەزرابوو و نۆبـەرەی بەرهەمـەکانی پـەرتووکی –قارەمانی کوردی سـۆڤێتی– –لیتـیکین– بـوو، لێرەشـدا دەبـێ مـن ئەوە ڕوون بکەمەوە کەوا لە ڕاستیدا ئێمە موغامەرەمان دەکرد لەو پرۆژەیەدا بەو ڕەوشە سەختەمان لە ڕووی داراییـەوە و لـەو کاتـەی کـە شــەڕی نــاوخۆیی بــەردەوام بــوو و ڕۆژانــە ڕووبــەڕووی مــردن دەبووینــەوە کاتێــك بــەرەو چــاپخانە دەڕۆیــشتین بــە مەبەســتی پێداچوونەوە و بە دواداچوونیدا. دیـسان لێرەشـدا پێویـستە ئامـاژە بە ڕۆڵی بـرادەر –جـۆرج حـداد– خـاوەنی –دارالکاتـب– بکـەم کـە باشــترین پاڵپــشتمان بــوو لــەو ئەرکــە ڕۆشــنبیریەماندا و بەشــداری

کۆمبەنـد ڕێگـای بـە خۆنـەدا کـە تـەنها بـە دیلـی –چـاپ و دابەشکردن– بمێنێتـەوە یـاخود تـەنها ڕێگـای بازرگـانی بگرێتەبـەر (چونکە پـەرتووکی کـوردی لـە ڕۆژهـەڵاتی ناوەڕاسـتدا تـاکو ئێـستا زەرەرمەندە) بەڵکو ڕێگای ڕاستی خۆی بڕی بە ئەنجامـدانی ئـەرکی ڕۆشنبیری جیاجیا و لە گۆڕەپانی ئەوڕوپا و کوردسـتان دەسـتیکرد بـە سـازدانی کـۆڕی زانـستی و ڕۆشـنبیری و سیاسـی و هـزری و ژمارەیان گەیشتۆتە دەیـان کـۆڕ هـەروەها ئەنجامـدانی ڤیـستیڤاڵی ڕۆشنبیری و بایەخدان بە هونەر و مۆسیقا و فۆلکلۆر لە ناوەوە و لە دەرەوە بە ڕێگـای تیـپ و کۆمەڵەکانـەوە, تیپـی کـاوەی هونـەریش یەکـەم تیپـی هونـەری بـوو کـە لـە سـوریا دامـەزرا هاوکـات لەگـەڵ سـەرهەڵدانی کۆمبەنـد. هـەروەها کۆمبەنـد بـە سـەرکەوتوویی لـە دەرگایەکی دیکەی دا ئەویش دەرگای مافی مرۆڤە و دەسـتیکرد بـە بەشداریکردن لە چـالاکی و بـزاڤ و کۆنگرەکـانی مـافی مـرۆڤ لەسـەر ئاستی هەرێمی و جیهانی و تاکە لایەنی کوردی بـوو کـە بانگهێـشت کرابوو بۆ کۆنگرەی –دۆربـان– لـە باشـووری ئـەفریقیا سـاڵی ٢٠٠٢ دەربارەی ڕەگەزپەرستی و جیاکردنەوەی ڕەگەزی.

له بیریشمان ناچێت بڵێین کۆمبەند هەندێك لـه ئەرکـەکانی خـۆی به جێهێنا بەرامبەر به قوتابخانەی بەدرخانیەکان به وێنەگرتنـەوه و چـاپکردنەوەی کارەکـانی –جـەلادەت و کامـەران بـەدرخان– و گۆڤاری –هاوار، ڕووناهی و ژینا نوو– که ئەو پیـشڕەوه بەراهیيانـه دەریان خستبوون ئێمەش هێشتان لەسەر ڕێگای ئـەوان دەڕۆیـن لـه پڕۆژه ڕۆشنبیریەکانمان و بەرنامه نەتەوەییەکانماندا.

ئـەو کـەلتووره ڕۆشـنبیریەی ئـەمڕۆ شـانازی پێـوه دەکـەین دەرەنجامی ڕۆڵـی ڕۆشـنبیری ڕێبـازه چـەپەکەمانه لـه پێشخـستنی ڕۆشـنبیری نەتـەوەیی دیمـوکراتی و مرۆڤایـەتی، بێجگـه لەمـەش دامەزراندنی تیپه وەرزشیەکان، دەرخستنی گۆڤار و سەکۆی هـزری و دامەزراندنی کۆمەڵەکانی دۆستایەتی کورد و عەرەب هـەر بـۆ ئـەو دەگەڕێتـــەوه هـــەروەها زیندووکردنـــەوه و بـــەرفراوانکردنی ئاهەنگەکانیش به بۆنـەی نـەورۆز و وەرچـەرخاندنیان بـۆ بـاڵاکردنی ڕابوونمـان و بـۆ ڕووبەڕووبوونـەوەی پیلانـەکانی –تواندنـەوەی نەتەوەیی– له پێشوودا و به عەرەبکردن له دواییدا.

کۆنگرەکانی حزب:

پێشتر گووتم کەوا دوای گەیشتنم به بـەیروت دەسـتمان کـرد بـه خۆئامادەکردن بـۆ بەسـتنی کـۆنگرەی سـێیەم. ڕاپـۆرتی سیاسـی، پـڕۆژەی بەرنامـەی حـزب، پـەیڕەوەی نـاوخۆ، پـڕۆژەی بەرنامـەی بـەرەی نیـشتمانی کـوردی لـه سـوریا و –دانەیـەکی دیکـەش بـۆ– بەرەی نیشتمانی کوردستانیمان ئامـادەکرد. گەیـشتمەوه دیمەشـق به هۆی ڕێگاکانی برادەرانمان له یەکێك له لایەنـەکانی فەلەسـتینی،

هەروەها چاوم کەوت بە باڵەکەی دیکە و داوام لە -عەبدولوەهاب ڕەشوانی- کرد نامەیەکی سلاَو ئاراستەی کۆنگرەکەمان بکات, بەلاَم دوای بەخۆداچوونەوە نەیکرد، لەگەڵ -ئیبراهیم بەکری- کۆبوومەوە و لە ماڵەکەی زۆر هەواڵ و زانراوەی پێگەیاندم بە تایبەتی سەبارەت بە وردەکاریەکانی پەیوەندیان لە گەڵ حزبی

لەو کۆنگرەیەدا دیسان جەختمان کردەوە کەوا دەرچوونمان لـەو پێگیریانەی کۆنگرەی نیشتمانی یەکخستنی کوردەکـانی سـوریا کـە لەکوردستانی عێراق بەسترا بە هیچ شـێوەیەك لـە شـێوەکان واتـای ئەوە ناگەیەنێت کەوا ئێمە هەڵوێستمان بەرامبەر بە پارتی و بارزانی ڕابـــەر گـــۆڕاوە بـــەڵکو کاردەکـــەین بـــۆ دروســـتکردنەوەی ئـــەو پەیوەندیانە وەکو سەردەمی پێشووی پاش ئەوەی تووشی شـلەژان هات بە هۆی ئەو هۆکارانەی کە باسمانکردن.

گەڕامەوە بـەیرووت پـاش ئـەوەی خێزانەکـەم –دایکـی لەوەنـد– خواست کە هەڤاڵ و خوشکی یەکێك لە هەڤاڵە چـالاکەکانمان بـوو و لە ڕێکخراوی دیمەشق و و لە بنەماڵەیەکی نیـشتمانپەروەری ناسـراو بوو. دەستمان بە چـالاکی سیاسـی کـرد لەسـەر بنـەماکانی بڕیـار و ڕێنماییەکانی کۆنگرەی سێیەم.

زۆری نـەبرد و گێـچەڵەکان سـەریان هەڵـدا, بـۆ ئێمـەش ڕوون و ئاشکرا بوو کە پاڵەپەستۆی دەسـەڵات و هەوڵـەکانی لـە پـشتەوەی

بـەم جـۆرە وەكـو گـوتم گێـچەڵ هاتنـە ئـاراوە و پێویـستی بـە بەسـتنی كـۆنگرەی چـوارەم كـرد, لــە دەوروبــەری –بــەیرووتی ڕۆژهەلاَت– لە ساڵی ١٩٧٤ ڕۆژی كۆتا هاتنی كۆنگرەكە ڕووداوە بە ناوبانگەكـەی –پـاس– ڕوویـدا كـە هەنـدێ لـە ئەنـدامانی حزبـی – كەتائیبی لوبنانی– ژمارەیەك فەلەستینیان كوشـت لـە ناوچـەی – عەینولرومانـە–. لـەم كۆنگرەیـەدا هـەوڵمان دا شـتەكان بخەینـەوە جێگای خۆیان بـە ڕێگـای ڕێككـاری ڕێكخـستنی و پابەنـد بـوون بە بڕیارەكان بەڵام ژمارەیەك لە هەڤاڵانی سەركردایەتیمان كە بـەر لـە ئامادەبوونیان لەگەڵ جەلال تاڵەبانی ڕێككـەوتبوون و بـەڵێنیان لـەو وەرگرتبـوو كـەوا لـە حاڵـەتی جودابوونەوەیانـدا لـە حـزب هاوكـاری داراییان پێـشكەش بكـات, ئـەو هەڤاڵانـە گەڕانـەوە سـوریا و سـوور بوون لەسەر داقلیشان و جودابوونەوە و دەستیان كرد بە وەرگرتنی ڕێنماییـــەكان لـــە تاڵـــەبانی لەگـــەڵ گوژمەیـــەكی دراو، پاشـــان جودابوونـەوەیان ڕاگەیانـد و هــەموو بڕیـار و بەنـدەكانی پـەیڕەوی ناوخۆ و تێكەڵی و بە یەكـەوە ژیـانی دوور و درێـژمانیان بـەرپێ دا. توانیان كۆمەڵە هـەڤاڵێكیش لـە هەنـدێ ناوچـەكاندا بـە لای خۆیـان كێش بكەن بەڵام بە بێ ئەوەی بتوانن ببن ڕێكخـستنێكی جێگـرەوە كە جێی ڕێزی خـەڵكانی دیكـە بێـت و پارەكـانی تاڵـەبانیش بـەلاش ڕۆیشت.

لە ساڵی ١٩٧٥ كۆنگرەی خۆمان بەست لە كەشـێكی ئاسـوودەدا لە بەیرووت و لە یەكێك لە بارەگاكانی بزووتنـەوەی –فـەتح– وەكـو دەستپێشخەریەكی هاوكـاری و هاریكـاری لەگەڵمانـدا بـە هـۆی ئـەو پێـــشكەوتنەی كـــە ڕوویـــدا بـــوو لـــە پەیوەندیەكانمانـــدا. لـــەم كۆنگرەیەماندا توانیمان لێكۆڵینـەوە لـە چـەندین لـە كێـشەكانمان و

پەیوەندیەکانی عەرەبی و پڕۆژەی ناوبژی:

پەیوەندیـەکانی عـەرەبیمان لـەو چـوار سـاڵەی دوایـی پـاش گەیشتنم بۆ بەیرووت پێشکەوتنێکی بـەرفراوانی بـە خۆیـەوە بینـی بێجگە لەو پەیوەندیە سیاسیانەی کە دروست بوون و بـە تـین کـران لە گەڵ هێزە نیشتمانیە لوبنانیەکان و لایەنە فەلەستینیەکان وەکـو پێشتر باسمان کردن، پەیوەندی دیار دروست بـوو لـە گـەڵ هەنـدێ لایەن و هێزەکانی ڕزگاریخوازی عەرەبی، بە تایبـەتی لەگـەڵ حزبـی سۆشیالیـستی فـەرمانڕەوا لـە کۆمـاری یەمـەنی دیمـوکراتی بـە شـێوەیەکی فـەرمیش بانگهێـشت کـرام بـۆ –عـەدەن– و وتوویـژم لەگەڵ سەرکردایەتی سیاسیدا کرد و لـە میانیـدا برادەرانـی یەمـەنی ڕەزامەنـدی خۆیـان دەربـڕی بـە بەخـشینی پەسـاپۆرت پێمـان بـە گـوێرەی پێویـستیمان، پەسـاپۆرتێکی دیبلۆماسیـشیان بــە مـن بەخشی تا نەمانی کۆمار و دروستبوونی یەکبوونی یەمـەنی هـەر بـە کارم دێنا. سەردانەکان بۆ ئەوێ دووبارە بوونەوە لە چەندین بۆنەدا و پەیوەندیمان لـە گـەڵ بـەرەی ڕزگـاریخوازی نیـشتمانی جـەزائیری دروست بوو هەروەها لە گەڵ زۆربەی حزب و ڕێکخراوەکانی ناوچەی کەنداو و زۆربـەی حزبـە کۆمۆنیستیەکانی عـەرەبی. لـە میـانی ئـەو پەیوەندیانەمانـدا کێـشەکانی بزووتنـەوەی نەتـەوەی کوردمـان دەخـستە ڕوو و ڕەوش و بارودۆخەکـەیمان شـرۆڤە دەکـرد و هەڵوێـستی سیاسـی ئەرێیانـەمان لـە زۆربـەیان دەسـتەبەر دەکـرد. پێش نـسکۆی بزووتنـەوەی کـوردی لـە عێـراق و دوای سـەرهەڵدانی نیشانەکانی کە ئاماژە بـە ئەگـەرەکانی نوێبوونـەوەی شـەڕ دەکـات لـەوێ، دەستپێـشخەریەکمان خـستە ڕوو بـۆ برادەرانـی عـەرەب لـە پێناو هەوڵـدان بـۆ ناوبـژیکردن لـە نێـوان هـەردوو لایەنـدا لـە پێنـاو گەڕانـەوە بـۆ وتوویـژ و ڕێگـاگرتن لـە شـەڕ، لـەو کارەشمانـدا لـەو

-عـەزیز شـێخ ڕەزا- کـە

بەڕاستگۆیی و ڕاستی دەناسرا و بە درێژی بـۆم باسـی پڕۆژەکـەمان کرد کە چـیمان کـردووە و چ کاردانەوەپـەکی هـەبووە، داوام لێکـرد نامەیەك سـەبارەت بـە بابەتەکـە بگەیـەنێت بـە بـارزانی و نیـشانەی سەرسوڕمانم لە دەموچاوی بینی و پێی گووتم:"تۆ چی دەڵێـی گـەر ئەم جارە شەڕ داگیرسێتەوە ئێمە دەگەینـە بەغـدا". بێگومـان ئـەو ئەم قسانەی کردووە بە پێـی ئـەو زانراوانـەی کـە پێـی گەیـشتووە. تاکو ئێستاش نازانم نامەکە بە بارزانی گەیشت یان نـا، بـە تایبـەتی من وام مەزەندە کرد کەوا تاکە ئامرازی شـێخ عـەزیز بـۆ پەیوەنـدی کردن باڵیۆزخانەی ئێران بوو لە بەیرووت.

پەیوەندییەکانی نەتەوەیی و شوێنی گۆڕەپانی کوردی سوریا:

ئێمە هەر لە ڕۆژانی یەکەمی شۆڕشی ئەیلولەوە لە هەڵوێست و ڕەفتارماندا ڕاستگۆ بووین لە گەل سەرکردایەتی بارزانی و بە ئاگا بووین لە سەر ئەو کەسە و ڕێبازەکەی بە شێوەیەك کە جێی دودڵی نەبوو, لە پێناو سەرکەوتنی شۆڕش بە تایبەتی لە ڕۆژانی سەختیدا هەموو توانایەکمان پێشکەشکرد. لە یادمە کاتێك کە بەرپرسی ڕێکخراوەکانی ناوچەکەمان بووم لە ساڵانی (١٩٦١ - ١٩٦٢-١٩٦٣) هەڤالانمان لە گوندەکانی سەر سنوری سوریا-تورکیا دەستپێشخەریان کرد لە داماڵینی مینە -کەسیەکان- و ناردرانە بەرەی بادینان و لەوێش زۆر سوودیان لێوەرگرت, تەنانەت هەڤاڵی شەهیدمان -لەتیف شاکر کە من بەرپرسی ڕاستەوخۆی ئەو بووم لە ئەنجامی هەڵەکردنێك شەهید بوو کاتێك ویستی بە تەنیا بەو ئەرکە هەڵسێت بەبێ یاوەری بسپوری شارەزا. هەروەها ئێمە ڕازی بووین لە سەر لێکدانی ڕێکخراوی حزبمان لە ئەوروپا لە گەل ڕێکخراوی پارتیی برا بۆ پشتگیرکردنی شۆڕش و سەرکردەکەی. لە هەمان کاتیشدا کەمتەرخەمیمان نەکرد لە یارمەتیدان و گەیاندنی ڕۆژنامەنووسانی بیانی بۆ ناوچە ڕزگارکراوەکان. لەوانەی کە بە بیریشم دێن -جان بیرڤینۆ, جیرار شالیان, یەفگینی پریماکۆڤ, دانا ئادەم شمیدت و خەڵکی دیکەش. هەروەها پەیوەندی دۆستانەمان لە گەل سەرکردایەتی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران دروستکرد هەر لەو سەردەمەوە کە -کەریمی حوسامی و عەبدولڕەحمانی قاسملۆ- لە ئەوروپا بوون و لە ماوەی کە لە عێراقیش بوون و پێشتریش, پەیوەندی نامەگۆڕینەوەی

لە پەیوەندیە نەتەوەییەکانماندا پشتمان بە تێڕوانینێکی ڕوون و ئاشکرا دەبەست لە هاوکاری و داننان بە بەرامبەر و ڕێزگرتن لە کاری ناوخۆیان و گەیشتن بە چوونە ناو چوارچێوەی بەرەی کوردستانی بەرفراوان لەسەر ئاستی هەر چوار پارچەدا. بەرنامەشمان لەم ڕووەوە لە ساڵی ١٩٧٣ تەواو کردبوو لە کۆنگرەی سێیەمەوە تا ڕۆژێك لە ڕۆژان لەو کاتەی کە لە لوبنان بووین گەیشتە ئەوەی کە نووسینەگەکەمان ببێت بە ناوەندێکی نەتەوەیی نوێنەری پێنج لە حزبە کوردستانیەکانی تورکیا کۆببنەوە لە گەڵ پارتێکی کوردستانی ئێران بێجگە لە حزبەکەمان و ڕێکخراوەکەمان لە لوبنان. شەڕی ناوخۆی لوبنانی و بارودۆخە ناهەموارەکەشی ڕێگای لە ئەنجامدانی ئەرکی نەتەوەییمانی نەگرت. شەڕ بەسەری دادایین و ئێمە ئەندام بووین لە بزووتنەوەی نیشتمانی لوبنان کە

هەوڵـــەکانمان لەگـــەڵ برایانمـــان لـــە پـــارت و ڕێکخـــراوە کوردســـتانیەکان هێوربوونـــەوەی بـــە خـــۆوە نـــەبینی بـــە ڕێگـــای گەنگەشە و دیدار لە پێناو گەیشتن بە چوارچێوەیەك کـە هێزەکـانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی کۆبکاتەوە و ڕێگا بگرێت لـە شـەڕ و خۆی ببەستێتەوە بە گفتوگۆی ئاشتیانە، ئەم هەوڵانـەش زۆربـەی هێـزە سیاسـیەکانی کـوردی دەگرتـەوە لـە پارچـە جیاجیاکـانی کوردسـتان، وەکـو کاردانـەوە و بەرپەرچـدانەوەیەك بـۆ ئـەو هەوڵـە جددیانـەمان و بـۆ ئـەو پـڕۆژە پاڵپـشتەمان بـە بەرنامـە و پلانـی کـارکردن کـە لـە لایـەن دۆسـتانمان و هاوپـەیمانانمان لـە هێـزە

-عەبدولحەمید دەروێش- لـە نێـوان دیمەشـق و ئـەوروپادا گەیـشتە بـەرزترین رێـژە لـە کاتێـکدا سـەرکردایەتیەکانی نیـشتمانی کـوردی گشتیان سەفەریان لێ قەدەغە کرابوو. لە ڕووی مێژووییەوە هەر لـە سەرەتای دارشـتنی سـنوور و سـەرهەڵدانی -کوردسـتانی ڕۆژئـاوا- گۆڕەپانەکانی بوو بە وێستگەیەکی دیار بۆ گرتنەخۆ و حەسانەوەی جەنگاوەرانی لە باکوور هاتوو و کەشێکی لە باری هەبوو بـۆ دانـانی پـــلان و بەرنامـــە لـــە پێنـــاو درێـــژەدان بـــە تێکۆشـــان و خۆبەدەستەوەنەدان بەرامبەر بە زەبرە پڕ لە ئازارەکانی کە بە سێ قۆناغی لە دوای یەکدا هـاتن، قۆنـاغی سـاڵی ١٩١٥، قۆنـاغی سـاڵی ١٩٢٥، قۆناغی ساڵی ١٩٣٠ و هەر لە دەرچـوونی یەکـەم ڕۆژنامـەوە -کوردستان- پێش زیـاتر لـە سـەد سـاڵ بایەخـدان بـەم گۆڕەپانـە شـــتێکی ئاشـــکرا و دیـــار بـــوو وەك لـــە وتـــار و نامەکانـــدا بـــەدەر دەکـــەوێت، گۆڕەپانەکـــە یەکـــەم بـــەردی بناغـــە و ســـەرەکیی هاوپەیمانیەتی کورد-ئەرمەنی بە خۆوە بینی پاش ئەوەی ژەنـەڕاڵ

لەسـەر ئـەم گۆڕەپانـەدا تـۆوی تێکـەڵکردن وپیتانـدنی هـزری و

بۆیـه شـتێکی سـەیر نیـه کـه باشـوور دوای ئـەوە ببێتـه تاکـه سەرچـاوەی کێـشەکانی بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی کـوردی و ناوەندێك بۆ ڕاکێشانی بزووتنەوەی کوردی لـه هـەر سـێ بەشـەکانی دیکه –بە گۆڕەپانەکەمانـەوە– بـۆ لای خـۆی, هـەروەها ببێـت بـه جەمسەرێك کە خەڵکانی دیکە ململانێی لەسەر دەکـەن بـە ئەرێیانـه یـان نەرێیانـه و ببێـت بـه مەرجـەعێك بـۆ سەرچـاوەی شـەرعیەتی نەتـەوەیی و بـه لاوەنـانی ناکۆکیـەکانی نـاوخۆیی لـه نێـوان حزبـه کوردستانیەکاندا و لە میانی ئەم کارە بەردەوامەی بۆ مـاوەی زیـاتر لە ۳۰ ساڵ شتێکی سوودمەندە کە ئاماژە بەو ڕاستیە بکـەین کـەوا –چـەپڕەوی نەتـەوەیی– لـەم بەشـەدا پـێش هـەموو پارچـەکانی دیکەی کوردستان –بـارزانیزم– ی دۆزیـەوە وەکـو ڕێبـازێکی هـزری سیاسـی نەتـەوەیی و دەستپێـشخەری کـرد لـە دروسـتکردنی پەیوەندی و بەردەوامبوونی لەگەڵ سـەرکردایەتی بـارزانی. ئەمـەش لە –چەپڕەوی نەتەوەیی– حزبی دیموکراتی کوردسـتانی ئێـران بـه سەرکردایەتی –ئەحمەد تۆفیق– و حزبەکەمان (پـارتی دیمـوکراتی چەپڕەوی کورد لە سوریا و پاشان بـوو بـه پـارتی هـەڤگرتنی گـەلی

-چەپڕەوی نەتەوەیی- خۆ ئەوە

یەکەمیان درەنگ دۆزینەوەی بارزانیزم بوو و دواکەوتنی هزریی و - منداڵیەتی چەپڕەوانەی- بوو هەندێ جار، هەروەها بێتوانایی بوو لە دانانی بەرنامەیەکی ڕوون بۆ پەیوەندیەکانی لە گەڵ بارزانی و کەمتەرخەمی بوو لە دارشتنی ستراتیژیەتێکی بابەتیانە و شۆڕشگێڕانە بۆ بزووتنەوەی کوردی. شتێکی گونجاو و سوودمەندە لە ڕووی دەستپاکی مێژووییەوە بڵێین کەوا -چەپڕەوی نەتەوەیی- پێشتر ئەمەکدار بووە و ئێستاش ئەمەکدارە بۆ مەسەلەی بارزانیزم و هەڵەی نابچووك لە لایەنی دیکەوە بەرامبەرمان و بەرامبەر خەڵکانی دیکە ڕوویدا، هەرچەندە گەواهی (ئیدریس بارزانی) ١٣ ساڵ دواکەوت بەڵام هەر چۆنێك بێت جارێکی تر ڕوونـاکی خستەوە سەر و جارێکی تر بەهای بەخشییەوە بە هەوڵدان بۆ هەڵسەنگاندنی ڕابردوو بۆ بەرەو ئایندە چوون ئەویش کاتێك کە لە دیدارەکەماندا لە ساڵی ١٩٨٣ لە لیبیا و بە ئامادەبوونی فازل میرانی و ڕۆژ نوری شاوەیس و سعید بارزانی پێی گووتم:"خوا شاهیدە ئێمە زوڵممان لە ئێوە کرد سەلاح" و ئاماژەی بە هەڵوێستی خۆیان دەکرد لە میانی کۆنگرەی نیشتمانی کوردەکانی سوریا ساڵی ١٩٧٠ لە ناوپردان.

پێموایە گۆڕەپانەکەمان بە هەموو خەسڵەتە مێژووی و نوێیەکانیەوە شایستەی بایەخپێدانێکی زیاترن لە لایەن برایانمان لە باکوور و باشوور ئەویش بە پشتگوێ نەخستنی هەبوونی،

شتێکی سوودمەندە لێرەدا ڕوون بکەینەوە کەوا بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد لە سوریا هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانیەوە پشت بە خەباتی سیاسی دەگریٚ وەکو شێوازێك بۆ بەدیهێنانی ئامانج و داخوازیەکانی و ئەم بابەتەیە نەبووەتە کێشەیەکی ناکۆکی لە نێوان -چەپی نەتەوەیی- و -ڕاسترەوی نەتەوەیی- دا, هەروەها هیچ ڕەوتێکی دیکە لە گۆڕەپانەکەیدا توندوتیژی و تێکۆشانی چەکداری هەڵنەبژاردووە. ئەمەش بە بینینی من بۆ چەند هۆیەك دەگەڕێتەوە:

یەکەم : لەسەرەتاکانەوە گۆڕەپانەکەمان بووە جێی -هەناسە هەڵکێشان- و لە خۆگرتنی ئەو جەنگاوەرانەی کە شکستیان هێنابوو لە بەرامبەر عوسمانیەکان و کەمالیەکاندا و هەستیان بە بێهوودەیی تێکۆشانی چەکداری کرد و بە تایبەتی دووبارەبوونەوەی شکستەکان و دواییینیان هەوڵە بێهوودەکان بوو لە ناردنی جەنگاوەران بۆ کوردستانی تورکیا لە سالأنی سیەکاندا. کوردی سوریاش دەرسیان وەرگرت لەم هەڵوێستە و پابەند بوون بە ڕێبازی ئاشتیانە و کاری سیاسی بە تایبەتی جوگرافیای ناوچە کوردیەکان لە سوریا هاوکار نیە تەنانەت بۆ بیرکردنەوەش لە مەسەلەکانی شۆڕشی چەکداری.

دووەم : سیمای ئاشتیانەی مێژوویی بزووتنەوەی نیشتمانی

سـێیەم : سروشـتی ئاشـتیانەی کـوردی سـوریا, کـە لـە کاریگـەبوونی بـە شـوێنی مێـژوویی -جـوگرافی- نێـوان هـەردوو ڕووباردا هەڵقوڵاوە کە بێشکەی شارستانیەتەکان و ڕۆشنبیریەکان و هـۆزە بەیەکـەوە ژیاوەکانـە و ویـستی هۆشـیارانەیە لـە خواسـتنی چارەسەری ئاشتیانە و دیموکراتیانەی مەسەلەی نەتـەوەیی کـوردی و بەیەکەوە ژیان لەگەڵ گەلی عـەرەب و نەتـەوەکانی دیکـە لـە یـەك چوارچێوەی نیشتمانیدا.

ئاشـکرایە کـەوا گـەلی کـورد لـە سـوریا -بەختـەوەرە- بـەم بەدەریـەی لـە چـوار بەشـەکانی دیکـەی کوردسـتان لـە خـەباتی ئاشـتیانەی ڕەوا و دادوەرانـەی خۆیـدا و بـە بـێ خـوێن ڕشـتن و قوربانبـدان. ئەمـەش ئەرێیانـە ڕەنگـی دایـەوە سـەر پەیوەندیـە ناوخۆییـەکانی بزووتنـەوەی سیاسـی کـوردی و نەکەوتنـە بـەر بارمتەیی لایەنە هەرێمیەکان بە بیـانووی دابینکردنـی -هاریکـاری- سـەربازی و خـۆراك و چـەك بـۆ جـەنگاوەرانیان بەرامبـەر پێشکەشکردنی دەستبەرداریەکان.

سەرەتاکانی گۆڕان لە بونیادی بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردی و ووتارەکەیدا :

لـە سـاڵی ١٩٧٥ دیمـەنی سیاسـی لەسـەر گۆڕەپـانی سیاسـی کوردستان بەم شێوەیەی خوارەوە بوو:

لە سوریا پڕۆژە شۆڤینیەکان –پشتێنەی عەرەبی و بێبەشـکردن لـە ڕەگەزنامـەی سـوریایی– و ڕاونـان و زینـدانکردنی خـەباتگێڕە کوردەکـان بـەردەوام بـوو، دەسـەڵاتەکانی ئاسایـشی نـاوخۆیی, دەسـەڵاتی خـۆی بەسـەر ناوچـە کوردیەکانـدا کێـشابوو و خـۆی هەڵدەقورتاندە نێو گشت شتێکی بچووك و گەورە بە ڕێگـای دەزگـا تایبەتیەکانی پەیوەنددار بە فایلی کورد، بزووتنـەوەی کـوردیش لـە ڕێگای حزبەکانیەوە هەوڵی دەدا کارەکە چارەسەر بکات بەڵام بەبێ دەستهێنانی هیچ سەرکەوتنێکی شایستە.

لە عێراقدا نسکۆیە پڕ ئازارەکە دروست بـوو و کۆچـکردن بـەرەو ئێران ڕوویدا و سەرکردەو خەباتگێڕەکانی کورد لـەوێ بـارودۆخێکی سەختیان چەشت و بوونە نێچیری ژێر بەزەیی ڕژێمی شـای دژکـاری ئومێد و خواستەکانی کورد، بۆ جیهـان وا دەرکـەوت کـەوا ناوەنـدی سـەرەکی بزووتنـەوەی نەتـەوەیی کـورد بـە سـەرکردایەتی بـارزانی ڕووخا.

لە تورکیا دوای هەڵبزاوی ڕۆشنبیری و سیاسی لـە هەنـدێ ساڵدا لە لایەن نیشتمانپەروەر کوردەکانەوە کە هـەوڵیان دا سـوود لـەو – دیموکراتیـە ڕێژەییـە– وەرگـرن کـەوا لـە هەنـدێ سـەردەمدا خـۆی بـەدیار دەخـست, سـەربازان جـارێکی دیکـە گەڕانـەوە و حـوکمی نائاساییان و یاسا توندوتیژەکانیان بەسەر کوردسـتاندا سـەپاندەوە و هەڵمـەتی دەسـتگیرکردنی بـەرفراوانیان دژی نیـشتمانپەروەرە

له ئێران بزووتنەوەی کوردی هێشتا لە تەنگژەی گیرخواردووی درێژخایەنی خۆیدا دەژیا بە هۆی بارودۆخە خودی و بابەتیەکانی. لە بەرامبەر ئەم دیمەنە –نەرێیانە– بەگشتی، هەندێ لە سەرەتاکانی هاندەر سەریان هەڵدا لەسەر ئاستی سیاسی و هزریدا کە سیما بەراییەکانی بە –خۆداچوونەوەی ڕەخنەیی بۆ ئەزموونی ڕابردوو– بە خۆوە دەگرت لە لای هەڵبژاردە سیاسی و ڕۆشنبیریەکان و گرنگترین نیشانەکانی ئەمانە بوون:

یەکەم : هەوڵدان بۆ دۆزینەوەی جێگرەوە لە میانی هەڵسەنگاندنی ئەزموونەکانی پێشوو و نزیکبوونەوە لە دەستنیشانکردنی ئەو هۆکارانەی بوونە هۆی هاتنەکایەوەی تەنگژەی سیاسی و ڕووداني نسکۆ و هەڵەکان و لادانەکان، هەرچەندە سنووری ڕەخنەگرتنەکە زۆر بەرتەسك بوو و دوور بوو لە تەنکی ویستراو و ڕەخنە لە خۆگرتن، بە ڕێگای خۆ دزینەوە لە بەرپرسیاریەتی و خستنە سەر ملی کەسانی دیکە.

دووەم : ئەو ساڵانە بە پێروەهاتنێکی زیادی بە خۆوە بینی لە لایەن توێژە ڕۆشنبیرەکانەوە بۆ ناو ڕێکخستنەکانی بزووتنەوەی نەتەوەیی کوردی دوای ماوەیکی –وشکی–، ئەم هێرشە بەڵگەی ساخبوونەوە و سەرەتای ئاشتبوونەوە بوو لە نێوان سیاسەتمەداران و ڕۆشنبیران و شوێنمای ئەرێیانەی بە جێهێشت و ئەنجامەکانی لە دواییدا بە دیارکەوتن. گۆرەپانی کوردستانی عێراقیش لە پێشەوە بوو، کۆمەڵە ڕۆشنبیرەکانی کورد شار و

سێیەم : قبوولکردنی فرە حزبی و هزری و سیاسی، لە کاتێکدا کە سەرهەڵدانی حزبێکی دیکە بێجگە لە حزبی مێژوویی کۆن و –سەرکردە– لە شتە قەدەغەکان بوو لە مێشکی سیاسی کورددا, کەچی ڕووداوەکان و پێشکەوتنەکان ئەم وەرچەرخانە گرنگەی سەپاند. لەمەش زیاتر لۆجیکی کاری بەرەیی لە نێوان هێزە جیاجیاکاندا بووە جێگای بایەخ و کارە بەراهیەکانیان و –بەرە– کوردی و کوردستانیەکان و نیشتمانی و نەتەوەییەکان لە زۆربەی گۆڕەپانەکانی کوردستان دروست بوون.

چوارەم: وتارێکی سیاسی نوێ لە نێو ناوەندە سیاسیەکانی کورد سەریهەڵدا, ڕووداوەکان و ئەزموونەکە بەدیاریان خست کەوا هەندێ دروشم و ڕۆشێتی ئامادەکراو هەن کە لە گەل ڕەوشی نوێ ناگونجێن و جارێکی دیکە چاویان بە زۆربەیاندا خشاندەوە, لەوانەی کە جارێکی دیکە دارێژرانەوە مەسەلەی دۆست و دوژمنی بزووتنەوەی کورد بوو لە ناوخۆ و لە هەرێم و لە جیهاندا و مەسەلەکانی بەراهی لە ئامرازەکانی تێکۆشانی –سەربازیی و ئاشتیانە–دا و مافەکانی گەلی کورد و داخوازییەکانی کە لە کۆتاییدا دەکەونە ژێر ڕکێفی تەرازووی هێزەکان, پەیوەندیەکانی کوردی, ڕێگاکانی چارەسەرکردنی ناکۆکیەکان و هەڵوێست لە بەرامبەر بە مەسەلەی دیموکراتیەت لەو وڵاتانەی کە کوردستانیان دابەشکردووە.

پێنجەم: هەوڵەکانی هەڵسەنگاندنی پەیوەندی لە گەل هەر چوار

شەشـەم: دروسـتبوونی روانگەیـەکی نـویێ لـە رووکردنـە هێـز و رێکخراوەکـانی ئـەو گەلانـەی گـەلی کـورد لـە گەلیانـدا دەژیـن بـە شێوەیەکی تایبەتی گەلی عەرەب وبەتایبەتتریش بـەرەو بزوتنـەوەی نیشتیمانی فەلەستینی وەکو ئاماژەیەکی ناواخنی بـۆ سـەرنەگرتنی شێوازی پشتبەستن بە رژێمەکان و قەرەبوکردنـەوەی بـە رووکردنـە گەلان.

حەوتەم: گەڕانەوەیەکی –رێژەیی– بۆ بابەتی رۆشنبیری, بـەڵام بـە هێواشـی و لـە سـەرخۆ, بـەڵێ راسـتە چـاپەمەنی رۆشـنبیری دەرچوون و بنکـە و ناوەنـدی پەیوەنـددار بـە کاروبـاری رۆشـنبیری دامەزران, بەڵام لە سنوری دەستبەسـەرداگرتنی حزبـی ویـەکڕەوی هزریدا مایەوە لە گـەل پـەراوێزێکی سـاکار بـۆ رای بەرامبـەر و فـرە هەلۆێستی وفرە رایی.

دوا وشـــــە:

هەر وەك دیارە لەم لێکۆڵینەوەماندا لە رووی کاتەوە لەسـنووری سـاڵی ١٩٧٥ دەربـاز نەبووینـە و ئـەوەی مـاوە بـەجێی دێڵـین بـۆ لاپـەڕەکانی بەشـی دووەم لـە ئاییندەیـەکی نزیکـدا, بـەڵام شـتێکی سوودبەخشە ئاماژە بە بابـەتێکی گـرنگ بکـەم ئـەویش ئەوەیـە کـە

بەدرێژایی مێژوو و رێبازمـان ناسـراوین بـە رووروویـی و روونـی و خۆبەستنەوە بە ژیانی هاوبەش لەگەڵ گەڵی عەرەبی سـوریا, گـشت سەربوردەی سیاسیشمان پڕە لە هەسـتەکانی ئاگـایی لـە وڵاتمـان و راوەستان دژی دوژمنانی هەروەك بە ئاشـکەرا لـە رووداوەکـانی نـاو ئـــەم لێکۆڵینەوەمانـــدا بەدیاردەکـــەوێ, ئێمـــە بـــەم کارەشمـــان ئەمەکـــداری خۆمـــان بەرامبـــەر بـــە رابـــەرە بەراهیـــەکانمان و پابەندبوونمان بە ئاکار و رەوشتی گەلەکەمان بەدرێـژایی چـاخەکان دەچەسپێنین.

وێڕای شانازیمان بە گەلەکەمان و پابەندبوونمان بە نەتـەوەمان و پێناسەمان شانازی بە ژیانی هاوبەش لە گەل گەلی عەرەب و بە یەك چارەنووسـیمان دەکـەین, ئێمـە وەکـو حـزب و وەکـو بزووتنـەوەی نەتەوەیی کوردی لـە چـڵ سـاڵ زیـاترە چەسـپاندوومانە کـەوا ئێمـە نـزیکترین لایـەنین بـۆ کێـشەکانی عـەرەبی و بەتایبـەتی کێـشەی یەکـەمی عـەرب کـە کێـشەی فەلەسـتینە, هـەروەها ئێمـە لـە هێـزە یەکەمەکانی کورد بووین کە پەیوەندیە عەرەبییەکانی خۆمان روانـد و بەهێزمان کرد.

گەوهـەری پرەنـسیپی لـە بینـینی کـورد وەکـو گـەلێك کـە مـافی چارەی خۆ نووسینی هەیە پرەنسیپی چارەنووسی نیشتیمانی رەت

زمانحاڵی هەڵوێستی ئێمە ئەمەیە: کوردە سوریایەکان گەلێکن هەن و مافی پرەنسیپی خۆیەتی دەستنیشانی چارەنووسی خۆی بکات لە چوارچێوەی سوریای یەکگرتوودا. لەم حاڵەتەشدا گفتوگۆی نیشتیمانی دەتوانێت رێگا کورت بکاتەوە تا رادەی بەیەك گەیشتن لە نیوەی رێگادا.

کەی گفتوگۆی نیشتیمانی سەرتاگیری دەست پێدەکات و کەی حکومەتی سوریا بە پێرحەزی بزووتنەوە نەتەوەییەکەمانەوە دێت لە رێکەوتن لە سەر دۆزینەوەی چارەسەرێکی دیموکراتی گونجاو بۆ مەسەلەی بەشێك لە گەلی سوریا لە سەر بنەمای برایەتی کورد وعەرب و ژیانی هاوبەش و یەك چارەنووسی, ئێمە چاورێی ئەو رۆژەین.

لە کاریگەری هۆکارەکانی ناوخۆ و ناکۆکی لەسەر هەڵوێست و سیاسەتەکان ریزبونێکی هزری سیاسی سیما ئاشکرا هەڵقولا کە خوێندنەوەی ناونیشانە سەرەکیەکانی کێشەکانی ناکۆکی ئاسان دەکات(ئەمەش جاری یەکەمە روو دەدات لەمێژوی بزوتنەوەدا, پوختەکەی داقڵیشانی حزب بوو بۆ دوو باڵ: (چەپڕەوی نەتەوەیی و راستڕەوی نەتەوەیی) لە نێوان هەردوو لایەندا, کە دەربارەی مەسەلە ستراتیژیە سەرەکیەکانە نەك دەربارەی تاکتیکی سیاسیە بە تەنها, ئەمەش ئەم داقڵیشانەی کردە –ئاسۆیی وئەستونی–,

له لایەکی دیکەوە و لە کۆتایی ئەم لێکۆڵینەوەدا پێویستە روون بکەمەوە کەوا من بە هەموو توانایەکمەوە هەوڵمداوە راستیەکان وەکو خۆیان بەپێی دیتنی خۆم بخەمە روو, لەوانەیە بە پێی یاساکانی ژیان خوێندنەوەی جیاجیا بۆ روداوەکانی مێژوو هەبێت و راڤەکردنی جیاواز هەبێت بۆ روداو و سەربوردەکانی بزوتنەوەی نەتەوەی کوردی. هەروەها خۆم دوورخستەوە لە خراپە گەیاندن بە کەسایەتی هیچ یەکێك و رەفتارم لە گەڵ هەڵوێست و هزر و راکاندا کردووە نەك لە گەڵ روکەش و تایبەتمەندیەکانی کەسانەکان, لە شیکرنەوە و هەڵسەنگاندنەکانمدا لە هەبونی بەرامبەرەوە چووم نەك رەتکردنەوەی و لە بڕوابوون بەوەی هیچ پێشکەوتنێك نایەتە دی بەبێ ململانێ و جیاوازی. من شانازی دەکەم کەوا بزووتنەوەی نەتەوەیی لە سوریا وێڕای ململانێی بەردەوامی و ناکۆکیە قووڵەکانی هەرگیز گشتمان بەبێ بەدەری نەخلیسکاینە ناو هەڵدێری توندوتیژی و توندوتیژی هاودژ, دەبێ شانازی بەو رەفتارەشمان بکەین چونکە یەکێکە لە تایبەتمەندییەکانی بزووتنەوەکەمان کە سیمایەکی ئەرێیانەیە و دەبێ رێزی لێبگیرێ و سەرتاگیر بکرێ بۆ سەرگشت هێز و لایەنەکانی کوردستانی. ناوهێنانی –عەبدولحەمید دەروێش– لە زیاتر لە شوێنێك لەو

سەرچاوەکان:

- pirtûka: (dêmenin ji Dîroka winda) – samî . A . Namî apc – stokholm – 2000

– کردستان والحركة التحرريه الكردية – صلاح بدرالدين – بيروت / ١٩٧٤.

– غرب كردستان «دراسة تاريخية سياسية وثائقية موجزة» صلاح بدرالدين

– رابطة كاوا للثقافة الكردية بيروت / ٢٠٠٠ .

– البارزاني والحركة التحررية الكردية – جزء ٣ – مسعود البارزاني – أربيل

– كردستان العراق/ ٢٠٠٢ .

– خويبون وثورة آكري، روهات آلاكوم، ترجمة ومراجعة: شكور مصطفى، رابطة كاوا للثقافة الكردية، أربيل، كردستان العراق ٢٠٠٠ .
– دراسة عن محافظة الجزيرة من النواحي السياسية – الاجتماعية – القومية. الملازم أول محمد طلب هلال، رئيس الشعبة السياسية بالحسكة/١٩٦٣ – رابطة كاوا للثقافة الكردية / ٢٠٠١ .
– وثائق وزارة الخارجية السورية – الاكراد وثورة البارزاني – عدنان مراد / ١٩٦٦ .
– الرد على الكوسموبوليتية – عبدالرحمن ذبيحي .
– صفحات من تاريخ حركه التحرر الوطني الكردي في سورية – محمد ملا احمد – رابطة كاوا للثقافة الكردية، ٢٠٠١ – أربيل – كردستان العراق .
– ژمارەکانی گۆڤاری – War– کە لە – استانبول– دەر دەچیٚ, ل ٥ – ٦/ ١٩٩٨ – ١٩٩٩/٧ و ئەو دیدارانەی کە لە گەل: شاکر ئەبو زدمیر – ئیبراهیم کوجلو – مەحمود لەوندی – دەروێش سەعدۆ – شەرەفە دین ئاچی – جودی – کە دیار مەحەمەد سەعید دۆسکی– لە کوردی وەرگێڕاوە.
– گۆڤاری «المناضل»ی ناوخۆیی حزبی بەعس, ژمارەی هاوین/١٩٦٦.
– ئەرشیفی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان – عیراق .
– دیدارەکانم لە گەل هەندێك لە سەرکردایەتیەکانی پێشووی پارتی دیموکراتی کوردستانی تورکی (ئالچی).
– دیدارەکانم لە گەل هەندێك لە سەرکردایەتیەکانی پێشووی پارتی دیموکراتی کوردستانی تورکی (شڤان).
– بەڵگەنامەکانی پارتی هەڤگرتنی گەلی کورد لە سوریا
– تاريخ مسيرة الشعوب العربية الحديث – د. اميل توما – دار الفارابي – بيروت/١٩٧٩
– تاريخ سورية ولبنان وفلسطين – د. فيليب حتي – دار الثقافة – بيروت/١٩٥٨
– سورية والعهد الفيصلي – يوسف الحكيم – ذكريات – دار النهار –

– تاريخ سورية ولبنان تحت الانتداب الفرنسي – ستيفن هامسلي لونغريغ – دار الحقيقه –بيروت / ١٩٧٨
– يقظة الكرد – جرجيس فتح الله – دار آراس – أربيل / ٢٠٠٢
– الكرد وكردستان في الوثائق البريطانية – د. وليد حمدي – مطابع سجل العرب / ١٩٩٢
– من وثائق الحركة التحررية الكردية – باشراف د. عبدالفتاح بوتاني– مجلة (متين).
– له باشيەكانی (راپۆرت نووس) لێكۆڵنەوەيەك دەربارەی – خۆيبـون – د. كەمال مەزهەر ئەحمەد – گۆڤاری رەنگين.
– سورية والانتداب الفرنسي – فليـب خـورى – مؤسـسة الأبحـاث العربيـة / بيروت .
– الأكراد في لبنان وسورية – د. أديب معوض – چاپخانەی ئەمـەريكايی – بەيروت / ١٩٤٥.
– أضواء على الحركة الكردية في سوريا – عبدالحميد درويش – ٢٠٠٠.